Enikő Vincze *(editor)*

ENHOJUST

PENTRU O JUSTIȚIE ANTIRASISTĂ DE MEDIU ȘI DE LOCUIRE

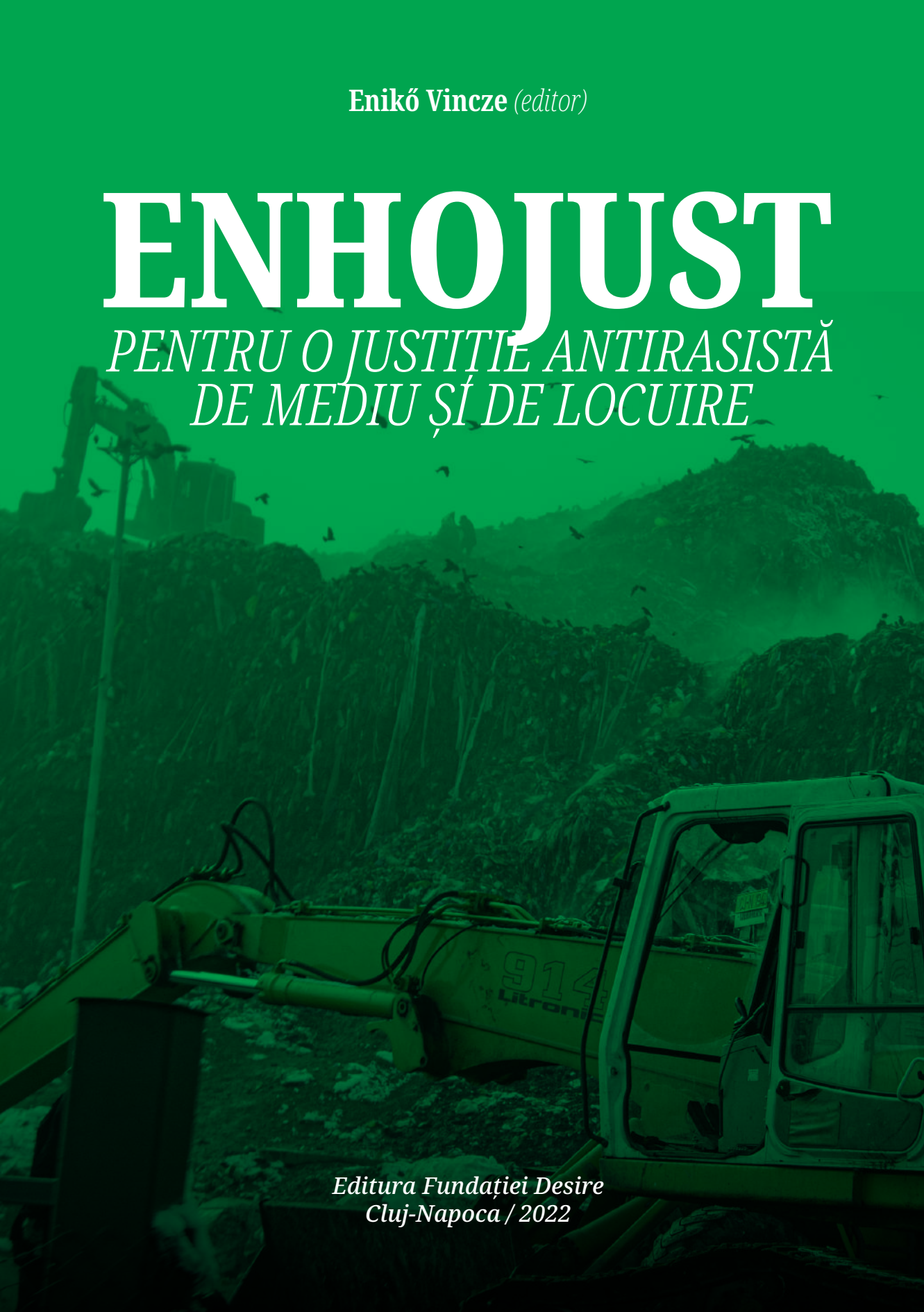

Editura Fundației Desire
Cluj-Napoca / 2022

Enikő Vincze *(editor)*

ENHOJUST

pentru justiție antirasistă de mediu și de locuire

Editura Fundației Desire
Cluj-Napoca
2022

CAMPANIE DERULATĂ DE

Editura Fundației Desire • A Desire Alapítvány Kiadója • Desire Press
Cluj, Romania

Colecția Studii Urbane Critice • Kritikai Városkutatás Sorozat
• Critical Urban Studies Series

7

Colecția publică scrieri despre dezvoltarea urbană contemporană, concepute în spiritul geografiei critice, teoriilor urbane critice și sociologiei publice. A sorozat olyan, a jelenkori városfejlesztést elemző munkákat ad ki, amelyek a kritikai földrajz, a kritikai városkutatás és a közéleti szociológia szellemében születnek. The series publishes writings about contemporary urban development conceived in the spirit of critical geography, critical urban theories and public sociology.

Acest volum a rezultat din proiectul ENHOJUST Pentru justiție antirasistă de mediu și de locuire, implementat de către Fundația Desire între ianuarie 2021 – iunie 2022 cu sprijinul Foundation Open Society Institute și Open Society Foundations.

Tehnoredactare și grafică: Radu Gaciu

@ 2022, Fundația Desire
ISBN 978-606-95362-3-0

CUPRINS

I. INTRODUCERE. MATRICEA CONCEPTUALĂ ENHOJUST 7
Enikő Vincze

I.1. MATRICEA CONCEPTUALĂ ENHOJUST ÎN CONTEXTUL PROIECTULUI 9
I.2. JUSTIȚIA DE MEDIU ȘI DREPTUL LA UN MEDIU SĂNĂTOS 10
I.3. JUSTIȚIA LOCATIVĂ ȘI DREPTUL LA LOCUINȚĂ ADECVATĂ 11
I.4. JUSTIȚIA LOCATIVĂ ȘI DE MEDIU, ȘI DREPTUL DE A LOCUI ÎN MEDIU SĂNĂTOS 12
I.5. JUSTIȚIA ANTIRASISTĂ DE MEDIU, ȘI DE LOCUIRE, ȘI DREPTUL DE A NU FI EXCLUS DE LA DREPTUL DE A LOCUI ÎN MEDIU SĂNĂTOS 13

II. POLUARE / TOXICITATE, LOCUIRE ȘI SĂNĂTATE 15
Bogdan Mincu, Alexandru Luchiian, Enikő Vincze

II.1. POLUAREA AERULUI ȘI EFECTELE ASUPRA SĂNĂTĂȚII: DE LA O PROBLEMĂ GENERALĂ LA PROBLEMELE SPECIFICE 17
II.1.1. Poluarea cu particule în suspensie PM2.5 și PM10 19
II.1.2. Poluarea cu particule în suspensie și pandemia COVID-19 24
II.1.3. Elementele care transformă rampele de deșeuri poluatoare în situri toxice 25
II.1.4. Efectele toxicității rampelor de deșeuri asupra sănătății oamenilor 27
II.1.5. Cazuri de rampe de deșeuri toxice și câteva acțiuni activiste din România 29
II.2. STUDIU DE CAZ. TOXICITATEA RAMPELOR DE DEȘEURI ȘI EFECTELE SALE ASUPRA SĂNĂTĂȚII ÎN PATA RÂT DIN CLUJ-NAPOCA 31
II.2.1. Pata Rât – "zone rezidențiale" și rampele de deșeuri. 33
II.2.1.A O descriere generală a „zonelor rezidențiale" din Pata Rât, Cluj-Napoca 33
II.2.1.B Rampele vechi și noi din Pata Rât, Cluj-Napoca 36
II.2.2. Poluarea aerului în Pata Rât. Măsurători realizate cu senzori amplasați la casele modulare 39
II.2.2.A Măsurători ale poluării aerului cu Hidrogen sulfurat 41
II.2.2.B Măsurători ale poluării aerului cu particulele în suspensie (PM) 44
II.2.3. Probleme de sănătate raportate de locuitorii mediului toxic din Pata Rât 47
II.3. CONCLUZII, CU FORMULAREA UNOR PRINCIPII PENTRU POLITICILE PUBLICE CE AR TREBUI SĂ RĂSPUNDĂ LA INEGALITĂȚILE RASIALIZATE PRODUSE DE TRIPLA NEDREPTATE: MEDIU TOXIC + LOCUIRE INADECVATĂ + SĂNĂTATE PRECARĂ 51
II.3.1. Concluziile Părții I a raportului ENHOJUST în lumina obiectivelor studiului nostru 53
II.3.2. Concluzii privind formarea zonei rezidențiale din Pata Rât și principii pentru politici care să soluționeze situații locative de acest fel 54
II.3.3. Concluzii privind poluarea zonei Pata Rât și principii pentru politici care să răspundă la astfel de situații 55

III. REGLEMENTĂRI PRIVIND RELAȚIA DINTRE MEDIU, SĂNĂTATE ȘI LOCUIRE 59
Vasile Gâlbea, George Iulian Zamfir, Enikő Vincze

III.1. ASPECTE LEGISLATIVE 61
III.1.1. Prevederi internaționale și lacune naționale în domeniul dreptului la un mediu sănătos 63
II.1.1.A. Dreptul la un mediu curat, sănătos și durabil 63
III.1.1.B. Dreptul la un mediu curat, sănătos și durabil 64
III.1.2. Cauze din jurisprudența CEDO privind încălcarea dreptului la un mediu sănătos 66
III.1.3. Directive europene și legislația românească cu privire la depozitarea deșeurilor, stații de epurare a apei, situri contaminate și impactul acestora asupra sănătății 68

III.1.3.A. Directive ale Uniunii Europene 69
III.1.3.B. Legislația românească 70
III.1.4. Proceduri de infringement deschise de Comisia Europeană împotriva României pe probleme de mediu 77
III.2. ASPECTE INSTITUȚIONALE **79**
III.2.1. Cazuri de locuire în mediu toxic în România raportate de autorități **80**
III.2.1.A Metodologia de lucru. încercări de a afla informații despre locuirea în mediu toxic de la instituții publice 80
III.2.1.B Răspunsurile instituțiilor: de la refuz la informații neconcludente și excepționalitatea informațiilor relevante 81
III.2.2. Exemple de cazuri de locuire în mediu toxic – coroborarea răspunsurilor instituționale cu alte surse de informații **83**
III.3. CONCLUZII. NEVOIA URGENTĂ DE A ÎMBUNĂTĂȚI LEGISLAȚIA DIN DOMENIUL DREPTULUI LA MEDIU SĂNĂTOS, PRECUM ȘI MECANISMELE DE URMĂRIRE A CAZURILOR DE LOCUIRE ÎN MEDIU TOXIC DE CĂTRE INSTITUȚIILE STATULUI **97**
III.3.1. Armonizarea legislației românești cu cea europeană în domeniul mediului 98
III.3.2. Lacune legislative în România cu privire la locuirea în mediu sănătos 99
III.3.3. Nevoia de a îmbunătăți mecanismele instituționale de urmărire a cazurilor de locuire în mediu toxic 100

IV. POSTFAȚĂ. REVENDICAREA UNEI POLITICI PUBLICE PENTRU O JUSTIȚIE ANTIRASISTĂ DE MEDIU ȘI DE LOCUIRE **103**
Enikő Vincze
IV.1. INTEGRAREA REVENDICĂRILOR ENHOJUST ÎN TRENDUL EUROPEAN RECENT AL CONȘTIENTIZĂRII LEGĂTURII ÎNTRE JUSTIȚIA DE MEDIU ȘI JUSTIȚIA SOCIALĂ **104**
IV.2. PRINCIPIILE REVENDICĂRILOR ENHOJUST IZVORÂTE DIN RECUNOAȘTEREA PERICOLELOR LOCUIRII ÎN MEDIU TOXIC **106**
IV.3. OBLIGAȚIILE AUTORITĂȚILOR PUBLICE LOCALE CU PRIVIRE LA DREPTUL LA MEDIU SĂNĂTOS, ȘI ÎN PARTICULAR LA PROTEJAREA CELOR MAI VULNERABILI EXPUȘI LA TOXICITATE DATORITĂ MEDIULUI ÎN CARE LOCUIESC **107**
IV.4. OBLIGAȚIILE AUTORITĂȚILOR PUBLICE LOCALE CU PRIVIRE LA DREPTUL LA LOCUINȚĂ ADECVATĂ ȘI ÎN PARTICULAR CU PRIVIRE LA PROTEJAREA CELOR MAI VULNERABILI EXPUȘI LA TOXICITATE DATORITĂ MEDIULUI ÎN CARE LOCUIESC **108**
IV.5. CUVÂNT DE ÎNCHEIERE: OBLIGAȚIA DE A ASIGURA CONDIȚII PENTRU REALIZAREA JUSTIȚIEI ANTIRASISTE DE MEDIU ȘI DE LOCUIRE SAU A DREPTULUI DE A LOCUI ÎN MEDIU SĂNĂTOS **109**

BIBLIOGRAFIE **111**

I. INTRODUCERE. MATRICEA CONCEPTUALĂ ENHOJUST

Enikő Vincze

I.1. MATRICEA CONCEPTUALĂ ENHOJUST ÎN CONTEXTUL PROIECTULUI
I.2. JUSTIȚIA DE MEDIU ȘI DREPTUL LA UN MEDIU SĂNĂTOS
I.3. JUSTIȚIA LOCATIVĂ ȘI DREPTUL LA LOCUINȚĂ ADECVATĂ
I.4. JUSTIȚIA LOCATIVĂ ȘI DE MEDIU, ȘI DREPTUL DE A LOCUI ÎN MEDIU SĂNĂTOS
I.5. JUSTIȚIA ANTIRASISTĂ DE MEDIU ȘI DE LOCUIRE, ȘI DREPTUL DE A NU FI EXCLUS DE LA DREPTUL DE A LOCUI ÎN MEDIU SĂNĂTOS

I.1. MATRICEA CONCEPTUALĂ ENHOJUST ÎN CONTEXTUL PROIECTULUI

Prin cercetarea derulată în proiectul ENHOJUST ne-am propus să surprindem fenomenul locuirii în mediu toxic, îmbinând perspectiva sociologică cu cea legislativă, medicală și cea tehnică, de măsurare a poluării aerului în zone deprivate de condiții adecvate de locuire. Rezultatele cercetării sunt discutate în Partea I și II a raportului.

Prin campania media ENHOJUST vrem să contribuim la conștientizarea legăturii dintre mediu poluat, locuință inadecvată și sănătate precară, dar și la responsabilizarea statului cu privire la obligațiile sale legate de asigurarea, prin politici publice, a dreptului de a locui în mediu sănătos și de crearea unor condiții socio-economice în care toți oamenii pot să facă uz de acest drept.

Pe lângă cele două mari seturi de activități de mai sus, prin ENHOJUST am mai urmărit și elaborarea conceptului de justiție antirasistă de mediu și de locuire. Capitolul introductiv al raportului nostru este dedicat acestui demers, detailând matricea conceptuală de mai jos. Ea a fost gândită cu scopul de a reflecta complexitatea interdependențelor dintre locuire, mediu și sănătate, și diferitele forme ale justiției sociale.

Convingerea noastă este că în România e nevoie de politici de mediu, de locuire și de sănătate care să adopte o perspectivă antirasistă și să elimine posibilitatea ca oamenii stigmatizați și inferiorizați pe baza etniei sau clasei sau statutului lor social, să fie forțați, din cauze diverse, să locuiască într-un mediu toxic ce le pune sănătatea și viața în pericol. Din acest motiv, la finalul său raportul nostru va formula câteva recomandări pentru o politică intersecțională antirasistă. Dincolo de filele raportului, urmărim să contribuim la construirea unei solidarități antirasiste între mișcarea ecologistă și mișcarea pentru dreptate locativă care ar putea veni și în susținerea mai largă a recomandărilor ENHOJUST.

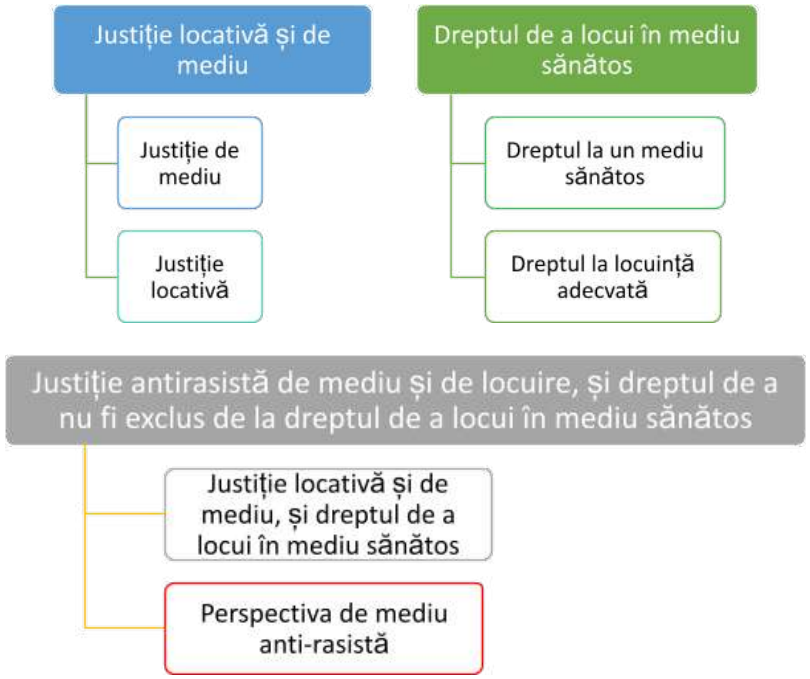

Matricea conceptuală ENHOJUST

I.2. JUSTIȚIA DE MEDIU ȘI DREPTUL LA UN MEDIU SĂNĂTOS

Conceptul justiției de mediu datează din anii 1980, când mișcări civice din Statele Unite ale Americii au revendicat dreptul pentru grupurile rasiale marginalizate de a fi protejate față de mediile toxice. Mișcarea s-a extins apoi, atât geografic (și în țări din Sudul Global), cât și tematic (incluzând printre victimele injustiției de mediu și alte grupuri dezavantajate, și aducând în discuție și discriminarea internațională de mediu). Dincolo de mișcările civice, inițiative legislative din alte state arată că nu doar că este de dorit ca problema justiției de mediu să se reglementeze din punct de vedere juridic, ci și că acest lucru este posibil dacă există voință politică. Un exemplu este Assembly Bill No. 1628/ 2019 din Statele Unite ale Americii, textul căruia este accesibil aici: https://leginfo.legislature.ca.gov/faces/billNavClient.xhtml?bill_id=201920200AB1628.

Dar trebuie să amintim în acest context și Convenția de la Aarhus, un tratat internațional al ONU (Aarhus Convention on Access to Information, Public Participation in Decision-making and Access to Justice in Environmental Matters). Ghidul elaborat pentru a veni în ajutorul implementării acestei convenții este accesibil aici: https://unece.org/DAM/env/pp/Publications/Aarhus_Implementation_Guide_interactive_eng.pdf).

Prin Legea Nr. 86 din 10 mai 2000 România a ratificat Convenția de la Aarhus, deci și-a asumat că o va respecta și implementa prin măsuri adecvate pe plan național (legea este accesibilă aici - http://mmediu.ro/app/webroot/uploads/files/1_Conventia_Aarhus.pdf). Argumentele aduse în această lege includ nevoia de a:
- recunoaște că orice persoană are dreptul să trăiască într-un mediu adecvat sănătăţii şi bunăstării sale;
- cetăţenii trebuie să aibă acces la informaţie, să fie îndreptăţiţi de a participa la luarea deciziei şi să poată avea acces la justiţie în probleme de mediu şi să beneficieze, după caz, de asistenţă pentru a-şi exercita acest drept.

Legea 86/ 2000 prevede printre multe altele că:
- nu va cere nici o derogare de la drepturile existente privind accesul la informaţie, participarea publicului la luarea deciziei şi accesul la justiţie în probleme de mediu
- în cazul oricărei ameninţări iminente a sănătăţii umane sau a mediului, cauzată de activităţile umane sau datorată unor cauze naturale, toate informaţiile care ar da posibilitatea publicului să ia măsuri de prevenire sau să amelioreze efectele negative provocate de acea ameninţare şi care sunt deţinute de o autoritate publică sunt diseminate imediat şi fără nici o întârziere membrilor publicului, care pot fi afectaţi.

Integrarea principiului justiției de mediu în sistemul internațional al drepturilor omului s-a realizat prin ideea dreptului la un mediu sănătos. Acest drept a fost recunoscut de Consiliul pentru Drepturile Omului al Organizației Națiunilor Unite în octombrie 2021 (HRC/RES/48/13). Actul adoptat este un reper foarte important pentru legislația de mediu a fiecărei țări membre, pentru că dreptul la un mediu sănătos crează o obligație a statului de a controla poluarea, de a elabora și implementa o legislație care să protejeze oamenii afectați de problemele de mediu și de a asigura justiție de mediu în acest fel. Dreptul la un mediu sănătos este conectat cu alte drepturi, precum dreptul la apă, la hrană, sau dreptul la sănătate. Principiul urmărit de către dreptul la un mediu sănătos este acela de a adresa impactul negativ al mediului asupra sănătății oamenilor, ceea ce este o noutate față de abordarea tradițională din domeniu care se limita la calitatea mediului în sine, și neglija relația cu sănătatea oamenilor afectați de mediul poluat/ toxic.

Prin Legea de revizuire nr. 429/2003, în Constituția României s-a inclus Art. 35 – Dreptul la mediu sănătos, și câteva paragrafe subsecvente, printre care : (1) Statul recunoaşte dreptul oricărei persoane la un mediu înconjurător sănătos şi echilibrat ecologic ; (2) Statul asigură cadrul legislativ pentru exercitarea acestui drept.

Legătura între dreptul la un mediu sănătos și justiție de mediu înseamnă garantarea dreptului la un mediu sănătos pentru toți, indiferent de clasă și statut social, etnie, profesie, sau alte caracteristici identitare și/ sau socio-economice. Pe scurt, această legătură se referă la nevoia de realizare a justiției sociale în ceea ce privește impactul mediului asupra sănătății. Defapt, ideea justiției de mediu rezultă din recunoașterea că nu toți au acces egal la dreptul la un mediu sănătos din cauza unor inegalități socio-economice mai largi existente în societatea capitalistă, dar și unor tratamente instituționale discriminatorii la adresa unor grupuri vulnerabile.

I.3. JUSTIȚIA LOCATIVĂ ȘI DREPTUL LA LOCUINȚĂ ADECVATĂ

Justiția locativă este un concept mai larg decât noțiunea dreptului la locuire, pentru că, dincolo de aspectul juridic al drepturilor locative se referă la toate condițiile sociale, economice și politice care fac posibil ca toți oamenii să facă uz efectiv de dreptul lor la locuire reglementat de legislație.

Justiția locativă este manifestarea justiției sociale în domeniul locuirii : adică înseamnă o stare de fapt în care toți oamenii au acces efectiv la locuințe adecvate, indiferent de clasă sau statut social, etnie, profesie sau alte criterii identitare sau socio-economice. Putem deci spune, că justiția locativă se traduce, pe de o parte, în dreptul la locuință adecvată, iar pe de altă parte în politici de locuire și de dezvoltare care produc fondul de locuințe recunoscând valoarea socială a acestora.

În ceea ce privește dreptul la locuință adecvată, acesta a fost recunoscut ca parte a dreptului la un nivel de trai adecvat în articolul 25 din Declarația Universală a Drepturilor Omului din 1948 și în articolul 11.1 din Pactul internațional privind drepturile economice, sociale și culturale din 1966. De atunci, alte tratate internaționale privind drepturile omului au conectat dreptul la o locuință adecvată la dreptul la protecția domiciliului și a vieții private.
https://www.ohchr.org/EN/Issues/Housing/Pages/AboutHRandHousing.aspx

Comitetul pentru Drepturile Economice, Sociale și Culturale al Organizației Națiunilor Unite a subliniat că dreptul la o locuință adecvată nu trebuie interpretat în mod restrictiv. Mai degrabă, acesta ar trebui văzut ca fiind dreptul de a trăi undeva în siguranță, pace și demnitate. Caracteristicile dreptului la o locuință adecvată sunt clarificate în principal în observațiile generale nr. 4 (1991) ale Comitetului privind dreptul la o locuință adecvată și nr. 7 (1997) privind evacuările forțate. Libertățile incluse în dreptul la locuință adecvată sunt: protecția împotriva evacuărilor forțate și a distrugerii și demolării arbitrare a locuinței proprii; dreptul de a nu fi supus unei ingerințe arbitrare în propria locuință, în viața privată și în familie; precum și dreptul alegerii reședinței, stabilirea locului unde să se locuiască și libertatea de mișcare. Iar drepturile componente ale dreptului la o locuință adecvată includ: siguranța deținerii locuinței; restituirea locuinței, a terenurilor și a proprietății; accesul egal și nediscriminatoriu la o locuință adecvată; și participarea la luarea deciziilor legate de locuințe la nivel național și comunitar.
Biroul Înalt al Drepturilor Omului al Organizației Națiunilor Unite consideră că dreptul la locuință adecvată înseamnă satisfacerea simultană a șapte criterii, după cum urmează:

- Securitatea legală a posesiunii: indiferent de tipul posesiunii se impune garantarea protecției legale împotriva evacuării sau altor riscuri legate de locuire.
- Accesibilitatea financiară: costurile financiare ale locuirii nu trebuie să fie atât de mari încât să facă imposibilă satisfacerea altor nevoi (alimente, educație școlară, îngrijirea sănătății, etc).
- Locuibilitatea: asigurarea unor elemente, precum spațiu adecvat, protecție față de frig, căldură, vânt, ploaie etc, și protecție față de alte elemente care pun în pericol sănătatea (ex. poluare).

- Accesibilitatea serviciilor, facilităților și infrastructurii: apă potabilă adecvată, colectare de deșeuri, electricitate, surse de încălzire, igienă
- Accesul tuturor persoanelor: nevoile speciale ale persoanelor sărăce, ale persoanelor cu dizabilități, persoanelor care aparțin unor grupuri discriminate, ale victimelor unor dezastre naturale sau politice.
- Locația: asigurarea accesului la diverse opțiuni de angajare, servicii medicale, școli, instituții pentru îngrijirea și educația copiilor, asigurarea locuinței în mediu sănătos (nu în medii poluate sau în apropierea unor surse toxice).
- Adecvarea culturală: asigurarea exprimării identității culturale și stilului de viață preferat.

În ceea ce privește reconectarea ideii de locuință la valoarea sa socială, aceasta trebuie să plece, precum a menționat de multe ori și Leilani Farha, Raportorul Special ONU pe Locuire Adecvată, de la recunoașterea că în ultimele decenii, peste tot în lume, locuința a devenit mai degrabă un obiect de investiție sau o marfă speculativă, în care investitorii își parchează capitalul cu scopul creșterii profitului (de exemplu : Statement of the Special Rapporteur on the right to adequate housing, 79th session of UNECE, Committee on Housing and Land Management, Ministerial Meeting, 2017; Guidelines for the implementation of the right to dequate housing, 2019).

I.4. JUSTIȚIA LOCATIVĂ ȘI DE MEDIU, ȘI DREPTUL DE A LOCUI ÎN MEDIU SĂNĂTOS

Precum am arătat în cele două puncte de mai sus, noțiunile componente cu care operăm în proiectul ENHOJUST sunt deja recunoscute în legislația internațională (justiție de mediu și dreptul la mediu sănătos ; justiție locativă și dreptul la locuință adecvată), chiar dacă realitățile societății capitaliste pe care le trăim nu permit realizarea lor, și chiar dacă ele nu sunt în totalitate transpuse în legislația românească și nu sunt asigurate prin politicile publice din România.

Pornind de la aceste recunoașteri, ENHOJUST și-a propus elaborarea unui concept la intersecția celor două tipuri de justiție: conceptul justiției locative și de mediu. Dacă justiția de mediu înseamnă asigurarea dreptului la mediu sănătos, iar justiția locativă înseamnă asigurarea dreptului la locuință adecvată, justiția locativă și de mediu este asigurarea dreptului de a locui în mediu sănătos.

Punerea în relație a locuirii cu mediul și cu sănătatea se bazează pe recunoașterea faptului că, condițiile locative nu includ doar caracteristicile casei în care trăim, ci și ale mediul în care locuințele noastre sunt amplasate. De aceea, dreptul la mediu sănătos se leagă foarte strâns de dreptul la o locuință adecvată. Sau, altfel spus, justiția de mediu și justiția locativă, în sensurile elaborate mai sus, sunt interconectate.

Dreptul la mediu sănătos implică în mod direct și organic dreptul de a locui într-un mediu sănătos. Invers spus, locuirea în mediu toxic încalcă dreptul la mediu sănătos, dar și dreptul la o locuință adecvată, precum și dreptul la sănătate.

Omul trăiește într-o locuință care îi oferă sau nu șansa să se protejeze împotriva unor boli, precum și șansa de a se trata adecvat atunci când se îmbolnăvește. Starea locuinței dar și mediul în care locuința este amplasată, este o condiție a sănătății. Cei care locuiesc în condiții inadecvate sau într-un mediu poluat, evident că sunt mai vulnerabili față de boli și sunt privați de factorii necesari pentru a se trata.

Bolile care ne pun viața în pericol se datorează în mare parte factorilor de mediu (de la locul de muncă, din jurul locuinței, din proximitatea școlilor, etc). Speranța de viață și speranța de viață trăită în sănătate sunt determinate și de calitatea apei, aerului și solului. Dar ea depinde, desigur, și de starea locuinței în care trăim și de condițiile în care muncim.

I.5. JUSTIȚIA ANTIRASISTĂ DE MEDIU, ȘI DE LOCUIRE, ȘI DREPTUL DE A NU FI EXCLUS DE LA DREPTUL DE A LOCUI ÎN MEDIU SĂNĂTOS

Referindu-se la nedreptatea de mediu dintr-un context rasist, în anii 1970 și 1980 activiștii mișcării pentru justiție de mediu au folosit conceptul de rasism de mediu. Știm că în general rasismul neagă demnitatea umană unor categorii de persoane inferiorizate de către societatea majoritară datorită etniei și/sau stării lor social-economice. Dar nu face „doar" asta. Rasismul ucide prin privarea persoanelor stigmatizate de condițiile adecvate ale vieții. Rasismul poate să ucidă și prin forțarea oamenilor să locuiască în medii toxice, punându-le în pericol sănătatea și viața. Acesta este rasismul de mediu, care face posibilă și justifică mutarea forțată a unor oameni lângă platforme toxice (precum rampe de deșeuri, stații de epurare a apei), dar și construirea unor platforme otrăvitoare la o distanță redusă de locuințele celor care sunt inferiorizați, stigmatizați și desconsiderați atât de societatea majoritară în general cât și de politica locativă, de mediu și de sănătate în mod special.

Justiția antirasistă de mediu și de locuire impune politici publice care :

- pun în legătură locuirea, mediul și sănătatea ;
- pornesc de la analiza conexiunilor dintre locuirea inadecvată, mediul toxic și sănătatea precară sau chiar speranța de viață redusă;
- au potențialul să rezulte în asigurarea pentru toți a unor condiții de viață caracterizate, printre altele, de locuire în mediu sănătos ;
- includ măsuri adiționale pentru contracararea efectelor rasismului de mediu asupra categoriilor identitare (de ex romii) și/ sau sociale (de ex săracii) ce sunt excluse tocmai datorită rasismului de mediu de la dreptul de a locui în mediu sănătos.

Pe scurt, justiția antirasistă de mediu și de locuire înseamnă o stare de fapt în care nimănui nu îi este restricționat exercițiul dreptului de a locui în mediu sănătos, sau în care nimeni nu este exclus de la acest drept. Precum afirmă O.G. nr. 137 din 31 august 2000 privind prevenirea şi sancţionarea tuturor formelor de discriminare, aprobată prin Legea 48/2002, în România ar trebui să fie garantate egalitatea între cetățeni, precum și excluderea privilegiilor și discriminării în exercitarea drepturilor economice, sociale și culturale, printre ele dreptul la locuință, dar și dreptul la sănătate, și dreptul la mediu sănătos. Traducând prevederile legislației anti-discriminare la cazul dreptului de a locui în mediu sănătos, statul român este obligat să asigure că în România nu există discriminare nici în acest domeniu: adică nu este restricționat dreptul nimănui de a locui în mediu sănătos, sau nu există practici, criterii, prevederi, comportamente care fac deosebire între persoane pe bază de rasă, naţionalitate, etnie, apartenenţă la o categorie defavorizată și altele, și astfel discriminează și creează inegalitate. Egalitatea între cetățeni și excluderea discriminării sunt principii care trebuie aplicate și în cazul dreptului de a locui în mediu sănătos.

Aceeași lege a anti-discriminării afirmă clar că măsurile speciale implementate în vederea protecției persoanelor defavorizate nu doar că nu sunt discriminatorii la adresa celor care nu au nevoie de ele ca să facă uz de drepturile lor, dar sunt necesare pentru prevenirea discriminării precum și pentru asigurarea egalității între oameni în ceea ce privește accesul în fapt la drepturile asigurate de lege. De aceea, justiția antirasistă de mediu și de locuire impune nu doar politici publice universale în vederea asigurării pentru toți a dreptului de a locui în mediu sănătos. Ea necesită și măsuri speciale adresate persoanelor care se confruntă cu locuirea în mediu nesănătos și datorită tratamentului inegal și rasismului instituțional pe baza apartenenței lor la o etnie sau la o categorie defavorizată.

II. POLUARE / TOXICITATE, LOCUIRE ȘI SĂNĂTATE

Bogdan Mincu, Alexandru Luchiian, Enikő Vincze

II.1. POLUAREA AERULUI ȘI EFECTELE ASUPRA SĂNĂTĂȚII: DE LA O PROBLEMĂ GENERALĂ LA PROBLEMELE SPECIFICE ALE POLUĂRII RAMPELOR DE DEȘEURI

II.1.1. Poluarea cu particule în suspensie PM2.5 și PM10

II.1.2. Poluarea cu particule în suspensie și Covid-19

II.1.3. Elementele care transformă rampele de deșeuri poluatoare în situri toxice

II.1.4. Efectele toxicității rampelor de deșeuri asupra sănătății oamenilor

II.1.5. Cazuri de rampe de deșeuri toxice și câteva acțiuni activiste din România

II.2. STUDIU DE CAZ. TOXICITATEA RAMPELOR DE DEȘEURI ȘI EFECTELE SALE ASUPRA SĂNĂTĂȚII ÎN PATA RÂT DIN CLUJ-NAPOCA

II.2.1. PATA RÂT – "ZONE REZIDENȚIALE" ȘI RAMPELE DE DEȘEURI

II.2.1.A O descriere generală a „zonelor rezidențiale" din Pata Rât, Cluj-Napoca

II.2.1.B Rampele vechi şi noi din Pata Rât, Cluj-Napoca

II.2.2 POLUAREA AERULUI ÎN PATA RÂT. MĂSURĂTORI REALIZATE CU SENZORI AMPLASAȚI LA CASELE MODULARE

II.2.2.A. Măsurători ale poluării aerului cu Hidrogen sulfurat

II.2.2.B. Măsurători ale poluării aerului cu particulele în suspensie (PM)

II.2.3. PROBLEME DE SĂNĂTATE RAPORTATE DE LOCUITORII MEDIULUI TOXIC DIN PATA RÂT

II.3. CONCLUZII, CU FORMULAREA UNOR PRINCIPII PENTRU POLITICILE PUBLICE CE AR TREBUI SĂ RĂSPUNDĂ LA INEGALITĂȚILE RASIALIZATE PRODUSE DE TRIPLA NEDREPTATE MEDIU TOXIC - LOCUIRE INADECVATĂ - SĂNĂTATE PRECARĂ

II.3.1. Obiectivele studiului nostru

II.3.2. Concluzii privind formarea zonei rezidențiale din Pata Rât și principii pentru politici care să soluționeze situații locative de acest fel

II.3.3. Concluzii privind poluarea zonei Pata Rât și principii pentru politici care să răspundă la situații de acest fel

II.1. POLUAREA AERULUI ȘI EFECTELE ASUPRA SĂNĂTĂȚII: DE LA O PROBLEMĂ GENERALĂ LA PROBLEMELE SPECIFICE ALE POLUĂRII RAMPELOR DE DEȘEURI

II.1.1. POLUAREA CU PARTICULE ÎN SUSPENSIE PM2.5 ȘI PM10
II.1.2. POLUAREA CU PARTICULE ÎN SUSPENSIE ȘI COVID-19
II.1.3. ELEMENTELE CARE TRANSFORMĂ RAMPELE DE DEȘEURI POLUATOARE ÎN SITURI TOXICE
II.1.4. EFECTELE TOXICITĂȚII RAMPELOR DE DEȘEURI ASUPRA SĂNĂTĂȚII OAMENILOR
II.1.5. CAZURI DE RAMPE DE DEȘEURI TOXICE ȘI CÂTEVA ACȚIUNI ACTIVISTE DIN ROMÂNIA

II.1.1. POLUAREA CU PARTICULE ÎN SUSPENSIE PM2.5 ȘI PM10

Potrivit Organizației Mondiale a Sănătății (OMS), poluarea aerului ucide aproximativ șapte milioane de oameni în întreaga lume, în fiecare an. De asemenea, datele OMS arată că 9 din 10 persoane respiră aer care conține niveluri ridicate de poluanți. Conform măsurătorilor Airly, peste 80% dintre persoanele care locuiesc în zonele urbane unde compania monitorizează calitatea aerului sunt expuse la niveluri de poluare care depășesc limitele impuse de OMS. https://airly.org/ro/

Poluarea are efecte complexe pe termen lung și scurt asupra sănătății, atacând întregul organism și cauzând și/sau agravând o gamă largă de boli. OMS susține, că mai multe tipuri de poluare atmosferică au un impact asupra sistemului nervos central și pot provoca dureri de cap și anxietate (SO2, PM), iritații ale ochilor, probleme respiratorii la nivelul nasului și gâtului (NO2, PM, O3), astm, și reducerea funcțiilor pulmonare (NO2), cancer pulmonar (PM) și boli cardiovasculare (SO2, PM, O3) și pot avea un impact asupra ficatului, splinei și

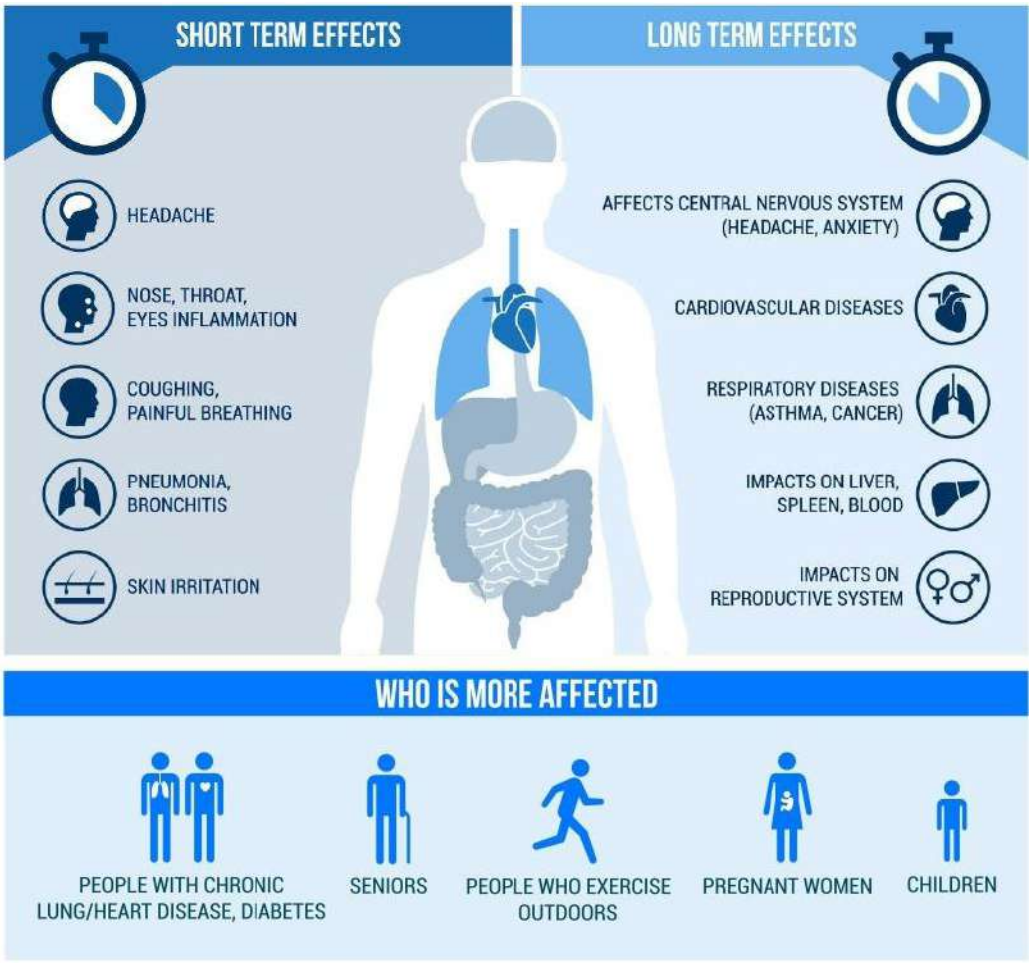

Air pollution in Balkans, Airly, 2020, p.6.
https://repairtheair.org/static/Air_pollution_in_Balkans_e-book_EN-5445727e44cafd67851afc8c91b8cb1e.pdf

sângelui (NO2) și sistemului reproductiv (PM). Ghidul OMS privind limitele admise de poluare a aerului a fost elaborat în 2005 și revizuit în 2021. Se consideră, că cel mai periculos poluant este particula PM2.5, o particulă fină cu diametrul de 2.5 micrometri sau mai puțin, deoarece poate penetra bariera pulmonară și pătrunde în sistemul sanguin, provocând boli cardiovasculare și respiratorii, dar și cancer. Aceasta afectează mai multe persoane decât alți poluanți și are efecte asupra sănătății chiar și la concentrații foarte scăzute.

Conform recomandărilor actualizate ale OMS, concentrațiile medii anuale de PM2.5 nu ar trebui să depășească 5 µg/m3, în timp ce expunerile medii pe 24 de ore nu ar trebui să fie mai mari de 15 µg/m3 mai mult de 3 - 4 zile pe an. Mai departe se prevede, că limita de sus a concentrației particulei PM10 (particulă cu diametrul de 10 microni sau mai puțin) ar trebui să fie, în cazul mediei anuale, de 15 µg/m3, iar în cazul mediei pe zi, de 45 µg/m3. Media pe zi a altor elemente poluante nu ar trebui să depășească nici ele anumite limite, afirmă OMS, după cum urmează: 100 µg/m3, în cazul ozonului; 25 µg/m3, în cazul dioxidului de azot (NO2); 40 µg/m3, în cazul dioxidului de sulf (SO2); și 7 µg/m3, în cazul monoxidului de carbon (CO). (https://bit.ly/3Q1excD).

Dintre orașele monitorizate prin Air Quality Data Explorer (https://www.c40knowledgehub.org/s/article/Air-Quality-Data-Explorer?language=en_US), din România doar municipiul București se află pe harta lor interactivă cu măsurători ale concentrației particulei PM2.5.

Cu câțiva ani în urmă, situația poluării cu PM2.5 arăta foarte îngrijorător aici, cu depășiri mari ale limitei mediei pe an recomandate de OMS, precum reflectă imaginea de mai jos pentru anii 2013, 2014, 2015. În ceea ce privește impactul poluării aerului asupra sănătății, pe anul 2017 se estima că în România rata deceselor care se pot atribui poluării cu PM2.5, a fost de 30 din 100000 (precum arată graficul de mai jos) generat aici - https://www.c40knowledgehub.org/s/article/Air-Quality-Data-Explorer?language=en_US.

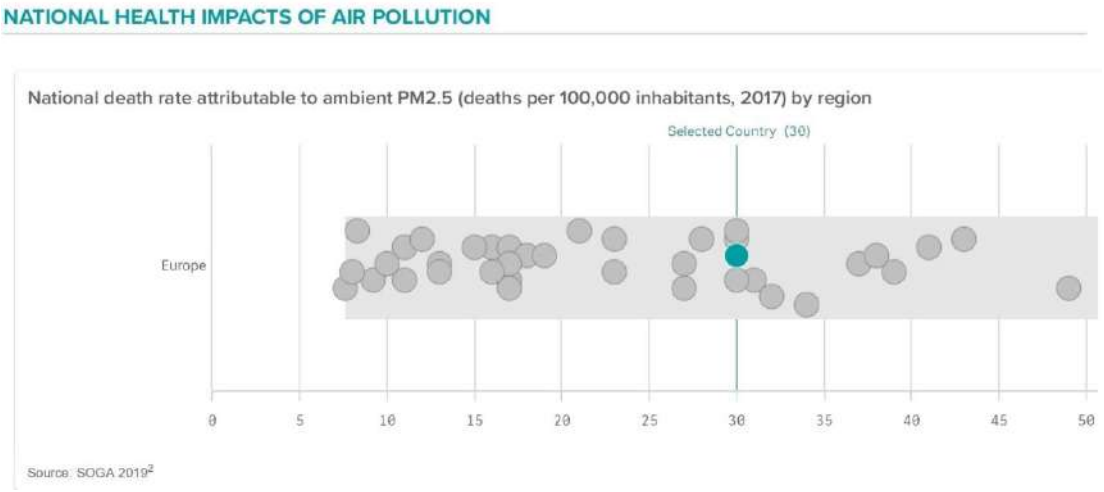

Organizația Mondială a Sănătății descrie calitatea aerului din România ca fiind moderat-nesigură, aceasta fiind schimbătoare: se înrăutățește semnificativ iarna, în timpul lunilor reci, din cauza arderii combustibililor solizi și a condițiilor atmosferice favorabile poluării. Alte surse importante de poluare a aerului sunt cauzate de industria minieră, de producția de energie și de procesarea alimentelor.

Pentru a crea o hartă a celor mai poluate județe din România, compania Airly (https://airly.org/en/) a luat în considerare atât datele provenite de la cei peste 200 de senzori proprii, cât și de la stațiile naționale de referință existente. Conform raportului Airly din 2020 (https://repairtheair.org/static/Air_pollution_in_Balkans_e-book_EN-5445727e44cafd67851afc8c91b8cb1e.pdf), în România acestea erau amplasate precum reflectă harta de mai jos a țărilor balcanice studiate de acest raport. În compararea județelor din România, Airly a luat în

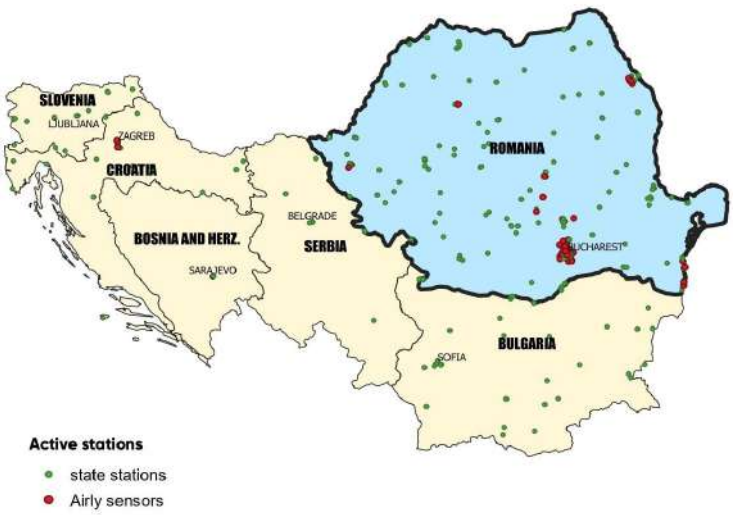

considerare pulberile în suspensie PM10, deoarece acesta este cel mai frecvent poluant care este măsurat cu diverși senzori. Concentrațiile ridicate de PM10 (numărul "10" descrie particulele inhalabile, cu diametre care sunt în general de 10 micrometri și mai mici) din aer contribuie la dezvoltarea sau intensificarea simptomelor bolilor respiratorii și cardiovasculare. Acestea contribuie la formarea de tumori ale plămânilor, gâtului și laringelui, precum și la scăderea greutății la naștere a nou-născuților.

S-a constatat că în perioada noiembrie 2020 – final de februarie 2021, următoarele 5 județe au avut cea mai proastă calitate a aerului din România. La polul opus se aflau cele 5 județe cu cea mai bună calitate a aerului. S-a observat, că mai multe locații din București, Dolj și Iași au înregistrat o creștere substanțială a poluării aerului măsurate după luarea în considerare a măsurătorilor senzorilor Airly. Aceasta dovedește că măsurătorile oficiale din acele zone au fost subestimate. https://airly.org/en/air-pollution-in-romania-counties-ranked-from-best-to-worst/

RANK including Airly	RANK only official stations	COUNCIL	PM10 mean concentration
1	1	COVASNA	52.3
2	2	ILFOV	41.8
3	6	IAȘI	40.0
4	15	DOLJ	39.5
5	14	BUCUREȘTI	38.6

RANK including Airly	RANK only official stations	COUNCIL	PM10 mean concentration
1	2	HARGHITA	10.6
2	3	GALAȚI	16.5
3	4	VÂLCEA	16.9
4	5	BRĂILA	16.9
5	6	SATU MARE	18.6

Revenind la raportul "Calitatea aerului în Balcani" (Airly, 2020), hărțile de pe pagina urm[toare reflectă și ele diferențele între județele din România în funcție de poluarea cu particule în suspensie, luând în considerare fluctuațiile acesteia în funcție de anotimpuri.

Pe lângă măsurătorile amintite deja, în România mai există câteva rețele susținute de mici inițiative private cu scopul promovării măsurării poluării în cât mai multe puncte din cât mai multe localități, precum: Strop de Aer (https://stropdeaer.aqi.eco/ro, https://romania.maps.sensor.community/#7/46.000/25.000) și uRad Monitor (https://www.uradmonitor.com/).

O sursă bogată de informare rămâne și pagina de internet Calitatea Aerului susținută de Ministerul Mediului și Agenția Națională Pentru Protecția Mediului: https://www.calitateaer.ro/public/assessment-page/map-page/?__locale=ro). Acest site este dedicat informării publicului în timp real, privind parametrii de calitate a aerului, monitorizați în cele peste 100 stații de pe toată suprafața României care alcătuiesc Rețeaua Națională de Monitorizare a Calității Aerului (RNMCA).

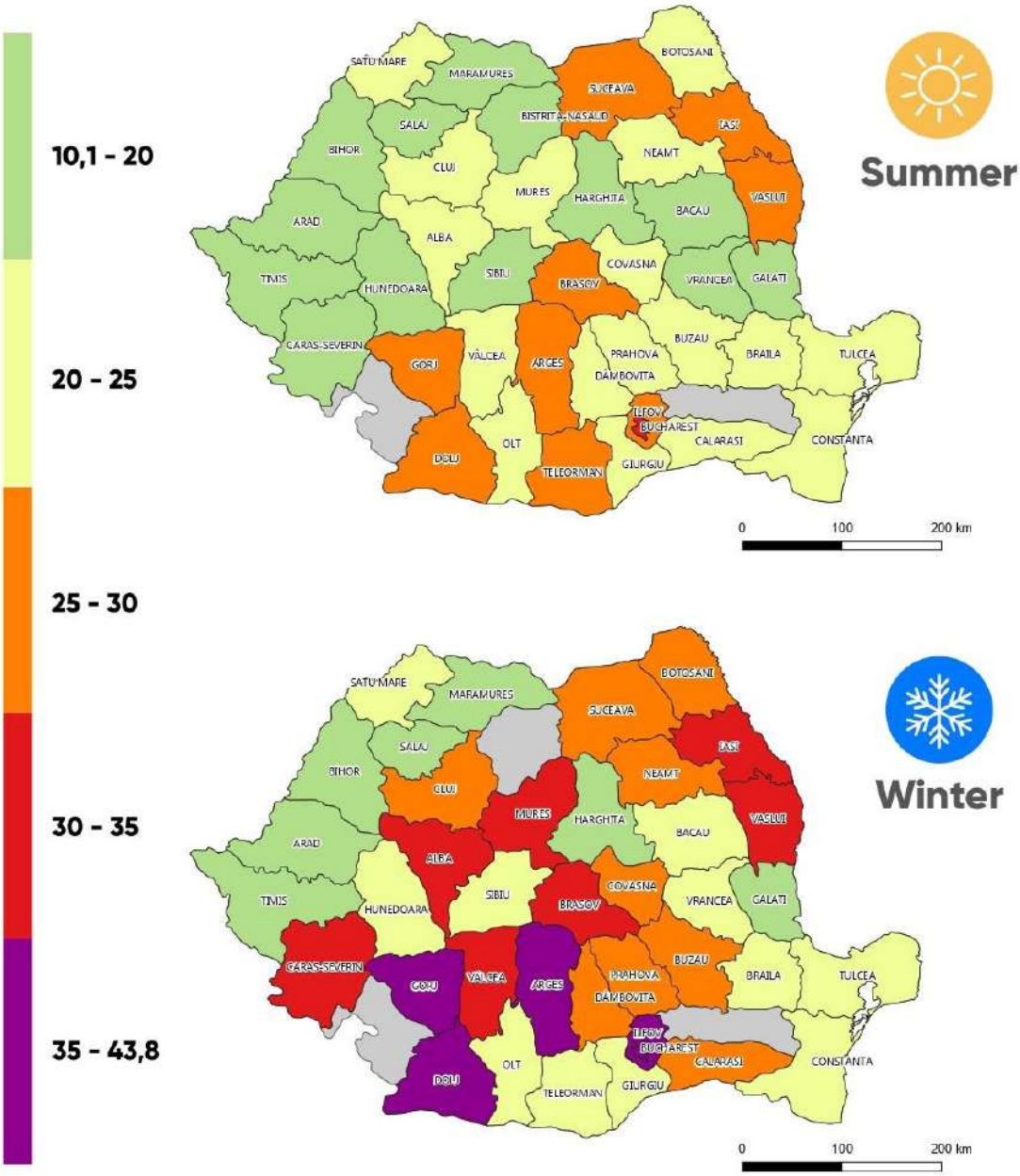
10,1 - 20
20 - 25
25 - 30
30 - 35
35 - 43,8
Summer
Winter
SATU MARE
MARAMURES
BOTOSANI
SUCEAVA
BISTRITA-NASAUD
IASI
SALAJ
BIHOR
CLUJ
NEAMT
MURES
HARGHITA
VASLUI
BACAU
ARAD
ALBA
COVASNA
SIBIU
VRANCEA
GALATI
TIMIS
HUNEDOARA
BRASOV
BUZAU
CARAS-SEVERIN
GORJ
VÂLCEA
ARGES
PRAHOVA
BRAILA
TULCEA
DAMBOVITA
ILFOV
BUCHAREST
CALARASI
CONSTANTA
DOLJ
OLT
TELEORMAN
GIURGIU
0
100
200 km

II.1.2. POLUAREA CU PARTICULE ÎN SUSPENSIE ȘI PANDEMIA COVID-19

Studiile efectuate au arătat că o creștere de numai 1 µg/m3 a PM2.5 este asociată cu o creștere de 11 la sută cu creșterea ratei de mortalitate COVID-19.2 Cu toate acestea, există date foarte limitate disponibile cu privire la calitatea aerului și corelația acesteia cu COVID-19. Studiul pe care se bazează datele din raportul UNDP despre relația dintre poluare și COVID-19 a fost realizat pe baza măsurării calității aerului din rețeaua de senzori Airly între noiembrie 2020 - martie 2021. Reprezentând sezonul de iarnă, aceasta este o perioadă cu cea mai proastă calitate a aerului, datorită emisiilor provenite de la încălzire. După cum s-a susținut în studiile anterioare, poluarea aerului poate cataliza răspândirea virusului - particulele mici de aer, cum ar fi PM2.5 și PM10, pot transporta virusul pe suprafața lor, crescând astfel expunerea la riscul de infectare, în special în zonele cu densitate mare de populație. Poluarea tinde să fie mai gravă în comunitățile sărace, făcând astfel mai dificilă pentru grupurile vulnerabile să se protejeze împotriva pandemiilor. Particula PM2.5 este recunoscută ca fiind o amenințare mai mare la adresa sănătății decât PM10, având în vedere că particulele mai mici sunt mai susceptibile de a se depune în profunzimea plămânilor și în tot corpul. Acest fapt face ca organismul și sistemul imunitar să devină mai vulnerabile la diferite infecții și boli, cum ar fi și COVID-19 (https://www.undp.org/sites/g/files/zskgke326/files/2021-10/UNDP-DFS-Air-Quality-Monitoring-Data-COVID-19-Spread-in-Central-and-Eastern-Europe-and-the-Balkans-V2.pdf). Un raport al Parlamentului European susține, că în afară de reducerea concentrațiilor de PM și NO2 care a avut loc din cauza măsurilor de lockdown implementate pentru a opri răspândirea pandemiei COVID-19, există alte două legături între poluarea aerului și COVID-19. Una dintre ele este posibilul efect al poluării aerului asupra vulnerabilității și susceptibilității la COVID-19 (prin expunerea anterioară pe termen lung la poluanți atmosferici), iar al doilea este posibilul rol al poluării în răspândirea virusului.

În ceea ce privește rolul pe care îl poate juca poluarea atmosferică în influențarea severității COVID-19, este plauzibil să existe un astfel de rol. Expunerea la poluarea atmosferică este asociată cu bolile cardiovasculare și respiratorii. În același timp, ambele condiții de sănătate preexistente au fost identificate ca factori de risc pentru decesul pacienților cu COVID-19 (Yang et al., 2020). În plus, aerul de proastă calitate poate provoca, de asemenea, inflamații pulmonare, ceea ce ar putea agrava simptomele COVID-19. Prin urmare, expunerea pe termen lung la poluarea aerului ar putea fi de așteptat să crească susceptibilitatea persoanelor la COVID-19. De altfel, și studiile anterioare au indicat un rol potențial al expunerii la PM în înrăutățirea impactului virusurilor respiratorii. Unele studii foarte recente, dintre care unele au fost produse în primele zile ale pandemiei COVID-19, au explorat legăturile dintre poluarea aerului și ratele ridicate de incidență, gravitate sau mortalitate pentru COVID-19. De exemplu, studii efectuate în Italia au sugerat că poluarea aerului ar trebui să fie considerată un cofactor în ceea ce privește nivelul ridicat de mortalitate în nordul Italiei; și că expunerea cronică oferă un context favorabil pentru răspândirea virusului. Asociațiile dintre concentrațiile de NO2, PM2,5 și/sau ozon din aerul înconjurător și creșterile numărului de cazuri de COVID-19, numărul infecțiilor severe cu COVID-19 și riscul de deces din cauza COVID-19 au fost, de asemenea, constatate în China, Statele Unite și Europa (Zheng et al., 2020, Wu, et al., 2020, Cole, et al., 2020, Travaglio et al.)

În ceea ce privește a doua legătură dintre COVID-19 și poluarea atmosferică, ea se referă la dacă PM poate acționa ca un purtător fizic al virusului. Mai mulți oameni de știință au publicat un apel la recunoașterea potențialului de răspândire a COVID-19 prin aer (Morawska și Milton, 2020), în special în mediile interioare sau închise și, în special, în cele aglomerate și care au ventilație inadecvată. OMS a recunoscut că transmiterea pe distanțe scurte prin aerosoli, în special în anumite locații interioare, nu poate fi exclusă, deși trebuie luată în considerare și transmiterea prin picături și fomite (OMS, 2020c). Cu privire la rolul poluării în răspândirea virusului în aer liber studiile sunt și mai nesigure (https://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2014_2019/plmrep/COMMITTEES/ENVI/DV/2021/01-14/Air_quality_in_Europe-2020_report_EN.pdf).

II.1.3. ELEMENTELE CARE TRANSFORMĂ RAMPELE DE DEȘEURI POLUATOARE ÎN SITURI TOXICE

Pe lângă sistemul de încălzire a populației și centralele termoelectrice, și activitatea industrială, inclusiv rampele de deșeuri generează particule în suspensie PM2.5 și PM10, care reprezintă un amestec complex de particule foarte mici și picături de lichid. Se știe, că traficul rutier contribuie la poluarea cu pulberi produsă de pneurile mașinilor atât la oprirea acestora cât și datorită arderilor incomplete (https://www.calitateaer.ro/public/assessment-page/pollutants-page/pulbere-suspensie-page/?__locale=ro). Iar zona rampelor de deșeuri cunoaște mult trafic, mașinile de salubritate circulând ziua și noapte din localități înspre rampe și invers. Particulele în suspensie PM10 şi PM2.5 agravează bolile aparatului respirator, cum sunt astmul sau bronşita, formând depuneri la nivelul părţii superioare a aparatului respirator (cavitatea nazală, faringele şi laringele), respectiv în trahee şi bronhii, provocând diverse tipuri de iritaţii ce includ inflamaţii şi uscarea nasului, gâtului, precum şi tuse, tuse şuierătoare, dispnee şi scăderea funcţiei pulmonare. Gravitatea afecțiunilor este cu atât mai mare cu cât particulele conțin și substanțe acide (cum sunt dioxidul de sulf, oxidul de azot, etc.) sau substanțe chimice, toxice, respectiv cancerigene. Inflamațiile se pot extinde astfel și în zona inferioară a plămânilor, având efecte directe asupra circulației sangvine și asupra capacității sângelui de a se coagula (http://www.systemlife.ro/un_risc_pentru_sanatate.php).

Conform Organizației Mondiale a Sănătății (OMS), pragurile recomandate cu privire la nivelurile de poluare cu particule în suspensie, care ar trebui utilizate ca instrumente de referință de către factorii de decizie din întreaga lume, sunt următoarele :

- concentrațiile medii anuale de PM2.5 nu trebuie să depășească 5 µg / m3, în timp ce expunerile medii pe 24 de ore nu trebuie să depășească 15 µg / m3 mai mult de 3-4 zile pe an
- concentrațiile medii anuale de PM10 nu trebuie să depășească 15 µg / m3, în timp ce expunerile medii pe 24 de ore nu trebuie să depășească 45 µg / m3 mai mult de 35 zile pe an (UE). (https://www.c40knowledgehub.org/s/article/WHO-Air-Quality-Guidelines)

Foarte specific în spectrul poluatorilor generate de rampele de deșeuri este Hidrogenul sulfurat (H2S), un gaz incolor, nociv, care apare în condiții anaerobe sau corozive. H2S e un acid care se regăsește în natură în regiunile de gaze naturale sau petrol. De asemenea, el se crează prin putrefacția substanțelor organice, de exemplu a gunoaielor. Deci, ocurența H2S în mediul depozitelor de deșeuri este evidentă. Acest acid se mai produce și în stațiile de epurare a apei. Drept urmare, persoanele care locuiesc în apropierea unor astfel de situri, sunt expuse efectului otrăvitor și caustic al hidrogenului sulfurat. H2S are miros neplăcut de ouă clocite și este inflamabil.

Este un gaz exploziv, extrem de inflamabil, formând amestecuri explozive cu aerul. Contactul cu produsele oxidante poate provoca incendii și explozii. Temperatura la care gazul poate arde chiar și fără o sursă externă este de 250°C. Este mai greu decât aerul. Prin urmare, se poate acumula în părțile inferioare ale clădirilor și stațiilor de pompare sau stațiilor de epurare. Formează buzunare în ape uzate stagnante și eliberează cantități letale de gaz atunci când astfel de ape uzate sunt deplasate (de ex prin conducte).

H2S este un gaz toxic, otrava sa acționând pe un spectru larg. Este foarte iritant pentru membranele mucoase ale ochilor și tractului respirator. Atacă și paralizează sistemul nervos și blochează respirația celulară. Ajungând în organismul omului, împiedică lipirea oxigenului de celulele sanguine, cauzând astfel privarea de oxigen. El se amestecă cu apa din plămâni formând un acid slab. În concentrații mari, o singură inhalare poate fi fatală (https://www.meteorologiaenred.com/ro/sulfat-de-hidrogen.html).

Standardele naționale de stat în vigoare în România din 1987 spun : în cazul unei expuneri îndelungate,

concentrația medie maximă admisă la 24 de ore a substanței Hidrogen sulfurat (H2S) în aer este de 0.008 mg/ m3 ~ 0.006 ppm ; iar în cazul expunerii pe o perioadă de scurtă durată acest prag este de 0.015 mg/ m3, ceea ce, prin convertire, în cazul H2S înseamnă 0.011 ppm (http://www.anpm.ro/documents/14011/34547034/STAS+12574.pdf/edc7ed15-e971-4604-8c57-a25ade67c3d3, https://www.teesing.com/en/library/tools/ppm-mg3-converter#mgm3-ppm).

Mai departe, gunoiul putrezit în pământ generează niveluri ridicate de gaz metan și CO2. Acestea sunt gaze cu efect de seră, care contribuie foarte mult la procesul de încălzire globală.

Multe materiale care ajung pe rampele de deșeuri conțin substanțe toxice. În timp, aceste toxine se scurg în sol și în apele subterane și devin pericol pentru mediu ani de zile. Deșeurile electronice sunt un bun exemplu. Deșeurile precum televizoarele, computerele și alte aparate electronice conțin o listă lungă de substanțe periculoase, inclusiv mercur, arsen, cadmiu, PVC, solvenți, acizi și plumb.

Levigatul este lichidul format atunci când deșeurile se descompun în groapa de gunoi și apa se filtrează prin acele deșeuri. Acest lichid este foarte toxic și poate polua pământul, apele subterane și căile de apă.

Când materialul organic, cum ar fi resturile de alimente și deșeurile verzi, este aruncat la groapa de gunoi, este în general compactat și acoperit. Acest proces elimină oxigenul și îl face să se descompună într-un proces anaerob. În cele din urmă, aceasta eliberează metan, un gaz cu efect de seră care este de 25 de ori mai puternic decât dioxidul de carbon. Implicațiile pentru încălzirea globală și schimbările climatice sunt enorme. Metanul este, de asemenea, un gaz inflamabil care poate deveni periculos dacă se lasă să se acumuleze în concentrații mari. (https://environmentvictoria.org.au/resource/problem-landfill/).

Depozitele de gunoi prezintă risc de incendiu datorită gazelor pe care le produc. Metanul este principalul gaz creat care este foarte combustibil. Dacă se produce un incendiu, pompierii vor folosi adesea o spumă ignifugă în loc de apă pentru a stinge incendiul, din cauza faptului că nu știu cu ce substanțe chimice au de-a face - adăugând astfel și mai multă amprentă chimică depozitului de deșeuri. (https://www.unisanuk.com/what-is-a-landfill-why-are-landfills-bad-for-the-environment/).

Raportul Districtului de Management al Calității Aerului din Coasta de Sud (California, SUA), realizat pe baza unui studiu finanțat de Agenția pentru Protecția Mediului arată că oamenii de știință au studiat 20 de rampe de gunoi din California de Sud și au ajuns la concluzia că depozitele obișnuite, destinate gunoiului menajer, fără să aibă deșeuri periculoase, sunt surse de gaze cauzătoare de cancer, și alte substanțe chimice toxice. Inspecțiile la sol la 17 dintre gropile de deșeuri au evidențiat niveluri semnificative de una sau ambele substanțe chimice despre care se știe că provoacă cancer la oameni: benzen și clorură de vinil.

În timp ce benzenul, o substanță chimică industrială utilizată pe scară largă, se găsește în multe substanțe comune, inclusiv benzina, prezența clorurii de vinil se explică prin defalcarea materialelor netoxice îngropate în gropile de gunoi. Bacteriile obișnuite din sol pot crea clorură de vinil și alte substanțe chimice toxice din materiale nepericuloase.

În plus, s-a demonstrat că nici gropile de gunoi inactive nu sunt fără pericol, „sub suprafață, ele fierb ca un ibric” și produc substanțe toxice. Depozitele de gunoi închise de mai bine de 20 de ani mai emit clorură de vinil.

Astfel, se dovedește că ceea ce au susținut administratorii gropilor de deșeuri fără așa-numite substanțe periculoase, cum că aceste rampe nu ar fi toxice, nu este adevărat. Noile studii confirmă că depozitele municipale de deșeuri conțin cantități semnificative de deșeuri toxice. (https://www.latimes.com/archives/la-xpm-1986-11-26-mn-15424-story.html).

Rampele de gunoi sunt un contribuitor major la nivelurile de gaze de seră antropogene, deoarece nivelurile imense de CH4 și CO2 sunt generate de procesul de degradare al deșeurilor depuse în gropile de gunoi. Aceste rampe pot cauza contaminarea apelor de suprafață și freatice, mirosuri neplăcute, înțepătoare, zgomot de la mașinăriile care operează acolo, emisii de aerosoli și compuși organici volatili. Factorii care influențează produșii secundari poluanți includ tipul si cantitatea de deșeuri stocate, vârsta gropii de gunoi și condițiile climaterice specifice locației rampelor de gunoi. Reacțiile complexe atât chimice, cât și microbiologice produse în interiorul gropilor de gunoi duc frecvent la formarea mai multor poluanți gazoși, organici (dioxine sau hidrocarburi aromatice policiclice), metale grele sau materii particulate (PM2.5, PM10).

(Environment Victoria: The Problem with Landfill. 2013; Sakawi Z., Sharifah S.A., Jaafar O., Mahmud M.: Community perception of odour pollution from the landfill. Res. J. Environ. Earth Sci. 2011 and 3:142–145; Garrod G., Willis K.: Estimating lost amenity due to landfill waste disposal. Resour. Conserv. Recycl. 1998 and 22:83–95.)

În partea II.2.2.A a volumului nostru prezentăm rezultatele măsurătorilor efectuate în apropierea rampei de deșeuri Pata Rât din Cluj-Napoca. Măsurătorile au fost realizate în cadrul proiectului ENHOJUST în 2021, cu senzori a poluării cu PM2.5, PM10 și H2S.

II.1.4. EFECTELE TOXICITĂȚII RAMPELOR DE DEȘEURI ASUPRA SĂNĂTĂȚII OAMENILOR

Particulele PM2.5 și PM10, care trec prin nas și gât, pătrund în alveolele pulmonare provocând inflamații și intoxicări (conform https://www.calitateaer.ro).

Sunt afectate în special persoanele cu boli cardiovasculare și respiratorii, copiii, vârstnicii şi astmaticii. Copiii cu vârsta mai mică de 15 ani inhalează mai mult aer, și în consecință mai mulți poluanți. Sunt în mod special vulnerabili, deoarece plămânii lor nu sunt dezvoltați, iar țesutul pulmonar care se dezvoltă în copilărie este mai sensibil. Poluarea cu pulberi înrăutăţeşte simptomele astmului, respectiv tuse, dureri în piept și dificultăți respiratorii. Expunerea pe termen lung chiar și la o concentrație scăzută de pulberi poate cauza cancer și moartea prematură.

Studiile arată că bolile cardiace și pulmonare sunt legate de expunerea la particule pe termen lung și scurt. Expunerile pe termen lung, experimentate de persoanele care trăiesc pentru mulți ani în zonele cu niveluri ridicate de particule, au fost asociate cu probleme precum funcția pulmonară redusă și dezvoltarea bronșitei cronice — și chiar moarte prematură. Expunerea pe termen scurt la particule (ore sau zile) poate agrava boala pulmonară, provocând crize de astm și bronșită acută și poate crește, de asemenea, susceptibilitatea la infecție respiratorie, iar la persoanele cu boli de inimă sunt legate de atacuri de cord și aritmii (https://nepis.epa.gov/Exe/ZyPDF.cgi/P100RQ5N.PDF?Dockey=P100RQ5N.PDF , https://www3.epa.gov/region1/airquality/pm-human-health.html#:~:text=Health%20studies%20have%20shown%20a,as%20asthma%20attacks%20and%20bronchitis).

Hidrogenul sulfurat nu se acumulează în organism, dar expunerea repetată / prelungită la niveluri moderate poate provoca tensiune arterială scăzută, dureri de cap, pierderea poftei de mâncare și pierderea în greutate, dar și leziuni ale sistemului nervos. Expunerea prelungită la niveluri scăzute poate provoca erupții cutanate dureroase și ochi iritați. Iar expunerea la niveluri ridicate de H2S provoacă paralizie respiratorie, convulsii, comă, leziuni cerebrale și cardiace, chiar moarte.

Expunerea omului la Hidrogen sulfurat se întâmplă prin inhalare, gazul fiind rapid absorbit prin plămâni. Hidrogenul sulfurat este metabolizat prin trei căi: oxidare, metilare, și reacții cu metaloproteine. Toxicitatea hidrogenului sulfurat este rezultatul reacției sale cu metaloenzimele. Enzima finală în lanțul respirator este inhibat de hidrogenul sulfurat, care afectează metabolismul oxidativ. Perturbarea acestui metabolism la rândul său afectează cel mai tare țesuturile nervoase și cardiace, pentru că ele au cea mai mare cerere de oxigen. Afectând sistemul nervos central, acest efect poate duce la deces din cauza stopului respirator.

Experimentele făcute pe animale arată, că expunerile prin inhalare unică la hidrogen sulfurat pot duce la moarte și/ sau au efecte respiratorii, imunologice, cardiovasculare și neurologice. Expunerea pe termen scurt a arătat efecte oculare, metabolice, hepatice și asupra dezvoltării organismului. Inhalarea de durata medie a hidrogenul sulfurat la animale a avut efecte respiratorii, neurologice și olfactive. Nu există studii pe animale privind expunerea pe termen lung (https://www.who.int/ipcs/publications/cicad/en/cicad53.pdf).

Inhalarea continuă a metanului poate duce la apariția senzației de greață, a vărsăturilor sau a pierderii coordonării motorii, iar expunerile la niveluri mari de metan pot duce inclusiv la deces. Gazele acide precum dioxidul de azot sau sulful sau halizi au efecte adverse semnificative asupra sănătății. Studiile precedente au arătat că atunci când SO2 sau NO2 sunt inhalate sau ingerate, pot apărea simptome precum iritații la nivelul nasului și gâtului, bronhospasm, dispnee și chiar infecții respiratorii, în special la persoanele cunoscute cu boli respiratorii precum astmul bronșic. Aceste efecte pot provoca și crize de astm la persoanele susceptibile. Expunerea la NO2 predispune la apariția infecțiilor respiratorii. În plus, atunci când aceste gaze acide sunt eliberate în atmosferă, ele pot cauza apariția ploilor acide.

În ceea ce privește metalele grele, inhalarea acestora poate duce la scăderea funcției pulmonare, astm, ataxie, paralizie, emfizem și chiar cancer pulmonar. Doze mari de metale grele inhalate pot duce la afectarea sistemului nervos, cu apariția de neuropatii, manifestate prin tulburări ale memoriei sau somnului, oboseală, tremor, tulburări ale vederii sau ale vorbirii.

Rampele de gunoi generează inclusiv oligoelemente toxice precum CO, HS, xylen, dioxină sau hidrocarburi aromatice policiclice (PAH). Dioxina a fost incriminată în creșterea mortalității prin boli de inimă, iar PAH sunt carcinogeni dovediți, cauzând în special cancere pulmonare sau ale pielii. Studiile efectuate asupra populațiilor care locuiesc în vecinătatea rampelor de deșeuri au arătat că în aceste populații, boli ale plămânilor (astm, tuse cronică), ale tractului digestiv(diaree, gastrite, ulcer) sau ale pielii sunt mai frecvente decât în populațiile care locuiesc departe de rampe. De asemenea, mai frecvente sunt și patologiile infecțioase, inclusiv tuberculoza, ceea ce poate indica un efect de scădere a imunității generat de expunerea la poluanți respiratorii.

(Health Protection Agency Impact on Health of Emissions from Landfill Site, Advice from the Health Protection Agency and 2011; Kampa M., Castanas E.: Human health effects of air pollution. Environ. Pollut. 2008;151:362–367; Duruibe J.O., Ogwuegbu M.O.C., Egwurugwu J.N.: Heavy metal pollution and human biotoxic effects. Int. J. Phys. Sci. 2007 2:112–118; Durmusoglu E., Taspinar F., Karademir A.: Health risk assessment of BTEX emissions in the landfill environment. J. Hazard Mate. 2010 176:870–877; Vrijheid M.: Health effects of residence near harzadous waste landfill sites: A review of epidemiologic literature. Environ. Health Perspect. 2000;108:101–112; Bridges O., Bridges J.W., Potter J.F.: A generic comparison of the airborne risks to human health from landfill and incinerator disposal of municipal solid waste. Environmentalist. 2000; 20:325–334).

Câteva efecte asupra sănătății oamenilor care locuiesc în apropierea rampelor de deșeuri din Pata Rât Cluj-Napoca sunt prezentate în partea II.2.2.B a volumului, unde prezentăm rezultate ale anchetei medicale realizate prin proiectul ENHOJUST în vara anului 2021.

II.1.5. CAZURI DE RAMPE DE DEȘEURI TOXICE ȘI CÂTEVA ACȚIUNI ACTIVISTE DIN ROMÂNIA

Raportul deja amintit privind poluarea aerului în Balcani și România oferă și o imagine grafică despre sursele poluării (vezi mai jos), ceea ne sugerează, că pe lângă poluarea generală datorită concentrației particulelor în suspensie (PM2.5 sau PM10), în funcție de proximitatea unor locații unde se desfășoară anumite activități, la aceasta se adaugă și poluări specifice locațiilor respective. Sectorul industrial, inclusiv cel al industriei deșeurilor (în primul rând gropile, rampele sau depozitele de deșeuri) au o mare responsabilitate în poluarea aerului. Companiile proprietare și/ sau cele care le administrează pot să fie contra-interesate în orice măsură (inclusiv cea a monitorizării și îmbunătățirii calității aerului) care îi afectează câștigurile de profit (restructurarea activității, retehnologizarea, închiderea anumitor activități sau altele asemenea).

Octavian Berceanu, fost ministru al mediului, revenit la activismul de mediu, a declarat în decembrie 2021, că autoritățile române nu doresc să colecteze date exacte privind cantitatea de poluare atmosferică din țară de teama unor sancțiuni ce s-ar putea declanșa împotriva lor din partea Comisiei Europene.

Sursa imaginii: eea.europa.eu

În acel moment el a făcut referire la deciziile CE de a trimite România în fața Curții de Justiție a Uniunii Europene în două cazuri, pentru că nu a respectat normele UE de combatere a poluării industriale și nu a adoptat un program de control al poluării aerului. În primul caz, Comisia susține că România nu s-a asigurat că trei platforme industriale funcționează cu o autorizație valabilă în temeiul Directivei privind emisiile industriale (Directiva 2010/75/UE) pentru a preveni sau a reduce poluarea. În al doilea rând, România nu a adoptat un program național de control al poluării atmosferice în temeiul Directivei (UE) 2016/2284 privind reducerea emisiilor anumitor poluanți atmosferici. (https://balkaninsight.com/2021/12/03/romania-ignoring-scale-of-pollution-to-avoid-sanctions-activist-claims/)

Situația descrisă mai sus ne poate sugera, că lipsa monitorizării unor mari poluatori industriali denotă influența negativă a acestora asupra autorităților de stat responsabile în domeniu. Foarte multe lasă de dorit în România și monitorizarea gradului de poluare a rampelor/ depozitelor de deșeuri. Un exemplu elocvent este cazul depozitul de deșeuri Chitila-Rudeni de lângă București, administrat de Iridex Grup. Raportul de Monitorizare realizat de Agenția Națională de Protecția Mediului publicat pe 23 august 2017 a constatat un număr de 7 depășiri ale concentrației maxime admisibile pentru media zilnica, 0.008 mg/mc. În urma controalelor întreprise de Garda Națională de Mediu în iulie-august 2017 au fost instituite 21 de măsuri care

să corecteze deficiențele constatate la printre care și monitorizarea săptămânală a emisiilor de gaze, în special hidrogenul sulfurat (H2S). Deputatul Cornel Zeleanu, printr-o interpelare a cerut Ministerului Mediului (http://www.cdep.ro/interpel/2017/i878B.pdf) comunicarea rapoartelor de monitorizare transmise de Grupul Iridex, dar acestea au fost ținute sub confidențialitate. S-a comunicat doar, că monitorizările Iridex nu au semnalat nicio depășire a valorilor limită admise pentru H2S, NOx, SO2, CO și pulberi, asta în pofida faptului că locuitorii din zonă și din Nord-Vestul Bucureștiului au depus nenumărate plângeri datorită puternicului disconfort olfactiv pe care îl simt. Pe lângă plângeri, activistul Bogdan Tucmeanu a creat pagina de facebook STOP Gazării Provenite De La Groapa De Gunoi Iridex Chiajna-Rudeni, https://www.facebook.com/groups/gunoirudeni) și a pornit un proces în instanță împotriva celor responsabil. Se pot citi relatări despre asta în acest material de presă : https://inclusiv.ro/asa-am-ajuns-sa-ne-salutam-aici-aer-curat/. Materialul de mai sus prezintă și alte cazuri de rampe de deșeuri toxice împotriva cărora locuitorii, deveniți activiști de mediu pentru a își revendica dreptul la aer curat și sănătate au încercat să se organizeze, dar, deocamdată fără un final adecvat pentru ei. Cazului depozitului de deșeuri Rudeni al Grupului Iridex (contestat de Bogdan Tucmeanu), se alătură alte exemple precum Groapa Vitalia din Băicoi județul Prahova (contestată de Ciprian Stupin), sau Incineratorul de deșeuri Demeco din Iași (contestat de Mioara Gociu). Pe lângă acestea, se concluzionează, « aceste probleme se repetă și în Cluj-Napoca, Timișoara, Brăila, Satu-Mare, Râmnicu Sărat, Zalău, Râmnicu Vâlcea, Orșova, Vulcan, Horezu, Măldărești și zeci de alte localități din România. Oficial, 25.000 de oameni mor în fiecare an în România din cauza poluării aerului ». Mai departe, cazul rampei de deșeuri din Tg. Jiu, față de care ne atrage atenția Mădălina Sarapatin (Asociația Slobozia Vrea Aer Curat) denotă că acolo nu se respectă tehnologia în privinţa depozitării deşeurilor, cantitatea de deşeuri este foarte mare, iar levigatul se tratează cu un produs cu acid sulfuric care la rândul ei emană mirosuri insuportabile ((https://adevarul.ro/locale/targu-jiu/acuzatii-grave-adresa-societatii-administreaza-groapa-gunoi-s-au-comis-falsuri-1_60544deb5163ec42710e8acf/index.html).

Un alt exemplu al tergiversării monitorizării adecvate și luării unor măsuri ce se impun pe baza rezultatelor, este cazul rampei de deșeuri din Pata Rât din Cluj-Napoca, descris în secțiunea B al raportului nostru prin diverse detalii (istorice, de măsurătoare a H2S, PM2.5 și PM10, sau cele legate de sănătatea oamenilor care locuiesc în apropiere). Această rampă funcțională și acum, este administrată de Regia Autonomă a Domeniului Public (RADP) din subordinea Primăriei Municipiului Cluj-Napoca. Ea a fost deschisă, împreună cu rampa privată SALPREST, în 2015, în momentul închiderii rampei de deșeuri vechi, la o distanță de sub 1000 de metri de la casele modulare construite de primărie într-o zonă pe care aceasta a transformat-o din zonă industrială în zonă rezidențială în 2010, cu scopul de a muta acolo familiile rome evacuate dintr-o zonă centrală a orașului. În 2018, Fundația Desire, împreună cu 50 de persoane cu domiciliul în casele modulare din Pata Rât au început un proces în instanță împotriva primăriei, Consiliului Județean, rampei Salprest, rampei RADP, Gărzii de Mediu și Agenției de Mediu, responsabile pentru acordarea autorizației de funcționare acestor două noi așa-numite rampe temporare. În primele etape ale procesului, judecătoarea a ordonat achiziționarea unor servicii de expertiză de mediu contra cost de către Fundația Desire, precum și analize de sol, apă și aer realizate de un laborator specializat acreditat. Costurile măsurătorilor au fost plătite tot de Fundația Desire, ele tergiversându-se din cauza declanșării pandemiei, fiind realizate, totuși, și plătite în primăvara anului 2020. Însă, în pofida acestui fapt, Fundației Desire nu i s-a permis să aibă acces la rezultatele măsurătorilor nici de atunci. Ele au ajuns la experta de mediu care de atunci le analizează, laolaltă cu alte multe documente, în vederea întocmirii unui raport în absența căruia judecătoarea nu dorește să se pronunțe în acest caz. Ca alternativă, în cadrul proiectului ENHOJUST, Fundația Desire a susținut o serie de măsurători ale PM2.5, PM10 și H2S la casele modulare (care arată depășirile majore în concentrațiile acestora), precum și o anchetă medicală care arată cu ce probleme de sănătate specifice poluării se confruntă persoanele mutate forțat în Pata Rât în 2010 (detalii în secțiunea B al raportului nostru).

Mai mulți activiști pentru dreptul la mediu curat și dreptul la locuire adecvată s-au adunat în 28.10.2021, și au prezentat cazurile lor la evenimentul public „Locuire în mediu sănătos: Rolul activismului civic” (https://www.facebook.com/events/4406623292706590/) organizat de Fundația Desire și mișcarea Căși sociale ACUM! din Cluj. Înregistrarea discuției se poate vedea aici: https://www.facebook.com/CasiSocialeACUM/videos/696927544619353.

II.2. STUDIU DE CAZ. TOXICITATEA RAMPELOR DE DEȘEURI ȘI EFECTELE SALE ASUPRA SĂNĂTĂȚII ÎN PATA RÂT DIN CLUJ-NAPOCA

II.2.1. PATA RÂT – "ZONE REZIDENȚIALE" ȘI RAMPELE DE DEȘEURI

II.2.1.A O DESCRIERE GENERALĂ A „ZONELOR REZIDENȚIALE" DIN PATA RÂT, CLUJ-NAPOCA

II.2.1.B RAMPELE VECHI ŞI NOI DIN PATA RÂT, CLUJ-NAPOCA

II.2.2. POLUAREA AERULUI ÎN PATA RÂT. MĂSURĂTORI REALIZATE CU SENZORI AMPLASAȚI LA CASELE MODULARE

II.2.2.A MĂSURĂTORI ALE POLUĂRII AERULUI CU HIDROGEN SULFURAT

II.2.2.B MĂSURĂTORI ALE POLUĂRII AERULUI CU PARTICULELE ÎN SUSPENSIE (PM)

II.2.3. PROBLEME DE SĂNĂTATE RAPORTATE DE LOCUITORII MEDIULUI TOXIC DIN PATA RÂT

II.2.1. PATA RÂT – “ZONE REZIDENȚIALE” ȘI RAMPELE DE DEȘEURI.

II.2.1.A O DESCRIERE GENERALĂ A „ZONELOR REZIDENȚIALE” DIN PATA RÂT, CLUJ-NAPOCA

Pata Rât este un spațiu ghetoizat care include rampele de gunoi vechi și noi, dar și zonele rezidențiale formate cu contribuția autorităților publice din Cluj-Napoca, deoarece în ultimele trei decenii au îndreptat câteva sute de persoane evacuate către acest teritoriu și nu au avut o politică de locuire socială pentru sprijinirea celor mai defavorizați. Acest teritoriu marginal, lipsit și stigmatizat oferă o locuire inadecvată pentru forța de muncă ieftină exploatată în diferite industrii care contribuie la bunăstarea orașului, inclusiv persoanele

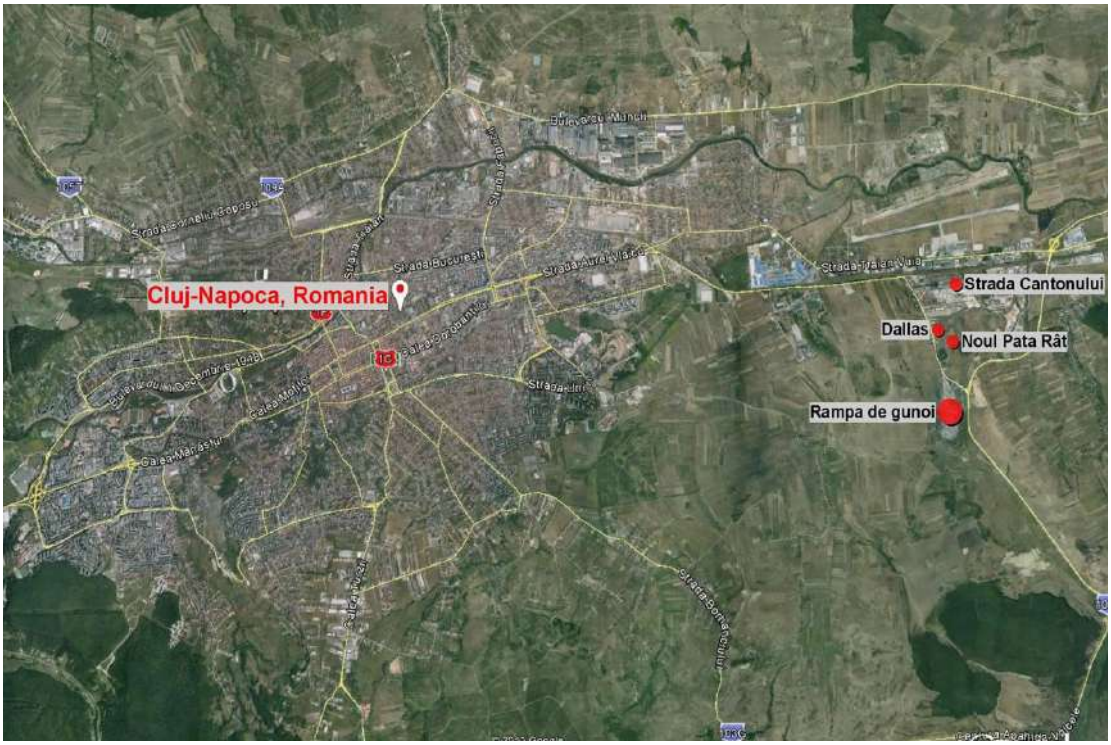

Harta 1. Zona Pata Rât (cu patru sub-zone) pe harta orașului Cluj: Strada Cantonului, Dallas, Noul Pata Rât, Rampa de Gunoi

care lucrează la depozitele de deșeuri și companiile de salubrizare. [1] Observăm: toate evacuările care au dus la formarea Pata Rât au fost evacuări forțate, adică evacuări ca urmare a faptului că evacuații au fost transformați în persoane fără adăpost - fie în sensul strict al cuvântului, adică fără un acoperiș deasupra

1 E. Vincze: “Urban landfill, economic restructuring and environmental racism,” in Philobiblon – Transylvanian Journal of Multidisciplinary Research in Humanities, 2013, 18(2): 389-406; E. Vincze: “Socio-Spatial Marginality of Roma as Form of Intersectional Injustice,” in Studia UBB Sociologia, 2013, 58(2): 217-243; A. Dohotaru, H. Harbula and E. Vincze (eds.): Pata, Cluj: Desire, 2016; E. Vincze: “Ghettoization: the production of marginal spaces of housing and the reproduction of racialized labour,” in E. Vincze, N. Petrovici, C. Raț, G. Picker (eds): Racialized Labour in Romania. Spaces of Marginality at the Periphery of Global Capitalism, Palgrave, 2018, pp. 63-95

capului lor sau în sensul că oamenilor li s-au oferit de către autorități un fel de locuințe de urgență, cum ar fi vagoanele și containerele de pe strada Cantonului sau casele modulare construite în apropierea depozitului vechi de deșeuri. Remarcăm: evacuările forțate care duc la formarea Pata Rât nu fac parte dintr-un trecut îndepărtat, ci sunt o caracteristică a prezentului nostru. Evacuările din clădirile și terenurile retrocedate continuă. De asemenea, continuă evacuările din clădiri degradate aparținând vechiului fond de locuințe deținute de stat pe care municipalitatea nu dorește să le îmbunătățească. Continuă evacuările din spațiile vacante în care oamenii cu venituri mici își creează un spațiu de locuit în absența alternativelor, mai ales dacă se află în teritorii vizate de dezvoltarea imobiliară. Continuă evacuările din locuințe neconvenționale, fără acte. Și continuă evacuarea din locuințe sociale din cauza neplății chiriei sau utilităților (prețul crescut al acestora, precum vedem în actuala criză energetică, este o problemă nu doar pentru cei mai săraci, ci pentru 60-70% din gospodăriile din România). Toate astea se întâmplă în Cluj-Napoca, orașul cu cele mai mari prețuri de pe piața imobiliară, unde chiria unui apartament de 2 camere (sau echivalentul unei rate bancare lunare cu dobândă) este mai mare cu 50% decât salariul minim net pe economie[2].

În toate aceste cazuri, Primăria și Consiliul Local Cluj-Napoca nu își îndeplinesc obligațiile definite în baza legislației sociale a României sau a așteptărilor unei Europe Sociale. Oamenii rămași fără adăpost, fără alternative adecvate de locuire, continuă să caute un loc de locuit în Pata Rât, chiar dacă acesta este nesigur și inadecvat. Toate aceste cazuri și alte câteva zeci de mii de cazuri de evacuare forțată din România care afectează sute de mii de persoane demonstrează modul în care statul român nu respectă tratatele internaționale pe care le-a semnat în ceea ce privește asigurarea dreptului la locuințe adecvate pentru toți și interzicerea și prevenirea evacuărilor[3].

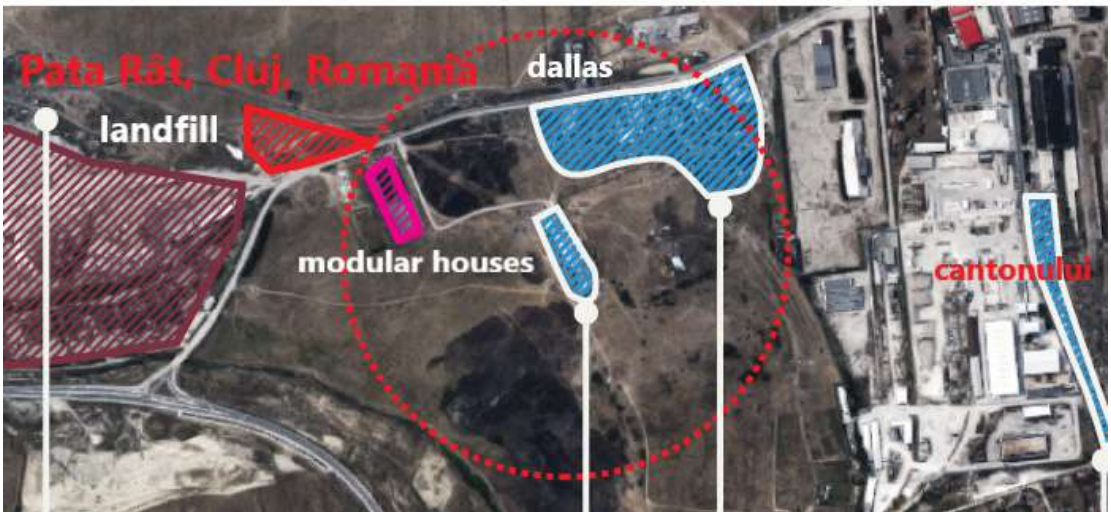

Harta 2. Zona Pata Rât (Cantonului, casele modulare, Dallas, și rampa de deșeuri)

După aproape 12 ani de la evacuarea din strada Coastei și relocarea forțată a evacuaților în apropierea rampei de gunoi în așa-numita nouă zonă Pata Rât sau case modulare (17 decembrie 2010), după 22 de ani de când colonia străzii Cantonului a început să crească (2000), și după mai bine de jumătate de secol de

2 https://casisocialeacum.ro/archives/5300/locuirea-in-cluj-napoca-fondul-locativ-dezvoltare-imobiliara-si-evacuari/, https://casisocialeacum.ro/archives/6315/munca-si-locuire-salarii-si-costurile-locuirii-in-pandemie-la-cluj/

3 https://bloculpentrulocuire.ro/wp-content/uploads/2019/04/Raport-Cercetare-Evacuari-2008-2017.pdf, https://bloculpentrulocuire.ro/wp-content/uploads/2019/04/Ghid-Evacuare-2019.pdf

existență a așezării informale Dallas cunoscută și sub numele de vechiul Pata Rât (anii 1960-1970), trebuie să recunoaștem: existența zonei de locuințe Pata Rât în apropierea rampelor de gunoi este o manifestare a rasismului împotriva romilor și a oamenilor săraci și este un act care nu doar dezumanizează oamenii zi de zi, ci și le pune în pericol viața. Astăzi, zona Pata Rât găzduiește aproximativ 1.500 de romi, victime ale rasismului instituțional și a politicilor de dezvoltare care exploatează forța de muncă ieftină a celor mai vulnerabili și îi exclud din resursele unui trai decent.

► În colonia Dallas, unde aproximativ 300 de persoane locuiesc în case de lemn oferite de Fundația Pro Roma din Olanda, alimentarea pompei de apă existente este de multe ori întreruptă din cauza datoriilor. Chiar pe rampa de gunoi, alte 100 de persoane locuiesc în barăci improvizate din lemn și nailon, fără apă, electricitate sau încălzire. Acești oameni au asigurat selectarea deșeurilor de la Cluj pe vechiul depozit de gunoi și continuă să facă acest lucru pe noile rampe temporare, dar încă neecologice (administrate de compania publică RADP și firma privată SALPREST), în momentul de față rampa RADP fiind în continuare funcțională, în nevoie de forță de muncă ieftină. Companiile din industria deșeurilor se îmbogățesc din munca lor, păstrându-le într-o dependență „miloasă" și condiții de minimă supraviețuire, la un salar minim pe economie fără vreun spor pentru condiții grele de muncă sau munca stigmatizată[4].

► Pe strada Cantonului, o colonie informală în creștere de la începutul anilor 2000, unde circa 800 de oameni trăiesc în aproximativ 170 de barăci, există două pompe de apă pe stradă, câteva toalete ecologice amplasate în zonă în 2015, și două cabine de duș amplasate după declanșarea pandemiei la insistența oamenilor și activiștilor care îi susțin. Nimeni nu are apă în casă, și evident nici toaletă sau baie în aranjamentele „temporare" de locuințe care le-au fost puse la dispoziție, cu permisiunea primăriei, de către organizații umanitare, acestor persoane evacuate din oraș în ultimii 22 de ani[5]. Lucrătorii în salubritate care curăță orașul sunt nevoiți să trăiască într-un mod care pune sănătatea și viața lor în pericol, zi de zi, lună de lună, an de an, zeci de ani.

► La casele modulare care găzduiesc 40 de gospodării, într-un modul stau patru familii, în multe cazuri multi-generaționale, înghesuite în camere de câte 16 mp, împărțind o baie cu apă rece de 4 mp. Au fost nevoiți să locuiască în mediul poluant al rampelor de gunoi din decembrie 2010. Asta după ce au fost evacuați de pe fosta stradă Coastei și li s-au asigurat aceste așa-numite „locuințe sociale" construite de Primărie în același an „pentru a rezolva problemele lor de locuire"[6]. Orașul cu un buget anual de peste 400 de milioane de euro afirmă că este neputincios în fața dramei lor, care nu înseamnă doar segregare și marginalizare rezidențială, ci și efectele tragice ale locuirii în mediu toxic asupra sănătății lor. Adevărul este că autoritățile locale nu au voința politică de a investi în mutarea lor în locuințe sociale din oraș.

În 2012, Programul de Dezvoltare al Națiunilor Unite a efectuat un sondaj pe gospodării pentru a susține intervențiile Primăriei preconizate în acel moment, care a arătat că majoritatea locuitorilor din Pata Rât sunt copii sub 18 ani (aproximativ 550), fiind urmați numeric de adulți între 18-44 de ani (în jur de 460). În comunitate erau doar aproximativ 70 de persoane între 45-54 de ani, 45 de persoane cu vârste cuprinse între 55-64 de ani și doar aproximativ 10 persoane peste 65 de ani. Chiar dacă numărul de locuitori a fluctuat în total între timp și pe categorii, aceste tendințe au rămas valabile. Cifrele ne arată că sunt foarte puțini vârstnici în Pata Rât și acest lucru nu se datorează faptului că oamenii pleacă din zonă atunci când îmbătrânesc, deoarece nu au unde să meargă, ci se întâmplă pentru că mor la o vârstă mult mai tânără decât speranța generală de viață în România (75 de ani) sau în județul Cluj (77 de ani).

4 Despre aceasta vezi filmul documentar "Romii nu sunt gunoaie/ Roma are not garbage" (with English subtitle), 2016, 54 min, https://www.youtube.com/watch?v=ihP_rs3IOoE.

5 Vezi documentarul "Dislocări. Rutele evacuărilor spre strada Cantonului/ Dislocations. Routes of evictions towards Cantonului street (1996-2016)" (with English subtitle), 2016, 106 min, https://vimeo.com/194308421.

6 Despre aceasta vezi documentarul realizat de Fundația Desire: "Dreptate socială în Pata Cluj/ Social justice in Pata Cluj" (with English subtitle), 2016, 17 min, https://www.youtube.com/watch?v=tafjsl0r7ek

II.2.1.B RAMPELE VECHI ŞI NOI DIN PATA RÂT, CLUJ-NAPOCA[7]

Vechiul depozit de gunoi de la Pata Rât funcționează ca un depozit neecologic încă de la începuturile existenţei sale, deci de aproximativ 70 de ani[8]. Conform Hotărârii Guvernului nr. 349/2005, „depozitul de gunoi de clasă B neconform Pata Rât Cluj-Napoca" urma să își înceteze activitatea la 16 iulie 2010. În acel an, munții de gunoi au constat în 1,9 milioane de metri cubi de deșeuri și au ocupat o suprafață de 22 hectare. Dar activitatea de depozitare nu s-a oprit – după cum a observat Comisariatul General al Gărzii Naționale de Mediu în octombrie 2012. Pentru a evita procedura de infringement împotriva României din acest motiv, municipalitatea a găsit o „soluție temporară" pentru depozitarea deșeurilor pe un teren vecin (Ziua de Cluj, 07.11.2012)[9]. După 2 ani, în 2012, SC Salprest Rampă (firma care a administrat vechiul depozit de gunoi) a primit o amendă de 30.000 de lei pentru funcționarea fără autorizație de mediu (Mediafax, 07.11.2012)[10]. Cu toate acestea, acest teren a fost redeschis din nou, fiind închis definitiv abia în 2015[11], dar fără ca orașul să aibă nici măcar azi un depozit ecologic. CMID construit timp de mai bine de 10 ani încă nu este total funcțional nici acum.

Chiar dacă vechea groapă de gunoi de la Pata Rât urma să-și înceteze activitatea în 2010, licitația pentru închiderea și ecologizarea sa a fost făcută abia în 2014. Apoi, companiile câștigătoare ale licitației (SC Nordconforest SA, SC Finara Consult SRL și SC Interdevelopment SRL) au constatat existența unei cantități suplimentare de gunoi de 541.835 metri cubi față de cei 1,9 milioane metri cubi existenți în 2010. În plus, aceștia au estimat existența altor 367.010 metri cubi de deșeuri pe depozitul de gunoi ilegal după 16 iulie 2010 (CluJust, 28.07 0.2015)[12]. Lucrările pentru închiderea și ecologizarea vechii rampe din Pata Rât au început abia în 2017. Înainte de recepția finală prevăzută pentru ianuarie 2020, președintele Consiliului Județean Cluj, Alin Tișe, a declarat că groapa de gunoi ne-ecologică din Pata Rât a devenit istorie (Ziua de Cluj, 18.12.2019)[13]. Nu a spus nimic despre așa-numitele „depozite temporare" care începând cu 2015 au continuat să polueze zona și să intoxice oamenii, deoarece noul centru de eliminare a deșeurilor ecologice, care ar fi trebuit să funcționeze încă din 2013, nu s-a deschis nici în 2015[14]. Și, așa cum am menționat mai sus, nu este total operațional nici acum, în ianuarie 2022.

După ce vechiul depozit de gunoi toxic nu s-a închis în 2010, primarul municipiului Cluj-Napoca, premierul Emil Boc, care între timp (în 2012) a revenit din funcția de premier la conducerea Primăriei Cluj-Napoca, a început o nouă acțiune. În octombrie 2015, el a anunțat: „Am rezolvat criza gunoiului din Cluj. Vom avea aici (în Pata Rât) propriul nostru depozit administrat de RADP "(Adevărul, 18.10.2015)[15]. În legătură cu această soluție și „depozitele temporare" în sine, în ianuarie 2020, Comitetul Județean pentru Situații de Urgență a declarat o posibilă stare de urgență, sprijinind astfel solicitarea președintelui Consiliului Județean, Alin Tișe, de a deschide Centrul de Gestionare Integrată a Deșeurilor fără autorizație de mediu. Comitetul a afirmat: populația din vecinătatea acestor depozite „temporare" este expusă riscului de boli, cu funcție pulmonară

7 O scurtă istorie a rampelor de la Pata Rât se poate găsi în acest film realizat în cadrul unei campanii de strângere de fonduri de Căși sociale ACUM!, pentru a susține costurile analizelor de laborator și expertei de mediu nominalizate de judecătorie în cadrul procesului intentat de către Fundația Desire și 50 de persoane împotriva autorizării celor două rampe noi de deșeuri în 2015 la o distanță de sub 800 de metri de la casele modulare construite acolo de primărie: "Rampele din Pata Rât sunt toxice pentru oameni"

8 https://cluj.com/articole/rampa-de-gunoi-a-clujului-pata-rat/

9 https://zcj.ro/administratie/gnm-explica-de-ce-a-inchis-rampa-de-la-cluj-altfel-ue-ar-fi-declansat-procedura-de-infringement-asupra-romaniei-amenzi-de-135000-euro-pe-zi--101213.html

10 https://www.mediafax.ro/social/cluj-rampa-de-deseuri-de-la-pata-rat-inchisa-din-cauza-depasirii-capacitatii-de-stocare-13813269

11 În 2017 Comisia Europeană a lansat procedura de infringement împotriva României pe tema celor 68 de rampe de gunoi care trebuie ecologizate și închise, dar aceste măsuri nu au fost încheiate până în decembrie 2016. (https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/IP_17_237). Depozitul vechi de la Pata Rât a fost declarat închis în 2015, cu toate acestea, după cum arată istoria situației descrise aici, în realitate, acesta nu a fost închis și ecologizat până la începutul anului 2020, iar una dintre cele două noi depozite non-ecologice continuă să funcționeze și în momentul scrierii acestui raport.

12 https://www.clujust.ro/sute-de-metri-cubi-de-deseuri-depozitate-ilegal-la-pata-rat-neutralizarea-lor-costa-milioane-plangere-penala/

13 https://zcj.ro/administratie/pata-rat-este-istorie-groapa-de-gunoi-a-clujului-veche-de-peste-70-de-ani-a-fost-inchisa-si-devine-deal-inverzit--192956.html

14 http://www.monitorulcj.ro/actualitate/77059-este-pata-rat-istorie-activistii-spun-ca-nu-cand-se-vor-trage-la-raspundere-cei-vinovati#sthash.Tq23QF1n.dpbs

15 https://adevarul.ro/locale/cluj-napoca/anuntul-facut-emil-boc-facebook-am-rezolvat-criza-gunoaielor-cluj-1_562394f5f5eaafab2cc95d03/index.html

afectată, evenimente cardio-respiratorii, infecții respiratorii acute, exacerbarea bolilor cronice, otrăvire cu amoniac, metan și hidrogen sulfurat (Decizia nr. 1 a Comitetului Județean Cluj pentru Situații de Urgență, 29.02.2020).

Înainte de aceste declarații, mai devreme, în septembrie 2017, Comitetul Județean Cluj pentru Situații de Urgență a anunțat că în Pata Rât există poluare masivă din cauza lacului de levigat din gropile de gunoi (o cantitate de aproximativ 6.000 de metri cubi extinsă pe o suprafață de 3 hectare); precum și datorită depășirilor de 750 de ori mai mari pentru azotul amoniacal și de 12,8 ori pentru cloruri, deci pentru substanțele toxice foarte periculoase pentru mediu și sănătatea oamenilor (Mediafax, 09.09.2017)[16]. Până în 2020, dezastrul ecologic din Pata Rât a continuat să fie generat și de incendiile care au izbucnit atât pe depozitul vechi, cât și pe cele două noi depozite temporare de gunoi, RADP și SALPREST (ex: Monitorul de Cluj, 29.08.2016[17], 04.10. 2017[18], 30.04.2018[19], 24.03.2019[20]). în 2020, autoritățile publice și companiile care administrează rampele, au recunoscut: depozitele care au primit autorizație în 2015 să funcționeze ca rampe temporare, în mai 2020 au fost umplute cu deșeuri de până la 75 % din capacitatea lor de stocare totală (Monitorul de Cluj, 22.05.2020). [21]

16 https://www.mediafax.ro/stirile-zilei/poluare-majora-in-cluj-depasiri-de-750-de-ori-ale-concentratiilor-admise-la-azot-amoniacal-pe-un-parau-un-lac-cu-6-000-de-metri-cubi-de-lichid-toxic-s-a-format-in-zona-16722088

17 http://www.monitorulcj.ro/actualitate/53942-incendierea-gunoaielor-de-la-pata-rat_-ilegala_-dar-%E2%80%9Cacceptata%E2%80%9D-tacit-de-autorita%C5%A3i#sthash.146h6ksu.kNphIP9B.dpbs

18 http://www.monitorulcj.ro/actualitate/60357-incendiu-de-amploare-la-pata-rat-rampa-de-gunoi-arde-din-nou#sthash.7AoJX7Jk.dpbs

19 http://www.monitorulcj.ro/actualitate/63704-al-doilea-incendiu-din-acest-an-la-pata-rat-arde-rampa-de-gunoi-a-primariei#sthash.jKSFqUob.dpbs

20 http://www.monitorulcj.ro/actualitate/69987-primul-incendiu-din-acest-an-la-pata-rat-s-a-reaprins-rampa-de-gunoi-a-primariei#sthash.57m90wdQ.dpbs

21 http://www.monitorulcj.ro/actualitate/80586-moment-istoric-clujeni-tise-s-a-tinut-de-cuvant-dupa-un-deceniu-a-intrat-prima-masina-de-gunoi-in-centrul-de-deseuri-fara-aviz-de-mediu-se-incheie-epoca-poluarii#sthash.4H1K6VvY.dpbs

II.2.2. POLUAREA AERULUI ÎN PATA RÂT. MĂSURĂTORI REALIZATE CU SENZORI AMPLASAȚI LA CASELE MODULARE

OBSERVAȚII:

Senzorii folosiți pentru monitorizare:

Pentru hidrogenul sulfurat:
uRADMonitor SMOGGIE-GAS H2S (rezoluția de 1 ppb, min value 0 ppm, max value 2 ppm), https://www.uradmonitor.com/

Pentru particule în suspensie:
Senzor produs de
https://www.stropdeaer.ro/, https://www.stropdeaer.ro/monitorizare-in-cluj-napoca/

Casele modulare din Pata Rât au fost construite de Primăria Municipiului Cluj-Napoca în 2010 la o distanță de sub 1000 metri de vechea rampă deșeuri (pe baza unui PUZ prin care au marcat acest teritoriu drept zonă rezidențială într-un mediu mai larg de zonă industrială). După închiderea acestei rampe, în 2015, municipalitatea și instituțiile responsabile au autorizat două noi rampe de deșeuri la o distanță de sub 1000 metri de aceste case modulare. Dintre ele unul, rampa RADP funcționează și azi.

II.2.2.A MĂSURĂTORI ALE POLUĂRII AERULUI CU HIDROGEN SULFURAT

Precum am arătat deja, Hidrogenul sulfurat este un gaz incolor, inflamabil, cu un miros caracteristic de ouă stricate. Degajarea gazului H2S este direct proporțională cu temperatura aerului, care favorizează putrefacția și fermentarea gunoiului.

În vederea interpretării poluării aerului cu Hidrogen sulfurat în zona Pata Rât unde am făcut măsurători în perioada iunie-decembrie 2021, ne raportăm la concentrația maximă admisă de Agenția Națională de Mediu din România (Standardele naționale de stat din 1987): pentru media zilnică, pe o perioadă de lungă durată, pragul maxim admis de Hidrogen sulfurat este de 0.008 mg/m3 – convertită, în cazul gazului nostru, această cantitate înseamnă 0.006 ppm; iar pe o perioadă de scurtă durată acest prag este de 0.015 mg/ m3, ceea ce, prin convertire, în cazul H2S înseamnă 0.011 ppm (https://www.teesing.com/en/library/tools/ppm-mg3-converter#mgm3-ppm).

Conform datelor din grafica de mai jos, în perioada în care am realizat măsurători în Pata Rât cu privire la poluarea aerului cu Hidrogen sulfurat, acest prag a fost întotdeauna depășit, cunoscând și depășiri alarmante de mari în anumite perioade. Nu avem de ce presupune că în alți ani situația ar fi fost altfel. Deci oamenii care locuiesc în casele modulare, unde am amplasat senzorul nostru, trăiesc de aproape 12 ani în acest mediu, fiind expuși un timp îndelungat acestei poluări.

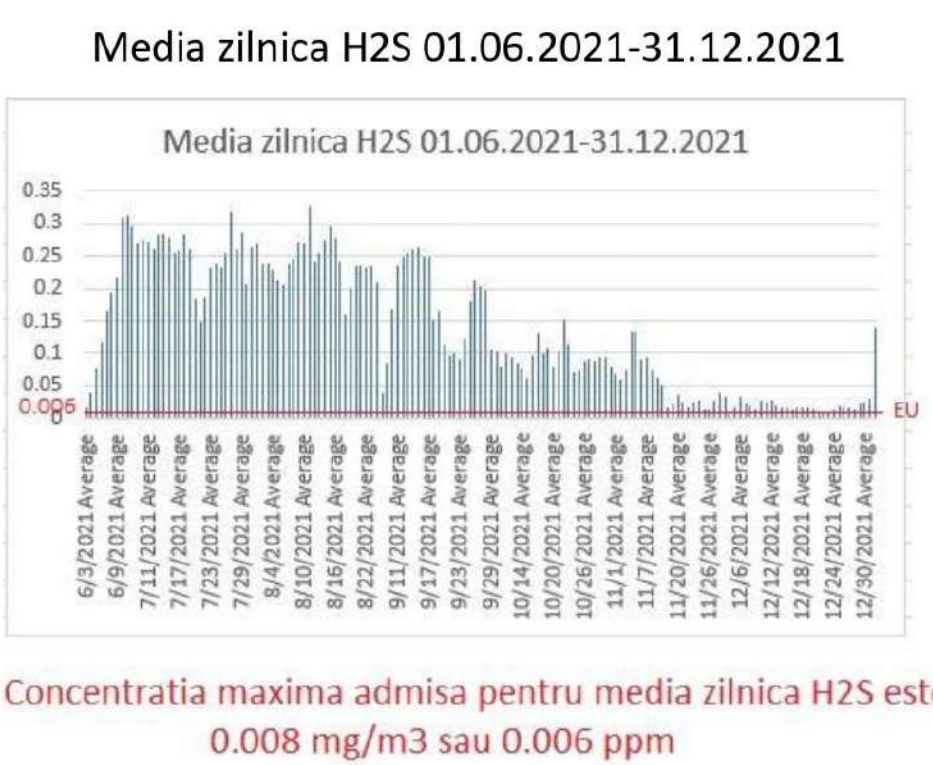

Graficele de pe paginile următoare arată rezultatele măsurate în mod comparativ în perioada 10-15.08. Valoarea H2S măsurată în Pata Rât/ casele modulare aflate la 800 de metri de rampele de deșeuri a fost întotdeauna cu mult mai mare decât cea pe str. Soporului din Cartierul Gheorgheni, ceea ce arată o mai mare expunere a persoanelor care locuiesc în Pata Rât, sau, altfel spus, o distribuire inegală a expunerii la substanțe toxice.

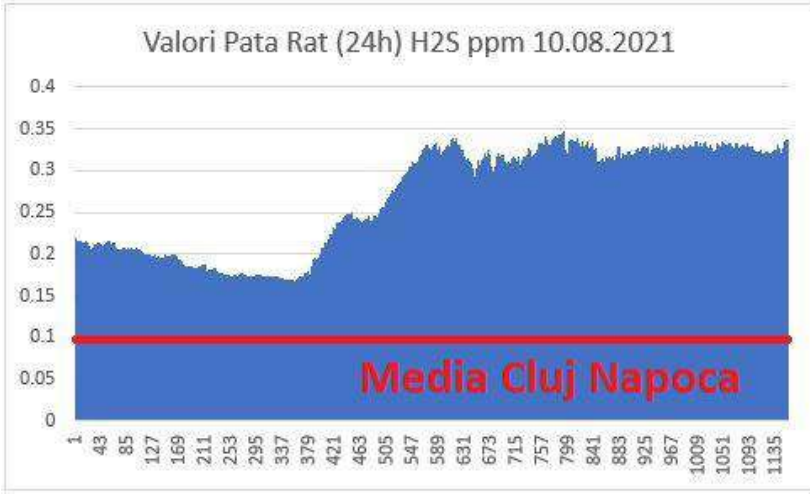
Valori Pata Rat (24h) H2S ppm 10.08.2021
0.4
0.35
0.3
0.25
0.2
0.15
0.1
0.05
0
Media Cluj Napoca
1
43
85
127
169
211
253
295
337
379
421
463
505
547
589
631
673
715
757
799
841
883
925
967
1009
1051
1093
1135

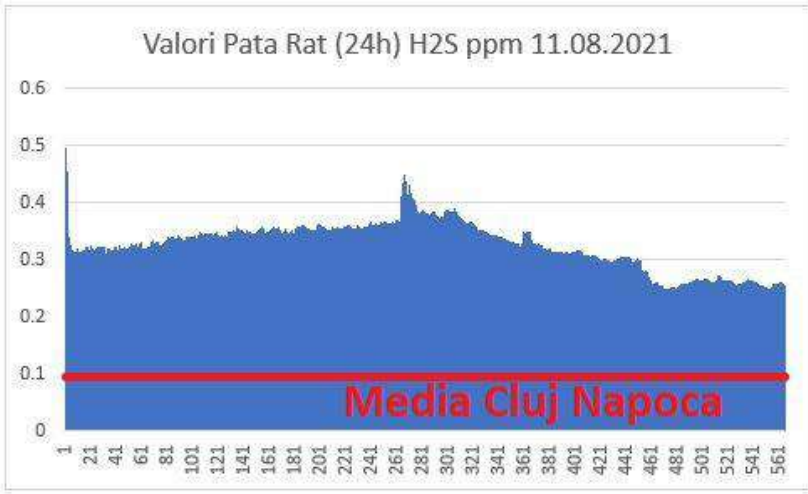
Valori Pata Rat (24h) H2S ppm 11.08.2021
0.6
0.5
0.4
0.3
0.2
0.1
0
Media Cluj Napoca
1
21
41
61
81
101
121
141
161
181
201
221
241
261
281
301
321
341
361
381
401
421
441
461
481
501
521
541
561

Valori Pata Rat (24h) H2S ppm 12.08.2021
0.35
0.3
0.25
0.2
0.15
0.1
0.05
0
Media Cluj Napoca
1
52
103
154
205
256
307
358
409
460
511
562
613
664
715
766
817
868
919
970
1021
1072
1123
1174
1225
1276
1327
1378

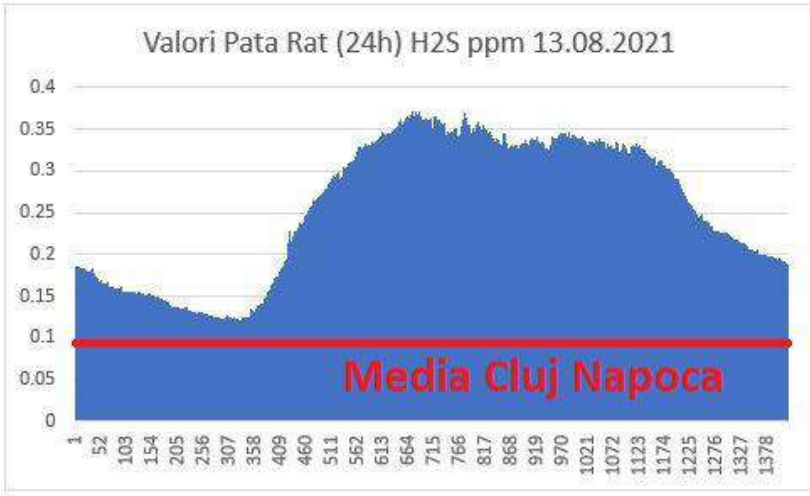
Valori Pata Rat (24h) H2S ppm 13.08.2021
0.4
0.35
0.3
0.25
0.2
0.15
0.1
0.05
0
1
52
103
154
205
256
307
358
409
460
511
562
613
664
715
766
817
868
919
970
1021
1072
1123
1174
1225
1276
1327
1378
Media Cluj Napoca

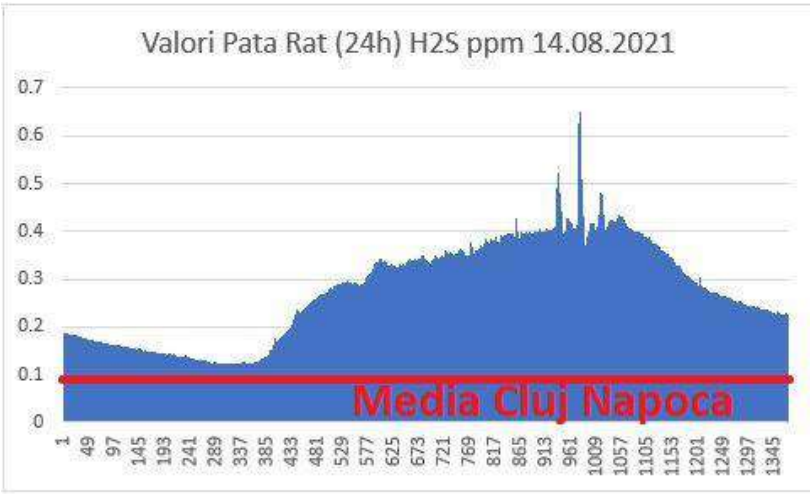
Valori Pata Rat (24h) H2S ppm 14.08.2021
0.7
0.6
0.5
0.4
0.3
0.2
0.1
0
1
49
97
145
193
241
289
337
385
433
481
529
577
625
673
721
769
817
865
913
961
1009
1057
1105
1153
1201
1249
1297
1345
Media Cluj Napoca

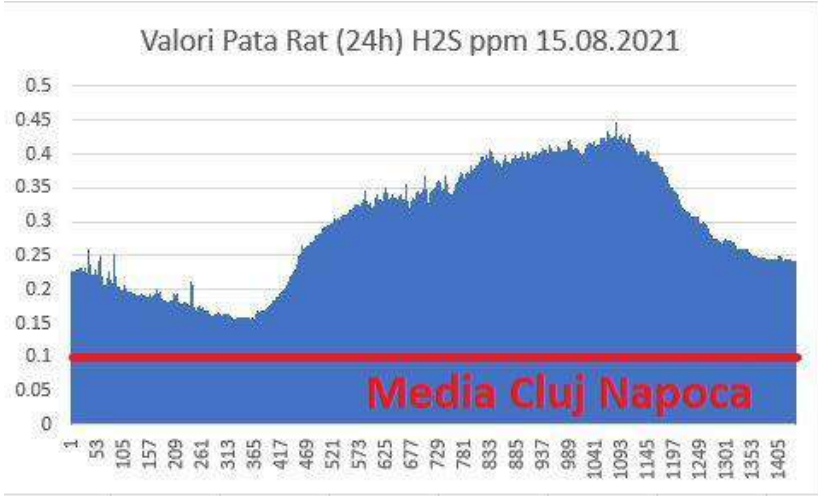
Valori Pata Rat (24h) H2S ppm 15.08.2021
0.5
0.45
0.4
0.35
0.3
0.25
0.2
0.15
0.1
0.05
0
1
53
105
157
209
261
313
365
417
469
521
573
625
677
729
781
833
885
937
989
1041
1093
1145
1197
1249
1301
1353
1405
Media Cluj Napoca

II.2.2.B MĂSURĂTORI ALE POLUĂRII AERULUI CU PARTICULELE ÎN SUSPENSIE (PM)

Pe baza măsurătorilor efectuate în perioada 01.06.2021-31.12.2021 la casele modulare din Pata Rât, media anuală a valorilor măsurate în cazul PM2.5 a fost de: 74ug/m3; iar în cazul PM10 a fost de de: 225 ug/m3. Aceste valori sunt depășiri enorme, nepermise, foarte periculoase față de valorile limită definite atât de Organizația Mondială a Sănătății, cât și a de legislația românească:

► Conform Legii 104/15.06.2011, valoarea limită zilnică a particulei PM10 în aer nu ar trebui să fie mai mare de 50 ug/m3, iar valoarea limitei sale anuale, pentru protecția sănătății umane ar trebui să fie sub 40 ug/m3. În ceea ce privește particula PM2.5, aceeași lege prevede ca valoarea sa limită anuală trebuie să fie de 25 ug/m3, până pe 1 ianuarie 2020 prevăzându-se chiar reducerea acestei limite la valoare de 20 ug/m3 (http://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocument/129642).

► Recomandările recente făcute de Organizația Mondială a Sănătății în acest sens spun: concentrația medie anuală a PM2.5 nu trebuie să depășească 5 µg/m3, iar expunerile zilnice nu ar trebui să fie mai mari de 15 µg/m3 timp mai mult decât 3-4 zile pe ani. Cu privire la PM10, aceste recomandări prevăd ca limite o concentrație medie anuală de 15 µg/m3 și o concentrație pe 24 ore de 45 µg/m3. (https://www.c40knowledgehub.org/s/article/WHO-Air-Quality-Guidelines).

Calculând nivelul de poluare cu PM2.5 și PM10 în Pata Rât pe număr de zile, constatăm că în perioada în care am făcut măsurători, acesta a fost după cum urmează

Ridicat:
PM2.5 30-60 ug/m3: 46 zile / PM10 50-100 ug/m3: 43 zile

Foarte Ridicat
PM2.5 >60 ug/m3: 15 zile / PM10 >100 ug/m3: 24 zile

Mediu:
PM2.5 20-30 ug/m3: 25 zile / PM10 30-50 ug/m3: 30 zile

Raportat la limitele valorilor permise pe 24 ore a prezenței particulelor în suspensie PM2.5 și PM10 (conform paragrafelor de mai sus), în Pata Rât acestea au fost depășite după cum urmează: în cazul PM2.5: 86 zile, iar în cazul PM10: 97 zile. O imagine sintetică a acestor depășiri ne oferă graficul de mai jos:
Pentru anii anteriori nu avem măsurători făcute, dar nu avem motive să presupunem că în alți ani situația ar fi fost mai bună. În cazul celor care locuiesc în casele modulare din decembrie 2010, expunerile la valori atât de mari ale particulelor în suspensie PM2.5 și PM10 și timp de atâtea zile/ an se întâmplă de aproape 12 ani.

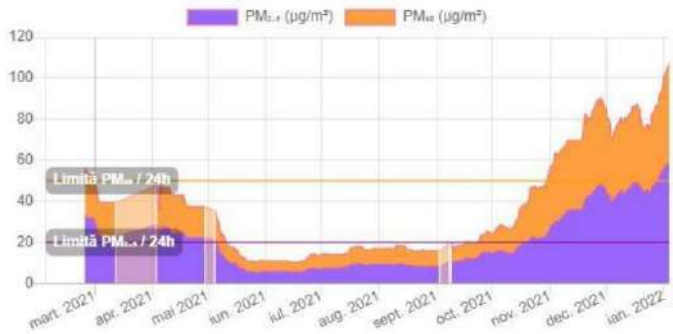

Pe baza măsurătorilor făcute între iunie – decembrie 2021, poluarea medie zilnică cu PM10, PM1 și PM2.5 se arată a fi foarte îngrijorătoare în Pata Rât, precum reflectă cele trei grafice sintetice de mai jos arătând depășiri mari și foarte mari în toată această perioadă:

Media zilnica PM1-2021

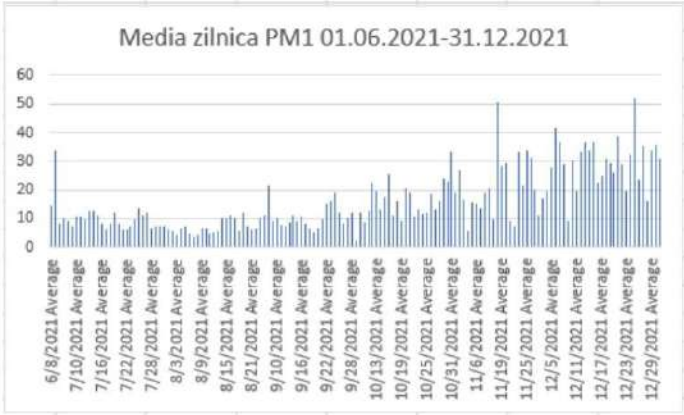

Media zilnica PM2.5-2021

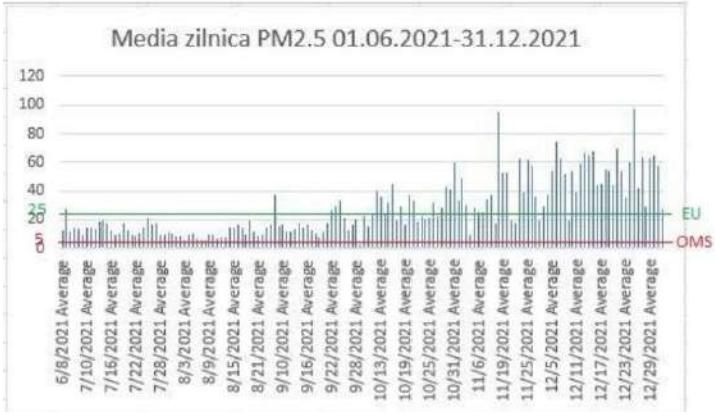

Media zilnica PM10-2021

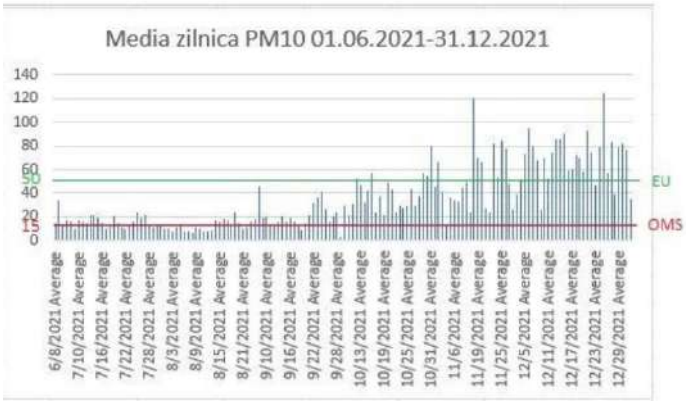

II.2.3. PROBLEME DE SĂNĂTATE RAPORTATE DE LOCUITORII MEDIULUI TOXIC DIN PATA RÂT

OBSERVAȚII:

Datele prezentate în acest capitol au rezultat dintr-un studiu epidemiologic realizat în vara anului 2021 în trei dintre comunitățile rome care locuiesc în apropierea rampei de deșeuri de la Pata Rât (casele modulare, colonia Dallas, str. Cantonului). În total, considerând și gospodăriile care locuiesc chiar lângă rampa de deșeuri în barăci improvizate, efectuând munci de selectare a deșeurilor, aceste comunități azi au o populație de aproximativ 1500 de persoane. În Anexă, pe lângă descrierea istoriei rampelor de deșeuri din Pata Rât prezentăm pe scurt și informații despre formarea acestor comunități în zonă.

În vederea efectuării studiului am creat un chestionar care să reflecte câteva aspecte ale situației socio-economice a populației, cât și ale patologiilor ce pot fi atribuite poluării atmosferice. Chestionarul a cuprins 25 de întrebări și a fost distribuit prin interviu direct unui număr de 283 de persoane adulte (cu vârsta >18 ani) din comunitatea studiată.

Vârsta mediană a respondenților a fost de 38.5 ani, fără diferențe semnificative raportate la sexul persoanei, însă semnificativ sub media națională. În ceea ce privește structura de gen a respondenților, 52.5% din respondenți erau bărbați și 47.5% femei. În eșantion am inclus toate persoanele de peste 65 de ani pe care le-am găsit în acel moment în aceste comunități. În total erau doar 15 persoane: pe Cantonului 5 persoane, la modulare 4 persoane, în Dallas 6 persoane. Reamintim, că o anchetă mai veche, realizată în 2012 de către UNDP și UBB a identificat următorul număr de persoane peste 65 de ani din cele trei comunități: pe str.

Cantonului 8, la modulare 3, iar în Dallas 2. Dacă ne uităm la datele privind populația din Cluj-Napoca, putem nota: conform INS, în 2021 în Cluj-Napoca din totalul de 327927 locuitori, 273698 de persoane erau peste 18 ani. Raportat la această sumă, 59081 de persoane, adică 21% au fost de peste 65 de ani. Comparativ, în Pata Rât, din totalul persoanelor de peste 18 ani din eșantionul ENHOJUwST (283) care locuiesc pe Cantonului, la modulare și în Dallas, doar un număr de 15 persoane au fost peste 65 de ani, adică un procent de 5.3 %.

Dacă ne uităm la durata locuirii în zona rampei de deșeuri, observăm că 92.9% din respondenți sunt locatari de peste 10 ani, aproape jumătate din ei locuind aici de peste 20 de ani. Astfel se creionează un tablou dominat de perioade lungi de expunere la poluanții din mediu, asta în condițiile în care majoritatea celor intervievați își petrec mult timp în aer liber (58.9%).
Toți respondenții consideră că mediul în care locuiesc le afectează sănătatea și că principalul factor de risc pentru sănătatea lor este poluarea. Legat de poluare, subiecții se declară cel mai deranjați de gunoiul municipal – 55.5%, de mirosurile neplăcute – 30.4%, precum și de fumul provenit din arderea deșeurilor – 13.1%.

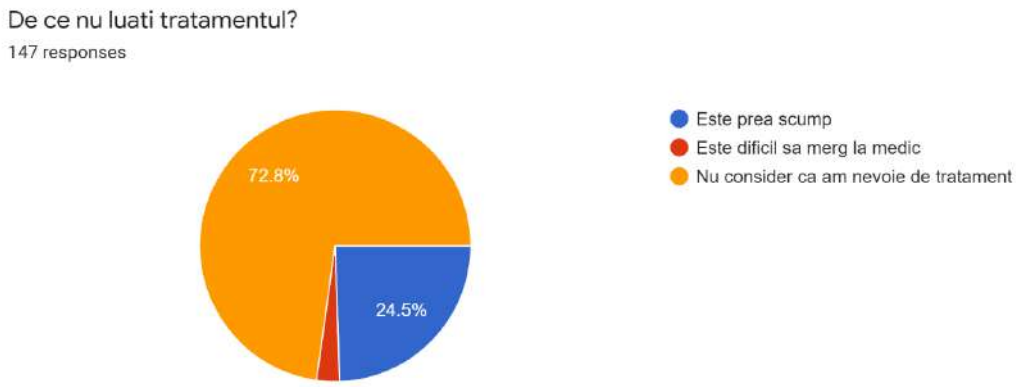

Un procent de 45.2% din respondenți declară că au avut decese în familie în ultimii 5 ani, majoritatea cauzate de cancere sau de afecțiuni cardiovasculare. Acolo unde este menționat tipul de cancer, predomină cancerele pulmonare. 72% dintre persoanele intervievate se știu cu un diagnostic de boală cronică pentru care ar trebui să ia un tratament medicamentos, însă 53.3% dintre cei care ar trebui sa fie sub tratament nu își iau medicația. Motivul principal este, în 72.8% din cazuri, faptul că nu consideră necesar acest tratament.

Aproape un sfert din respondenți nu își iau tratamentul pentru că este prea scump, iar 2.7% consideră că le este prea dificil accesul la servicii medicale. Toate astea fac ca aceste boli cronice să rămână netratate pe termen lung, ele asociindu-se cu riscurile de agravare a bolii, ceea ce pe termen lung înseamnă calitate a vieții scăzută, costuri ale serviciilor medicale crescute, scăderea capacității de muncă și deces timpuriu.
Cei mai mulți dintre respondenți au raportat probleme de sănătate care pot fi asociate cu poluarea ambientală: 29.1% acuză dureri de cap, 20.9% amețeli, 20.2% infecții respiratorii acute frecvente, și alți 9.9% alergii. Astmul bronșic este raportat doar la 1.1% din respondenți, mult sub media națională, probabil ca urmare a accesului limitat la servicii medicale.
52.8% din persoanele intervievate declară că tușesc zilnic, tusea fiind în 77.7% din cazuri seacă, supărătoare. Tusea productivă, caracteristică bolilor precum BPOC, este prezentă în 22.8% din cazuri. Episoadele de tuse apar în special matinal, în 60.7% dintre cazuri. 26% din persoanele intervievate acuză episoade de tuse nocturnă. La 13.3% din populația studiului, tusea apare pe tot parcursul zilei. 7.4% dintre cei care au răspuns la întrebări, au declarat că tușesc cel puțin 3 luni pe an, un criteriu definitoriu pentru patologii precum BPOC. Alte simptome respiratorii se regăsesc și ele frecvent. Episoade de dispnee (descrise ca și sete de aer) în ultimul an au apărut la 35.7% dintre respondenții la chestionar. Wheezingul, descris ca respirație șuierătoare,

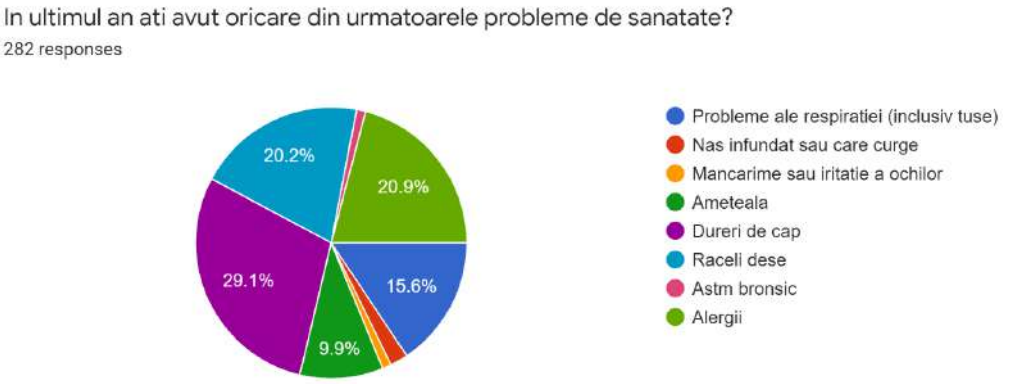

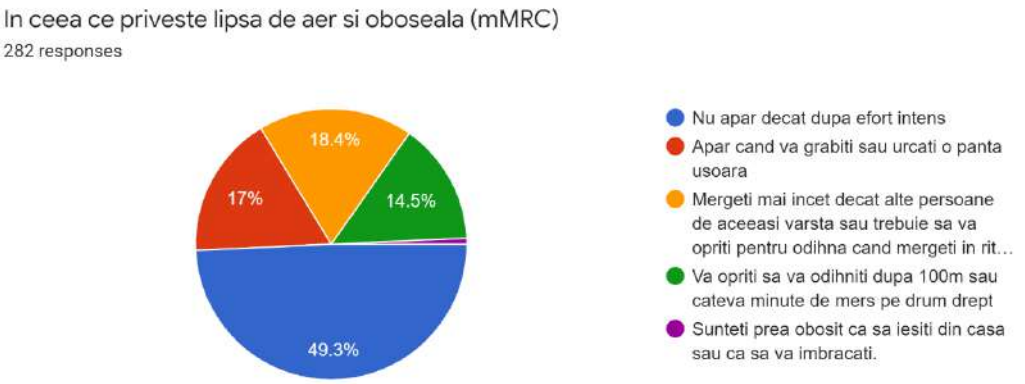

a apărut la 18.4% din respondenți. 55.7% din cei intervievați au acuzat oboseală inexplicabilă la efort în ultimul an. Atunci când celor care au declarat că obosesc fără motiv li s-a aplicat scala mMRC de dispnee, 36.1% aveau un nivel patologic de dispnee și fatigabilitate.

Pe eșantionul de 283 de respondenți de peste 18 ani, la întrebarea dacă cel puțin unul din copiii lor au fost la medic în ultimul an pentru o problemă de sănătate, 83% au răspuns afirmativ. Drept concluzie putem afirma, că datele rezultate din studiul nostru epidemiologic desfășurat în trei comunități rome din Pata Rât în vara anului 2021 descriu o populație vulnerabilă expusă la poluarea de mediu timp de decenii, accesul căreia la servicii de sănătate este suboptim. Abundă diagnosticele de boli cronice, însă medicația pentru acestea este frecvent abandonată, de multe ori din lipsa mijloacelor financiare. De asemenea, oamenii au frecvente simptome asociate atât cu poluarea, cât și cu boli respiratorii frecvente și debilitante, însă, în lipsa programelor de screening la nivelul acestei populații, multe dintre ele rămân nediagnosticate. Boli precum astmul bronșic, BPOC, bolile inimii sau cancerele de diferite tipuri sunt probabil frecvente. Rămase nediagnosticate, ele duc la o calitate a vieții scăzută, capacitatea redusă a muncii și deces prematur.

Asemeni majorității studiilor efectuate asupra poluării de lângă rampele de deșeuri, și studiul nostru are câteva limitări. Principala dintre acestea este faptul că el se bazează pe chestionare, deci pe auto-raportarea unor simptome. Există studii care arată că această modalitate de adunare a datelor este frecvent asociată cu sub-raportarea simptomelor, deci o imagine mai “blândă” a problemei. De asemenea, acest tip de studii nu are

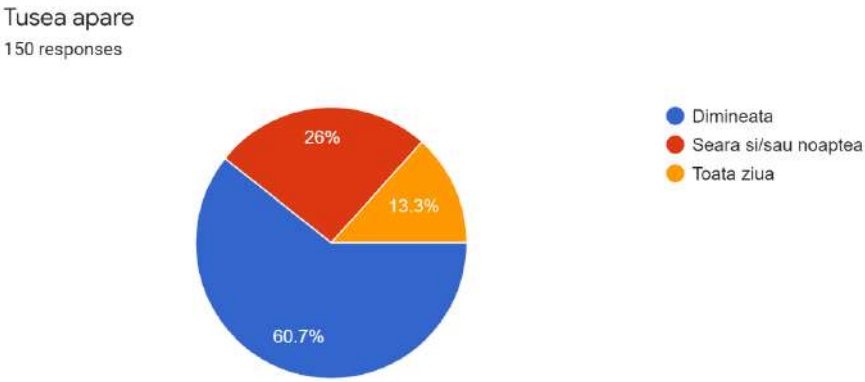

un control asupra poluării în populația generală, astfel nu pot afirma cu certitudine o relație de cauzalitate între locuirea lângă rampele de deșeuri și frecvența mai mare a unor patologii, dar pot dovedi că prezența anumitor patologii se asociază cu factorii nocivi de mediu.

II.3. CONCLUZII, CU FORMULAREA UNOR PRINCIPII PENTRU POLITICILE PUBLICE CE AR TREBUI SĂ RĂSPUNDĂ LA INEGALITĂȚILE RASIALIZATE PRODUSE DE TRIPLA NEDREPTATE: MEDIU TOXIC + LOCUIRE INADECVATĂ + SĂNĂTATE PRECARĂ

II.3.1. CONCLUZIILE PĂRȚII I A RAPORTULUI ENHOJUST ÎN LUMINA OBIECTIVELOR STUDIULUI NOSTRU

II.3.2. CONCLUZII PRIVIND FORMAREA ZONEI REZIDENȚIALE DIN PATA RÂT ȘI PRINCIPII PENTRU POLITICI CARE SĂ SOLUȚIONEZE SITUAȚII LOCATIVE DE ACEST FEL

II.3.3. CONCLUZII PRIVIND POLUAREA ZONEI PATA RÂT ȘI PRINCIPII PENTRU POLITICI CARE SĂ RĂSPUNDĂ LA SITUAȚII DE ACEST FEL

II.3.1. CONCLUZIILE PĂRȚII I A RAPORTULUI ENHOJUST ÎN LUMINA OBIECTIVELOR STUDIULUI NOSTRU

Investigația ENHOJUST despre poluare prezentată în acest raport, este o analiză de tip cascadă. În Secțiunea A.II.1 am discutat despre (1) Poluarea cu particule în suspensie PM2.5 și PM10; (2) Poluarea cu particule în suspensie și Covid-19; (3) Elementele care transformă rampele de deșeuri poluatoare în situri toxice; (4) Efectele toxicității rampelor de deșeuri asupra sănătății oamenilor; precum și despre (5) Cazuri de rampe de deșeuri toxice și acțiuni activiste din România. De la acest nivel general, în Secțiunea B.II.2 am trecut la studiul nostru de caz din Cluj-Napoca, unde (1) am analizat formarea și perpetuarea Pata Rât ca zonă rezidențială și ca zonă a rampelor de deșeuri municipale; (2) am prezentat rezultatele măsurării poluării aerului cu PM2.5, PM10 și H2S prin senzorii proprii amplasați în 2021 la 800 de metri de la rampele de deșeuri și (3) am discutat despre problemele de sănătate ale locuitorilor din Pata Rât pe baza rezultatelor anchetei medicale realizate de noi în 2021.

Față-n față cu o problemă atât de complexă și îngrijorătoare pentru milioane de oameni, precum este poluarea aerului, în concluziile noastre ne referim la ea din punctul de vedere al relației dintre mediu, locuire și sănătate așa cum aceasta ni se relevă prin informațiile extrase din studiul nostru de caz din Pata Rât Cluj-Napoca. Concluziile întregii noastre investigații permit, însă, o generalizare de la acest caz singular la alte cazuri similare din România, și anume la cazuri în care:

- Nu doar se încalcă dreptul de a locui într-un mediu sănătos și, prin asta, dreptul la o viață sănătoasă;
- Ci se întâmplă și:
  - atât fenomenul distribuirii inegale a efectelor poluării (în funcție de distanța la care oamenii locuiesc de zonele toxice);
  - cât și rasializarea inegalităților produse în cadrul unei nedreptăți mai largi, cea produsă la intersecția mediului toxic, locuirii inadecvate și sănătății precare.

Cel din urmă fenomen se întâmplă tocmai datorită rasismului instituțional și formelor sale specifice precum rasismul de mediu și rasismul inerent politicii de locuire.

În vederea asigurării sănătății pentru toți, politicile de mediu-locuire-sănătate trebuie să facă urgent dreptate tuturor celor care suferă de pe urma amplasării în apropierea zonelor unde locuiesc a unor rampe de deșeuri sau incineratoare de deșeuri (precum arată și exemplele menționate în raportul nostru din Cheajna și București, Tg. Jiu, Băicoi sau Iași) sau a altor situri industriale toxice. Sancționarea acestor poluatori, care nu otrăvesc doar mediul natural ci și oamenii, trebuie să fie pe măsura efectelor lor negative, până la obligarea lor de a se retehnologiza astfel încât să înceteze să mai fie toxice sau chiar până la închiderea lor. Și mai mult, acestea trebuie să meargă mână-n mână cu despăgubirile acordate persoanelor care suferă de pe urma toxicității create de poluatori. Dincolo de aceste intervenții, însă, este nevoie de interzicerea evacuării forțate a persoanelor/ familiilor rome și/ sau sărace și relocarea lor, prin constrângere, în apropierea unor rampe de deșeuri, stații de epurare a apei sau platforme industriale toxice, respectiv de asigurarea unor alternative locative celor care, în lipsa altor locuri unde să locuiască, în trecut s-au stabilit în proximitatea acestora.

Concentrându-ne, deci pe relația mediu-locuire-sănătate din perspectiva inegalităților rasializate, în cele ce urmează formulăm concluziile majore ale studiului nostru de caz din Pata Rât, definind – în căsuțele de la finalul celor două părți ale concluziilor observate, și câteva principii ce ar trebui respectate în căutarea soluțiilor relevante nu doar în cazul Pata Rât, ci în toate situațiile similare.

II.3.2. CONCLUZII PRIVIND FORMAREA ZONEI REZIDENȚIALE DIN PATA RÂT ȘI PRINCIPII PENTRU POLITICI CARE SĂ SOLUȚIONEZE SITUAȚII LOCATIVE DE ACEST FEL

Zonele de locuire din Pata Rât Cluj-Napoca s-au format de-a lungul a cinci decenii (marea lor majoritate, însă, în ultimii 20 de ani) sub impactul mai multor cauze structurale. Cele din urmă au făcut ca oamenii care lucrau/ lucrează în oraș să nu aibă resurse financiare suficiente pentru a plăti costurile locuirii în altă parte din cauza marii discrepanțe între veniturile lor reduse și prețurile de locuințe de pe piața imobiliară. Toate astea se întâmplă în condițiile în care statul român și guvernarea locală nu le oferă locuințe sociale adecvate și accesibile ca preț în alte zone ale orașului, și mai mult, nu le oferă oamenilor protecție împotriva evacuărilor forțate, de pe urma cărora ei devin persoane fără locuințe adecvate, căutând refugiu în Pata Rât. Cazul zonelor rezidențiale din Pata Rât ne arată spectrul larg al responsabilității administrației publice locale față de formarea zonelor rezidențiale în apropierea rampelor de deșeuri toxice: în relație cu cea mai veche colonie (Dallas), ale căror locatari realizează selectarea gunoaielor de pe rampă în beneficiul tuturor clujenilor, autoritățile practică o politică de nepăsare, din când în când ascunsă sub pretextul unei pasive toleranțe; în relație cu zona de locuire informală constituită pe str. Cantonului, responsabilitatea primăriei clujene este una indirectă dar activă, aceasta evacuând și orientând înspre acest teritoriu grupuri mai mici sau mai mari de romi din alte zone ale orașului, acceptând amplasarea unor locuințe acolo de către organizații umanitare sau oferindu-le alternativa (chiar în scris) de a-și ridica acolo o locuință improvizată în regim propriu; responsabilitatea administrației publice locale față de locuitorii din Pata Rât este cea mai directă și activă față de cei care stau în casele modulare pe care chiar primăria le-a construit cu dedicație romilor lângă rampele de deșeuri, deci într-o zonă industrială toxică.

Toate cele de mai sus nu s-ar fi întâmplat dacă statul român și autoritățile locale ar fi respectat tratatele internaționale în ceea ce privește asigurarea dreptului la locuințe adecvate pentru toți, precum și interzicerea și prevenirea evacuărilor.

Zonele rezidențiale formate nu s-ar fi acutizat și permanentizat dacă conducerea orașului cu un buget anual de peste 400 de milioane de euro ar fi avut voința politică de a investi în mutarea locatarilor din Pata Rât în locuințe sociale adecvate din oraș.

Existența zonei de locuințe Pata Rât în apropierea rampelor de gunoi a devenit posibilă și din cauza rasismului instituțional împotriva romilor și a oamenilor săraci, acesta fiind un act care nu doar inferiorizează, dezumanizează și stigmatizează oamenii zi de zi, ci și le pune în pericol viața. Marginalizarea și segregarea teritorială în acest caz, și în cazuri similare, înseamnă vulnerabilizarea față de boli care pun în pericol viața și reduc speranța de viață a oamenilor.

De aceea, printre principiile pe care ENHOJUST le consideră importante de respectat de o politică publică care să răspundă la astfel de situații se află și următoarele:

- garantarea accesului la locuințe adecvate pentru toți într-un mediu curat;
- asigurarea în fapt la locuințe sociale adecvate a categoriilor sociale eligibile conform legii locuinței și cu prioritate a celor mai săraci cu condiții de locuire precare, prin construirea unui număr necesar de locuințe sociale publice și un sistem just de atribuire;
- prevenirea evacuărilor forțate prin măsuri integrate de locuire și de asistență și beneficii sociale;
- interzicerea relocării persoanelor rome și altor persoane sărace sau fără adăpost în apropierea

unor platforme toxice (precum sunt rampele de deșeuri, alături de stațiile de epurare a apei, și nu meroase situri industriale);
- asigurarea unui program de locuire în cazul fiecărui proiect de regenerare urbană care, prin definiție, schimbă nu doar mediul construit ci și structura socială a populației din zonele ce trec prin schimbări urbanistice majore, cu scopul de a proteja victimele vulnerabile ale acestor transformări și a le asigura, după cazi, alternative locative adecvate.

II.3.3. CONCLUZII PRIVIND POLUAREA ZONEI PATA RÂT ȘI PRINCIPII PENTRU POLITICI CARE SĂ RĂSPUNDĂ LA ASTFEL DE SITUAȚII

Poluarea aerului cu Hidrogen sulfurat (un gaz toxic specific rampelor de deșeuri), măsurată la casele modulare din Pata Rât depășește limitele standardelor naționale ale statului român (pentru media zilnică, pe o perioadă de lungă durată, pragul maxim admis de Hidrogen sulfurat de 0.008 mg/m3 sau 0.006 ppm; și pragul de 0.015 mg/ m3 sau 0.011 ppm, în cazul mediei anuale). Aceste depășiri au cunoscut valori alarmante de mari în anumite perioade ale anului 2021. Nu avem de ce presupune că în alți ani situația ar fi fost altfel. Deci oamenii care locuiesc în casele modulare trăiesc de aproape 12 ani în acest mediu, fiind expuși un timp îndelungat acestei poluări. În plus, valoarea H2S măsurată în Pata Rât/ casele modulare aflate la 800 de metri de rampele de deșeuri a fost întotdeauna cu mult mai mare decât cea pe str. Soporului din Cartierul Gheorgheni, ceea ce arată o mai mare expunere a persoanelor care locuiesc în Pata Rât, sau, altfel spus, o distribuire inegală a expunerii la substanțe toxice.

În ceea ce privește media anuală a valorilor măsurate la casele modulare în cazul PM2.5, aceasta a fost de: 74ug/m3; iar în cazul PM10 a fost de : 225 ug/m3. Pe lângă încălzirea cu lemne, sau cu peturi sau alte materiale inadecvate în lipsă de altceva, sau arderea deșeurilor în jurul gospodăriilor în timp de iarnă, incendiile ocazionale întâmplate pe rampe, precum și traficul specific rampelor de deșeuri care emite gaze nocive zi și noapte sunt factorii poluatori în acest caz. Valorile măsurate în 2021 la casele modulare sunt depășiri enorme, nepermise, foarte periculoase față de valorile limită definite atât de Organizația Mondială a Sănătății, cât și a de legislația românească. Raportat la limitele valorilor permise pe 24 ore a prezenței particulelor în suspensie PM2.5 și PM10, în Pata Rât acestea au fost depășite după cum urmează: în cazul PM2.5: 86 zile; în cazul PM10: 97 zile pe an. În cazul celor care locuiesc în casele modulare din decembrie 2010, expunerile la valori atât de mari ale particulelor în suspensie PM2.5 și PM10 și timp de atâtea zile/ an se întâmplă de aproape 12 ani.

Pe lângă măsurătorile noastre, ar fi trebuit să atragă atenția autorităților răspunzătoare și unele declarații publice ale Comitetului Județean Cluj pentru Situații de Urgență. Precum cea din septembrie 2017, când acesta a anunțat că în Pata Rât există poluare masivă din cauza lacului de levigat din gropile de gunoi (o cantitate de aproximativ 6.000 de metri cubi extinsă pe o suprafață de 3 hectare); precum și datorită depășirilor de 750 de ori mai mari pentru azotul amoniacal și de 12,8 ori pentru cloruri, deci pentru substanțele toxice foarte periculoase pentru mediu și sănătatea oamenilor (Mediafax, 09.09.2017). Sau cea din ianuarie 2020, când acest Comitet a declarat o posibilă stare de urgență, sprijinind astfel solicitarea președintelui Consiliului Județean, Alin Tișe, de a deschide Centrul de Gestionare Integrată a Deșeurilor fără autorizație de mediu. S-a declarat: populația din vecinătatea acestor depozite „temporare” este expusă riscului de boli, cu funcție pulmonară afectată, evenimente cardio-respiratorii, infecții respiratorii acute, exacerbarea bolilor cronice, otrăvire cu amoniac, metan și hidrogen sulfurat (Decizia nr. 1 a Comitetului Județean Cluj pentru Situații de Urgență, 29.02.2020).

Numărul foarte redus al persoanelor de peste 65 de ani din cele 3 comunități anchetate în 2021 (un număr de doar 15 persoane) ne face să susținem, că speranța de viață în aceste comunități este mult mai redusă decât media pe România, care în 2019 era de 78 de ani (la rândul său cu vreo 6 ani mai redusă decât media în statele membre ale UE). În Pata Rât trăiește o populație vulnerabilă expusă la poluarea de mediu timp de decenii, accesul căreia la servicii de sănătate este suboptim. Abundă diagnosticele de boli cronice, însă medicația pentru acestea este frecvent abandonată, de multe ori din lipsa mijloacelor financiare. De asemenea, oamenii au frecvente simptome asociate atât cu poluarea, cât și cu boli respiratorii frecvente și debilitante, însă, în lipsa programelor de screening la nivelul acestei populații, multe dintre ele rămân nediagnosticate. Boli precum astmul bronșic, BPOC, bolile inimii sau cancerele de diferite tipuri sunt probabil frecvente. Rămase nediagnosticate, ele duc la o calitate a vieții scăzută, capacitatea redusă a muncii și deces prematur.

Toate cele de mai sus nu s-ar întâmpla, dacă autoritățile administrative responsabile de gestionarea deșeurilor nu ar fi violat prevederile UE cu privire la acest domeniu, scăpând de infringement datorită unor măsuri parțiale făcute în ultimele clipe ale termenelor prevăzute (de ex reamplasarea cu câțiva metri în zonă a rampelor, închiderea parțială, deschiderea unor rampe așa-zis temporare).

Autoritățile urbane nu respectă recomandările CE cu privire la măsurarea poluării aerului în mai multe puncte din oraș, inclusiv în Pata Rât, iar măsurătorile făcute de administratorii rampelor de deșeuri nu sunt făcute publice ele. În plus, oamenii care locuiesc în zonă nu sunt informați de rezultatele acestor măsurători și, dacă ar fi cazul, evident că nu sunt susținuți în efortul lor de mutare de acolo.

Autoritățile administrației publice locale nu au respectat prevederile legislației românești și internaționale cu privire la distanța minimă dintre o zonă rezidențială și o platformă toxică. Totodată, ele nu au respectat standardele legislației românești cu privire la o locuință adecvată, fie ea socială sau de necesitate.

Autoritățile publice locale nu consultă oamenii atunci când îi mut într-o zonă toxică, și nici atunci când decid să amplaseze o platformă toxică în apropierea lor.

Atunci când se admite că există poluare în Pata Rât, asta se face în momente excepționale și cu alte scopuri decât cele de protecție a celor afectați direct de această poluare.

De când locuiesc în Pata Rât, oamenilor nu li s-a oferit posibilitatea să facă un screening al stării lor de sănătate, și nici măcar autoritățile de resort nu s-au interesat de informarea și consultarea acestora cu privire la efectele nocive ale locuirii în zonă toxică.

Din toate motivele enumerate mai sus, cazul Pata Rât este un exemplu al situațiilor în care standardele de mediu ale rampelor de deșeuri au fost încălcate de-a lungul mai multor decenii împreună cu standardele de locuire, nemaivorbind de lipsa unei planificări urbane care să consulte oamenii afectați de marile dezvoltări infrastructurale sau care să protejeze nevoile de locuire și de sănătate ale acestora.

Printre principiile pe care ENHOJUST le consideră importante de respectat de o politică publică care să răspundă la astfel de situații se află și următoarele:

- Măsurătorile privind poluarea aerului efectuate în zonele rezidențiale aflate în proximitatea unor rampe de deșeuri, stații de poluare a apei, sau alte platforme toxice, trebuie să se efectueze și de către autoritățile publice, nu doar de poluatori, sau măsurătorile celor din urmă trebuie supraveg heate din partea unei comisii de specialitate. Iar rezultatele acestor măsurători trebuie comunicare oamenilor afectați, și, după caz, trebuie luate măsuri ferme atât împotriva poluatorilor, cât și în favoarea persoanelor afectate.

- Trebuie să se impună și să se respecte ferm distanța minimă între o zonă rezidențială și o platformă

toxică care asigură sănătatea locuitori, oamenii trebuie informați și consultați cu privire la orice dezvoltare de infrastructură care le afectează siguranța locuirii și sănătatea.

- Celor care (încă) locuiesc în zone toxice, trebui să li se ofere gratuit servicii medicale de screening repetate periodic, și după caz, trebuie să li se ofere consultații de specialitate și terapii adecvate, și/sau o alternativă locativă într-o locuință adecvată într-o altă zonă a localității.

- Este imperativă elaborarea și implementarea unor măsuri integrate care să repare atât injustiția produsă de mediul toxic, cât și nedreptatea locativă în vederea asigurării efective a dreptului de a trăi o viață sănătoasă. Deoarece în astfel de situații avem de-a face cu o injustiție complexă care se produce la intersecția dintre mediu, locuire și sănătate dar și planificare urbană, este nevoie ca au torițăile statului să elaboreze și implementeze seturi de politici publice multi- și inter-sectoriale.

- Cele din urmă trebuie susținute atât de o legislație națională adecvată care să acopere toate do meniile implicate și să acorde atenție corelărilor dintre ele, cât și de mecanisme de finanțare care să asigure implementarea acestora oriunde este nevoie de ele pe plan local.

III. REGLEMENTĂRI PRIVIND RELAȚIA DINTRE MEDIU, SĂNĂTATE ȘI LOCUIRE

Vasile Gâlbea, George Iulian Zamfir, Enikő Vincze

III.1. ASPECTE LEGISLATIVE

III.1.1. Prevederi internaționale și lacune naționale în domeniul dreptului la un mediu sănătos

III.1.1.A. Dreptul la un mediu curat, sănătos și durabil

III.1.1.B. Accesul la justiție în probleme de mediu

III.1.2. Cazuri din jurisprudența CEDO privind încălcarea dreptului la un mediu sănătos

III.1.3. Directive europene și legislația românească cu privire la depozitarea deșeurilor, stații de epurare a apei, situri contaminate și impactul acestora asupra sănătății

III.1.3.A. Directive ale Uniunii Europene

III.1.3.B. Legislația românească

III.1.4. Proceduri de infringement deschise de Comisia Europeană împotriva României pe probleme de mediu

III.2. ASPECTE INSTITUȚIONALE

III.2.1. Cazuri de locuire în mediu toxic în România raportate de autorități

III.2.1.A Metodologia de lucru – încercări de a afla informații despre locuirea în mediu toxic de la instituții publice

III.2.1.B Răspunsurile instituțiilor : de la refuz la informații neconcludente și excepționalitatea informațiilor relevante

III.2.2. Exemple de cazuri de locuire în mediu toxic – coroborarea răspunsurilor instituționale cu alte surse de informații

III.3. CONCLUZII. NEVOIA URGENTĂ DE A ÎMBUNĂTĂȚI LEGISLAȚIA DIN DOMENIUL DREPTULUI LA MEDIU SĂNĂTOS, PRECUM ȘI MECANISMELE DE URMĂRIRE A CAZURILOR DE LOCUIRE ÎN MEDIU TOXIC DE CĂTRE INSTITUȚIILE STATULUI

III.3.1. Armonizarea legislației românești cu cea europeană în domeniul mediului

III.3.2. Lacune legislative în România cu privire la locuirea în mediu sănătos

III.3.3. Nevoia de a îmbunătăți mecanismele instituționale de urmărire a cazurilor de locuire în mediu toxic

III.1. ASPECTE LEGISLATIVE

III.1.1. Prevederi internaționale și lacune naționale în domeniul dreptului la un mediu sănătos
III.1.1.A. Dreptul la un mediu curat, sănătos și durabil
III.1.1.B. Accesul la justiție în probleme de mediu
III.1.2. Cazuri din jurisprudența CEDO privind încălcarea dreptului la un mediu sănătos
III.1.3. Directive europene și legislația românească cu privire la depozitarea deșeurilor, stații de epurare a apei, situri contaminate și impactul acestora asupra sănătății
III.1.3.A. Directive ale Uniunii Europene
III.1.3.B. Legislația românească
III.1.4. Proceduri de infringement deschise de Comisia Europeană împotriva României pe probleme de mediu

III.1.1. PREVEDERI INTERNAȚIONALE ȘI LACUNE NAȚIONALE ÎN DOMENIUL DREPTULUI LA UN MEDIU SĂNĂTOS

III.1.1.A. DREPTUL LA UN MEDIU CURAT, SĂNĂTOS ȘI DURABIL

Rezoluția adoptată de Consiliul pentru Drepturile Omului al ONU în 8 octombrie 2021 intitulată Dreptul la un mediu curat, sănătos și durabil s-a referit la următoarele documente și decizii anterioare din domeniu ale forurilor internaționale:

- Declarația Universală a Drepturilor Omului,
- Declarația și Programul de acțiune de la Viena,
- Declarația privind dreptul la dezvoltare,
- Declarația Conferinței Națiunilor Unite asupra mediului uman (Declarația de la Stockholm),
- Declarația de la Rio privind mediul și dezvoltarea,
- Rezoluția 70/1 a Adunării Generale din 25 septembrie 2015, intitulată „Transformarea lumii noastre: Agenda 2030 pentru Dezvoltare Durabilă",
- Documentul Viitorul pe care ni-l dorim rezultat din Conferința ONU despre Dezvoltare Durabilă din Rio de Janeiro în iunie 2012,
- Rezoluțiile ONU privind drepturile omului și mediul, precum cele recente 45/17 din 6 Octombrie 2020, 45/30 din 7 Octombrie 2020, și 46/7 din 23 Martie 2021

Această rezoluție recunoaște că dezvoltarea durabilă are trei dimensiuni: socială, economică și de mediu. Alături de protecția mediului, ea contribuie la bunăstarea umană și exercitarea drepturilor omului. Astfel, devine explicit și clar că dreptul la un mediu sănătos se leagă de exercitarea celorlalte drepturi universale ale omului, printre ele:

- dreptul la viață,
- dreptul de se bucura la cel mai înalt nivel posibil de sănătate fizică și mintală,
- dreptul la un nivel de trai adecvat,
- dreptul la hrană adecvată,
- dreptul la locuință,
- dreptul la apă potabilă și canalizare,
- dreptul de a participa la viața economică, socială și culturală a comunității locale.

În lumina celor de mai sus, observăm că, din păcate :

- România nu se află printre semnatarele Rezoluției ONU privind Dreptul la un mediu curat, sănătos și durabil.
- În Strategia Națională a României pentru Dezvoltare Durabilă nu există ținte explicite care să se refere la măsuri în vederea asigurării accesului tuturor la dreptul la un mediu curat, sănătos și durabil.
- În România nu există măsuri care să protejeze persoanele și grupurile vulnerabile expuse unor riscuri mai mari decât restul populației de a trăi într-un mediu poluat, toxic ce le afectează sănătatea și viața (precum a arătat analiza noastră din Partea 1 al raportului).

Reținem totuși, că unele ținte definite în strategia dezvoltării durabile până în 2030 se leagă în mod indirect de asigurarea dreptului la locuință adecvată într-un mediu sănătos, precum:

- crearea rezilienței celor săraci și aflați în situații vulnerabile și reducerea expunerii și vulnerabilității acestora la evenimente extreme legate de climă și alte șocuri și dezastre

economice, sociale și de mediu;
- reducerea substanțială a numărului deceselor și bolilor provocate de produsele chimice periculoase, de poluare și de contaminarea aerului, apei și a solului;
- realizarea accesului universal și echitabil la apă potabilă sigură și la prețuri accesibile pentru toți;
- realizarea accesului la condiții sanitare și de igienă adecvate și echitabile pentru toți și eliminarea defecării în aer liber, acordând o atenție specială nevoilor femeilor și fetelor și celor în situații vulnerabile;
- îmbunătățirea calității apei prin reducerea poluării, eliminarea depozitării deșeurilor și reducerea la minimum a produselor chimice și materialelor periculoase, înjumătățind proporția apelor uzate netratate și sporind substanțial reciclarea și reutilizarea sigură;
- asigurarea accesului universal la servicii energetice accesibile, sigure și moderne;
- protecția dreptului la muncă și promovarea mediilor de lucru sigure și securizate pentru toți lucrătorii;
- asigurarea oportunităților egale și reducerea inegalității rezultatelor, inclusiv prin eliminarea legilor, politicilor și practicilor discriminatorii, și promovarea legislației, politicilor și acțiunilor corespunzătoare în acest sens;
- adoptarea politicilor, în special fiscale, salariale și de protecție socială, in scopul realizării progresive a unei egalități sporite;
- reducerea semnificativă a generării de deșeuri, prin prevenire, reducere, reciclare și reutilizare;
- reducerea pe cap de locuitor a impactului negativ asupra mediului în orașe, inclusiv prin acordarea unei atenții deosebite calității aerului și gestionării deșeurilor municipale și de alt tip;
- integrarea măsurilor privind schimbările climatice în politici, strategii și planuri naționale;
- promovarea statului de drept la nivel național și internațional și asigurarea accesul egal la justiție pentru toți.

Din păcate, însă, țintele de mai sus în România nu se traduc în legi și politici și planuri concrete de măsuri susținute de fonduri guvernamentale, astfel încât ele rămân doar la nivelul unor scopuri declarative.

Astfel, statul român nu își respectă obligațiile cu privire la asigurarea accesului efectiv al tuturor la un mediu curat, sănătos și durabil, și, drept urmare, împreună cu nerealizarea acestui drept universal îi exclude pe mulți de la o serie de alte drepturi, precum dreptul:

- de a trăi într-un mediu nepoluat, nedegradat;
- de a avea un ridicat nivel de sănătate, neafectat de degradarea mediului;
- de a avea acces la resursele de apă şi hrană adecvate;
- de a lucra într-un mediu sănătos;
- de a se bucura de condiții de locuit adecvate și de condițiile unei vieți trăite într-un mediu sănătos;
- de a primi asistenţă în caz de catastrofe naturale şi crize de mediu create de activități economice poluante;
- de a beneficia de folosinţa durabilă a naturii şi a resurselor acesteia[1].

III.1.1.B. DREPTUL LA UN MEDIU CURAT, SĂNĂTOS ȘI DURABIL

La nivel internațional un rol extrem de important îi revine în acest sens Convenției de la Aarhus (1998) privind accesul la informație, participarea publicului la luarea deciziilor și accesul la justiție în probleme de mediu[2].

1 D. Marinescu, Tratat de dreptul mediului, Ed. CH Beck, Bucureşti, 2003, p. 278.

2 Daniela Pîrțu: Consacrarea legislativă internațională a dreptului la un mediu sănătos și echilibrat ecologic, 2019

Această convenție stipulează trei drepturi procedurale:

- accesul la informația de mediu,
- participarea publicului la deciziile privind mediul,
- accesul la justiție în probleme de mediu.

Ulterior, prin Regulamentul nr. 1367/2006 al Parlamentului European şi al Consiliului din 6 septembrie 2006, s-au definit normele de aplicare a Conveției de la Aarhus la instituţiile şi organele Comunităţii Europene[3]. Regulamentul prevede următoarele:

- garantarea dreptului de acces al publicului la informațiile privind mediul primite sau elaborate de instituțiile sau organismele comunitare și deținute de către acestea și stabilirea termenilor și condițiilor generale, precum și a normelor pentru exercitarea acestui drept;
- asigurarea faptului că informațiile privind mediul sunt puse la dispoziție și comunicate progresiv publicului în vederea atingerii celei mai largi și sistematice disponibilități și difuzări posibile. În acest scop este promovată utilizarea, în special, a tehnologiei de telecomunicații informatizate și/sau a tehnologiei electronice, în măsura în care acestea sunt disponibile;
- asigurarea participării publicului în domeniul elaborării planurilor și programelor pentru mediu;
- asigurarea accesului la justiție în probleme de mediu la nivel comunitar, în condițiile prevăzute de prezentul regulament.

Mai departe, ca orice tratat internațional, în privința aplicării efective în state, și Convenția de la Aarhus depinde de modul de preluare a prevederilor sale în dreptul național. România a ratificat Conveția de la Arhus prin Legea Nr. 86 din 10 mai 2000, deci și-a asumat că o va respecta și implementa prin măsuri adecvate pe plan național. Argumentele aduse în această lege includ următoarele:

- nevoia de a recunoaște că orice persoană are dreptul să trăiască într-un mediu adecvat sănătăţii şi bunăstării sale;
- cetăţenii trebuie să aibă acces la informaţie, să fie îndreptăţiţi de a participa la luarea deciziei şi să poată avea acces la justiţie în probleme de mediu şi să beneficieze, după caz, de asistenţă pentru a-şi exercita acest drept.

Legea 86/ 20o0 prevede printre multe altele că:

- nu va cere nici o derogare de la drepturile existente privind accesul la informaţie, participarea publicului la luarea deciziei şi accesul la justiţie în probleme de mediu;
- în cazul oricărei ameninţări iminente a sănătăţii umane sau a mediului, cauzată de activităţile umane sau datorată unor cauze naturale, toate informaţiile care ar da posibilitatea publicului să ia măsuri de prevenire sau să amelioreze efectele negative provocate de acea ameninţare şi care sunt deţinute de o autoritate publică sunt diseminate imediat şi fără nici o întârziere membrilor publicului, care pot fi afectaţi.

Prevederile acestei legi, însă, în cazurile de locuire din constrângere în mediu toxic despre care avem cunoștință, în România nu au fost transpuse în măsuri și acțiuni concrete de informare, protecție/ asistență, implicare în luarea deciziilor sau asigurarea accesului la justiție. În fapt, nu există norme metodologice care ar fi operaționalizat prevederile legii 86/2000, și nu există sancțiuni aplicabile în cazurile în care autoritățile statutului nu respectă aceste prevederi.

3 https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/HTML/?uri=CELEX:32006R1367

III.1.2. CAUZE DIN JURISPRUDENȚA CEDO PRIVIND ÎNCĂLCAREA DREPTULUI LA UN MEDIU SĂNĂTOS

În situația în care legislația privind dreptul la un mediu sănătos în România nu funcționează așa cum ar trebui, pentru a căuta posibile modele de argumentare juridică împotriva locuirii într-un mediu care afectează sănătatea oamenilor, putem face apel la jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului.

Cauzele prezentate mai jos care încalcă drepturile persoanelor la mediu sănătos au fost evaluate de către Curtea Europeană a Drepturilor Omului prin referire la Art. 8 al Convenţiei pentru apărarea drepturilor omului şi a libertăţilor fundamentale (Convenție).

Acest articol definește Dreptul la respectarea vieţii private şi de familie prin două dimensiuni. Prima prevede că „orice persoană are dreptul la respectarea vieţii sale private şi de familie, a domiciliului său şi a corespondenţei sale". Iar a doua interzice amestecul unei autorităţi publice în exercitarea acestui drept cu excepția unor cazuri când el „devine necesar pentru securitatea naţională, siguranţa publică, bunăstarea economică a ţării, apărarea ordinii şi prevenirea faptelor penale, protecţia sănătăţii, a moralei, a drepturilor şi a libertăţilor altora".

Descrierea acestor cauze a fost preluată din mai multe surse, precum: Petrică Trușcă și Andrada Trușcă Trandafir: Dreptul fundamental al omului la un mediu sănătos în Jurisprudența CEDO, Revista Transilvană de Științe Administrative 1(23)/2009; Chiriţă, 2007b, p. 332; Berger, 2005, p. 455 ; Niţu, 2005, p. 49.

CAUZA GIACOMELLI C. ITALIA (2006)

Reclamantul a locuit din 1950 într-un loc în apropierea căruia în 1982 a început să funcţioneze o fabrică ce avea ca obiect de activitate depozitarea şi tratamentul unor „deşeuri speciale", calificate în diverse ocazii ca fiind toxice, iar alteori ca netoxice. Din acel moment, reclamantul a solicitat de mai multe ori în instanţă reanalizarea autorizaţiei fabricii. Chiar ministerul de mediu a constatat în anul 2000 şi 2001 că funcţionarea fabricii pune în pericol sănătatea celor care locuiesc în apropierea ei. Alte autorităţi competente au ajuns la aceleaşi concluzii. În decembrie 2002, consiliul local a mutat temporar familia reclamantului împreună cu alte familii până la finalizarea procesului în care era implicată fabrica.

În anul 2003, la cererea reclamantului, instanţa administrativă a hotărât că decizia prin care s-a redeschis activitatea fabricii este nelegală şi trebuie anulată, totodată hotărând suspendarea temporară a activităţii fabricii. Cu toate astea, hotărârea nu a fost niciodată implementată, iar în anul 2004 ministerul de mediu a emis o opinie favorabilă continuării activităţii fabricii, cu condiţia ca aceasta să îşi schimbe condiţiile de funcţionare sub controlul şi supervizarea instanţei. Însă, abia după 14 ani, după ce fabrica şi-a început activitatea şi la 7 ani după ce aceasta a început să detoxifice deşeurile industriale, ministerul a solicitat un raport asupra impactului activităţii fabricii asupra mediului.

CEDO a considerat că autorităţile publice nu şi-au respectat obligațiile impuse de legea internă şi au ignorat hotărârile judecătoreşti care stabileau că activitatea fabricii este ilicită. De asemenea, Curtea a afirmat: chiar presupunând că din 2004 activitatea fabricii nu a mai fost periculoasă pentru vieţile localnicilor, în anii de dinainte statul nu şi-a respectat obligația de a le asigura acestora respectul vieţii private şi a celei familiale. Prin urmare, CEDO a stabilit că art. 8 al Convenției a fost violat.

CAUZA LEDYAYEVA, DOBROKHOTOVA, ZOLOTAREVA ŞI ROMASHINA C. RUSIA10 (2006)

Reclamantele au locuit într-un oraş rusesc în care se află un important centru sidelurgic. Locuinţele lor se află în interiorul zonei tampon din jurul combinatului sidelurgic unde concentraţia de substanţe nocive depăşeşte cu mult limitele maxime recomandate. Reclamantele au introdus în van o acţiune prin care solicitau relocarea lor în afara zonei tampon sau atribuirea unei sume de bani pentru a-şi achiziţiona o nouă locuinţă într-o zonă mai sigură. Soluţionând cauza, CEDO a amintit că prin hotărârea Fadeieva c. Rusia11 (2005) Curtea a stabilit că funcţionarea oţelăriei în cauză nu răspunde deloc normelor stabilite de legislaţia rusă în materie de protecţie a mediului şi a sănătăţii. În cauza din 2005 Curtea a concluzionat că, dată fiind gravitatea poluării la care sunt supuse persoanele ce locuiesc în zona combinatului sidelurgic, statul avea obligaţia pozitivă fie de a muta aceste persoane în afara zonei periculoase, fie să asigure reducerea emisiilor poluante.

În ceea ce priveşte cauza din 2006, Curtea a constatat că statul nu a prezentat nici un argument nou care să conducă la o altă concluzie decât cea la care a ajuns Curtea în hotărârea Fadeieva c. Rusia. De aceea, CEDO a considerat că autorităţile ruse au eşuat în luarea unor măsuri necesare pentru protejarea dreptului la viaţă privată contra unor atingeri grave ale mediului înconjurător. Autorităţile nici nu au asigurat mutarea reclamantelor, nici nu le-au oferit o sumă de bani pentru a le permite să îşi cumpere o altă locuinţă, nici nu a elaborat sau pus în practică vreo politică eficace de natură să oblige proprietarii oţelăriei să reducă într-un interval de timp rezonabil emisiile poluante. Prin urmare, Curtea a stabilit că art. 8 al Convenției fost violat

CAUZA LOPEZ-OSTRA C. SPANIA15 (1994)

Reclamanta Gregoria López Ostra, care locuia cu familia într-o casă aşezată în vecinătatea unei staţii de epurare a apelor şi deşeurilor industriale, s-a plâns de mirosurile, zgomotele şi gazele poluatoare provocate de acea staţie de epurare. O astfel de poluare făcuse insuportabil mediul de viaţă al familiei sale şi îi provocase ei şi apropiaţilor săi serioase probleme de sănătate. În faţa Curţii, reclamanta se consideră victimă a unei violări a dreptului la respect pentru domiciliul său, care face imposibilă viaţa sa privată şi de familie, precum şi a unui tratament degradant.

Soluţionând cauza, CEDO a considerat că atingerile grave ale mediului pot afecta bunăstarea unei persoane şi o pot lipsi de bucuria folosirii domiciliului său, dăunând vieţii sale private şi de familie. Concluzia Curţii în această cauză a fost că statul nu a reuşit să menţină un echilibru just între interesul bunăstării comunităţii care reclamă înfiinţarea unei staţii de epurare şi interesele persoanelor constând în dreptul de a se bucura de respect pentru domiciliu şi pentru viaţa lor familială şi privată.

Prin distincţia făcută în această cauză, între impactul condiţiilor de mediu asupra sănătăţii umane şi incidenţa lor asupra calităţii vieţii s-a interpretat noţiunea de viaţă privată ca una care presupune şi un anumit confort, o bunăstare fără de care respectul dreptului la viaţă privată şi la familie şi domiciliu nu ar fi efectiv, ci doar fictiv şi s-a recunoscut că dreptul garantat de art. 8.1 din Convenţie implică şi dreptul de a trăi într-un mediu sănătos. În continuare, Curtea a admis, că reclamanta a suferit anumite daune ca urmare a violării art. 8 al Convenției, şi anume, valoarea vechiului apartament a scăzut şi mutarea a antrenat cheltuieli şi inconvenienţe.

CAUZA OCKAN ŞI ALŢII C. TURCIA (2006)

Reclamanţii, în număr de 315 persoane, au locuit în districtul Bergama. În anul 1992, o societate comercială a obţinut dreptul de a explora un zăcământ de aur din regiunea locuită de reclamanţi. Această autorizaţie, valabilă pe timp de zece ani, permitea utilizarea unor tehnici de decopertare şi a cianurii pentru extragerea aurului. În 1994, pe baza unui studiu de impact asupra mediului, ministrul de resort a emis o autorizaţie de exploatare a minei. Reclamanţii au cerut anularea acestei autorizaţii din cauza pericolului pe care îl prezintă utilizarea cianurilor în procesul tehnologic, a riscului de poluare a pânzei freatice şi distrugerea ecosistemului local.

La 13 mai 1997, instanţa supremă administrativă a casat sentinţele anterioare prin care se respinsese acţiunea. Instanţa a considerat că, din cauza poziţiei geografice a minei de aur şi a caracteristicilor solului regiunii, autorizarea de exploatare nu era conformă cu interesul general, prezentând riscuri pentru sănătate şi mediu. Conformându-se acestei decizii, instanţa de fond a anulat autorizaţia de exploatare la 15 octombrie 1997. Această sentinţă a fost confirmată de instanţa supremă la 1 aprilie 1998, iar la 27 februarie 1998 prefectura a ordonat închiderea minei.

În octombrie 1999, la cererea primului ministru, Institutul de cercetări ştiinţifice şi tehnice al Turciei a realizat un studiu de impact asupra uzului de cianuri în exploatarea minelor de aur, potrivit căruia riscurile luate în considerare de către instanţele ce au analizat cazul au fost reduse la un nivel inferior limitelor acceptate. Pe baza acestui raport, ministerele de resort au prelungit de mai multe ori autorizaţiile societăţii, iar la 13 aprilie 2001 societatea a început exploatarea minei. La 29 martie 2002, guvernul turc a adoptat o decizie de principiu potrivit căreia societatea în cauză îşi poate continua activitatea, însă instanţa supremă a dispus o suspendare a executării acestei decizii la 23 iunie 2004. Mina a fost închisă în august 2004. Imediat după aceea însă, societatea a prezentat un nou studiu de impact, căruia ministerul mediului i-a dat aviz favorabil.

În soluţionarea cauzei, cu privire la conţinutul autorizaţiei de exploatare, CEDO nu a văzut nici un motiv pentru a lua o altă decizie decât instanţele turce, care au considerat că exploatarea minei prezintă riscuri majore pentru sănătatea reclamanţilor. Ea a constatat că statul turc a lipsit de orice efect util garanţiile procedural recunoscute reclamanţilor pentru protejarea dreptului lor la viaţă privată. Prin urmare, Curtea a stabilit că art. 8 din Convenţie a fost violat.

III.1.3. DIRECTIVE EUROPENE ȘI LEGISLAȚIA ROMÂNEASCĂ CU PRIVIRE LA DEPOZITAREA DEȘEURILOR, STAȚII DE EPURARE A APEI, SITURI CONTAMINATE ȘI IMPACTUL ACESTORA ASUPRA SĂNĂTĂȚII

În cele ce urmează vom prezenta câteva fragmente din normele legale internaționale și naționale din domeniul depozitării deșeurilor (și într-o mai mică măsură și din domeniul tratării apelor reziduale). Ne concentrăm doar pe acele reglementări care fac referiri la impactul acestor fenomene asupra sănătății oamenilor deoarece prin raportul nostru vrem să contribuim la conștientizarea pericolelor cu care se confruntă cei care sunt constrânși să locuiască în medii poluate din diverse motive de multe ori cuplate cu neglijența autorităților.

Considerăm, că lista de mai jos a reglementărilor selectate poate fi utilă tuturor celor care caută să responsabilizeze autoritățile statului la nivel local și național cu privire la periclitarea sănătății oamenilor din cauza proximității locuirii de platforme toxice. Dar ea poate fi folosită și de către autoritățile cu responsabilități în protecția mediului și a sănătății (precum agențiile de mediu, gărzile de mediu, direcțiile de sănătate publică, dar și primăriile, consiliile locale, prefecturile și consiliile județene) în vederea îmbunătățirii activităților acestora în cazuri concrete ce vizează locuirea în mediu toxic. Din păcate, o bună parte din reglementările pe care le-am adunat aici, nu sunt respectate de autorități, ele rămân niște asumări juridice mai ales față de Uniunea Europeană, și nu se transformă în practici efective care să îmbunătățească calitatea vieții tuturor prin asigurarea unei locuiri adecvate în mediu sănătos.

III.1.3.A. DIRECTIVE ALE UNIUNII EUROPENE

DIRECTIVA (UE) 2018/850 PRIVIND
DEPOZITELE DE DEȘEURI
Directiva introduce restricții privind depozitarea tuturor deșeurilor care pot fi reciclate sau valorificate energetic începând cu 2030. Ea urmărește, de asemenea, să limiteze proporția deșeurilor municipale trimise la depozitele de deșeuri la 10% până în 2035 și introduce norme privind calcularea modului în care sunt atinse obiectivele privind deșeurile municipale.

DIRECTIVA UE 2018/ 851 DE MODIFICARE A DIRECTIVEI 2008/98/CE
PRIVIND DEȘEURILE
Statele membre au obligaţia de a recupera şi elimina deşeurile într-un mod care să nu pericliteze sănătatea umană şi mediul.
Deşeurile trebuie tratate fără a crea riscuri pentru apă, aer, sol, plante sau animale, fără a cauza neplăceri din cauza zgomotului sau a mirosurilor şi fără a afecta în mod negativ peisajul sau zonele de interes special.

DIRECTIVA PRIVIND EVALUAREA IMPACTULUI ASUPRA MEDIULUI
(DIRECTIVA 2014/52/UE).
Scopul acesteia este de a asigura efectuarea unei evaluări adecvate a impactului unor proiecte asupra mediului, înainte de aprobarea acestora.

DIRECTIVA 2008/50/CE
Se referă la calitatea aerului înconjurător, chemând statele membre să măsoare, să informeze publicul şi să raporteze în mod fiabil informaţiile cu privire la gravitatea poluării aerului.

DIRECTIVA (UE) 2016/2284 PRIVIND REDUCEREA EMISIILOR NAŢIONALE
DE ANUMIŢI POLUANŢI ATMOSFERICI
În temeiul acestei directive, statele membre sunt obligate să elaboreze, să adopte şi să pună în aplicare programele lor respective, pentru a-şi limita emisiile anuale. Directiva urmăreşte atingerea unor niveluri de calitate a aerului care să nu genereze efecte negative semnificative sau riscuri pentru sănătatea umană şi pentru mediu. Directiva este relevantă și în cazul rampelor de deșeuri.

DIRECTIVA 2010/75/UE
Directiva reglementează emisiile, inclusiv dioxidul de sulf, oxizii de azot şi praful din aer, în scopul reducerii emisiilor respective şi a riscurilor pentru sănătatea umană şi mediu pe care acestea le pot cauza. Directiva este relevantă și în cazul rampelor de deșeuri.

REGULAMENTUL (UE) NR. 517/2014] PRIVIND GAZELE FLUORURATE
CU EFECT DE SERĂ
Gazele fluorurate cu efect de seră, cunoscute şi sub denumirea de „gaze fluorurate”, sunt o familie de gaze fluorurate generate de activităţile umane utilizate în numeroase aplicaţii industriale. Directiva este relevantă și în cazul rampelor de deșeuri.

DIRECTIVA PRIVIND TRATAREA APELOR URBANE
REZIDUALE 91/271/CEE.
Ea impune statelor membre să asigure faptul că aglomerările urbane (orașe, așezări) își colectează și tratează în mod corespunzător apele reziduale, eliminând sau reducând astfel toate efectele nedorite ale acestora.

III.1.3.B. LEGISLAȚIA ROMÂNEASCĂ

România este unul dintre cele mai neperformante state membre în ceea ce privește gestionarea deșeurilor municipale solide. În 2015 aceasta a înregistrat cea mai mare rată de depozitare a deșeurilor din UE, mai exact 72 %, cu mult peste media UE de 25,6 %. Ea a fost și a rămas în urmă atât în ceea ce privește transpunerea directivelor europene din domeniu în legislația națională, cât și privind implementarea strictă a legislației existente. Mai jos prezentăm cele mai relevante norme legale din punctul de vedere al relației dintre locuire și mediu privit în contextul regimului deșeurilor.

ORDONANȚĂ DE URGENȚĂ NR. 92 DIN 19 AUGUST 2021 PRIVIND REGIMUL DEȘEURILOR

Articolul 1 — Dispoziții generale. Prezenta ordonanță de urgență are ca obiectiv asigurarea unui înalt nivel de protecție a mediului și sănătății populației prin instituirea de măsuri:
a) de prevenire și reducere a generării de deșeuri și de gestionare eficientă a acestora;
b) de reducere a efectelor adverse determinate de generarea și gestionarea deșeurilor;
c) de reducere a efectelor generale determinate de utilizarea resurselor și de creștere a eficienței utilizării acestora, ca elemente esențiale pentru asigurarea tranziției către o economie circulară și a garanta competitivitatea pe termen lung.

Articolul 21 - Gestionarea deșeurilor trebuie să se realizeze fără a pune în pericol sănătatea populației și fără a dăuna mediului, în special:
a) fără a genera riscuri de contaminare pentru aer, apă, sol, faună sau floră;
b) fără a crea disconfort din cauza zgomotului sau a mirosurilor; și
c) fără a afecta negativ peisajul sau zonele de interes special

Articolul 51 — Ministerul Sănătății are următoarele atribuții:
a) evaluează și întocmește un raport, prin structurile competente, despre posibilul impact asupra sănătății populației determinat de funcționarea obiectivelor generatoare de deșeuri de orice fel și/sau a obiectivelor care procesează deșeuri;

Articolul 56 — Ministerul Dezvoltării, Lucrărilor Publice și Administrației are următoarele atribuții:
b) asigură corelarea prevederilor planificării de urbanism și amenajare a teritoriului cu documentele de politică publică din domeniul deșeurilor, astfel încât să se evite crearea arealelor de conflict în zonele în care este prezentă infrastructura destinată gestionării deșeurilor, să se ia măsurile care se impun legal în situația în care este nevoie de noi proiecte de investiții, asigurându-se astfel protecția mediului și sănătatea populației.

ORDONANȚĂ NR. 2 DIN 11 AUGUST 2021 PRIVIND DEPOZITAREA DEȘEURILOR

Art. 1. — (1) Prezenta ordonanță are ca obiect stabilirea cadrului legal pentru desfășurarea activității de depozitare a deșeurilor, prin reducerea progresivă a eliminării prin depozitare a deșeurilor care pot fi reciclate sau valorificate și introducerea de măsuri pentru prevenirea și reducerea efectelor negative asupra mediului și sănătății populației.

Anexa Nr. 1 — Cerințe generale pentru toate clasele de depozite de deșeuri
1.1.2.1.2. Verificarea amplasamentului unui depozit ține seama de:
a) condițiile geologice, hidrogeologice, pedologice și geotehnice de pe amplasamentul depozitului și în zonele imediat învecinate;
b) poziționarea față de zonele locuite existente sau planificate; distanța de protecție față de corpul depozitului trebuie să fie de cel puțin 1.000 m pentru depozitele de deșeuri nepericuloase și periculoase; construcțiile individuale vor fi luate în considerare separat.

Anexa Nr. 2 – Aspecte generale abordate la aplicarea criteriilor și procedurilor de acceptare a deșeurilor în depozit
1.1. Criteriile pentru acceptarea deșeurilor la o anumită clasă de depozite trebuie să țină cont în special de: a) protecția factorilor de mediu, în special apa subterană și de suprafață;
b) sistemele de impermeabilizare a depozitelor, sistemele de colectare și tratare a levigatului, sistemele de colectare și evacuare a gazului de depozit;
c) asigurarea desfășurării normale a proceselor de stabilizare a deșeurilor în depozit;
d) protecția sănătății umane.

METODOLOGIE DIN 16 IULIE 2020 DE INVESTIGARE A SITURILOR POTENŢIAL CONTAMINATE ŞI A CELOR CONTAMINATE

Art. 4 — Alte definiţii utilizate în prezenta metodologie sunt:
28) Gestionarea riscului - activităţi de gestionare realizate în vederea identificării, evaluării şi determinării riscurilor şi implementării acţiunilor pentru prevenirea şi atenuarea consecinţelor asupra sănătăţii umane sau mediului, cauzate de contaminarea dintr-un sit, sau pentru reducerea probabilităţilor de apariţie a acestora.

Art. 16 — (1) Pentru toate substanţele poluante, este necesar să se cunoască efectele asupra mediului şi sănătăţii umane şi influenţa acestora privind:
a) modificarea caracteristicilor fizico-chimice ale solului, formaţiunilor geologice, apelor subterane şi apelor de suprafaţă;
b) apariţia în sol/ape subterane/formaţiuni geologice (subsol) a unor acumulări de poluanţi care devin la rândul lor surse de contaminare;

Art. 71
(1) Receptorii evaluaţi în cadrul MCS (MODELUL CONCEPTUAL AL SITULUI) sunt: fiinţe umane, animale, plante, resurse de apă, fundaţii şi clădiri.
(2) Expertul trebuie să identifice receptorii şi vulnerabilităţile acestora directe sau indirecte la contaminare:
a) muncitori care pot fi expuşi la contaminanţi prin contact direct;
b) locuitori din vecinătate care pot fi expuşi contaminării;

Art. 81 — Obiectivele investigării detaliate şi evaluării riscului au în vedere următoarele
(4) Evaluarea riscului asupra sănătăţii umane şi a mediului.

Art. 105 — Evaluarea riscului asupra sănătăţii umane şi mediului reprezintă o abordare preventivă, fiind un instrument util în stabilirea priorităţilor şi luarea deciziilor în domeniul gestionării siturilor potenţial contaminate şi a celor contaminate

Art. 116 — (2) Acest proces echivalează cu stabilirea ipotezelor privind riscul acceptabil, care descriu legăturile dintre contaminant, expunere şi efectele acestora asupra sănătăţii umane sau reacţiile la contaminanţi împreună cu justificarea selecţiei acestora.

Art. 117 — Riscurile asupra sănătăţii umane şi mediului depind de următoarele:
a) concentraţia substanţei chimice prezente în mediul geologic;
b) durata expunerii unui receptor uman sau a unui receptor ecologic la contaminare;
c) toxicitatea inerentă a produsului chimic;
d) potenţialul de recuperare a mediului;

Art. 118 — Etapele ce trebuie parcurse în evaluarea cantitativă de risc de Nivel II vizează:
c) evaluarea toxicităţii, precum şi a frecvenţei şi a amplorii expunerilor umane şi ecologice la mediul contaminat, atât în prezent, cât şi în viitor

LEGE NR. 74 DIN 25 APRILIE 2019 PRIVIND GESTIONAREA SITURILOR POTENŢIAL CONTAMINATE ŞI A CELOR CONTAMINATE

Art. 1 — Prezenta lege are ca scop protejarea sănătăţii umane şi a mediului de efectele contaminării solului prin reglementarea măsurilor destinate îmbunătăţirii calităţii factorilor de mediu afectaţi de prezenţa confirmată a poluanţilor la niveluri care reprezintă un risc semnificativ pentru sănătatea umană şi mediu, luându-se în considerare utilizarea prezentă şi viitoare a terenurilor.

Art. 3 — Prezenta lege prevede măsuri la nivel naţional referitoare la:
a) identificarea siturilor potenţial contaminate şi a celor contaminate în vederea realizării unui inventar naţional al acestora;
b) definirea şi stabilirea obiectivelor privind remedierea siturilor contaminate la un nivel de funcţionalitate şi în conformitate cu utilizările prezente şi viitoare, luându-se în considerare costurile de remediere a acestora;
c) clasificarea şi prioritizarea siturilor contaminate la nivel naţional;
d) gestionarea siturilor potenţial contaminate şi/sau a celor contaminate;
e) accesul publicului la informaţiile privind siturile potenţial contaminate şi siturile contaminate;
f) îmbunătăţirea colaborării cu statele membre ale Uniunii Europene în vederea reducerii contaminării solului.

Art. 6 — În sensul prezentei legi, termenii şi expresiile de mai jos au următoarele semnificaţii:
d) contaminare: prezenţa unor poluanţi care depăşesc concentraţiile maxime admise prevăzute de reglementările în vigoare;
e) contaminanţi: poluanţi care în anumite concentraţii pot reprezenta un risc semnificativ pentru sănătatea umană şi mediu;
aa) sit contaminat - zonă definită geografic, delimitată în suprafaţă şi în adâncime, în care, în urma raportului de investigare detaliată şi evaluare a riscului, a fost confirmată prezenţa unor poluanţi reprezentând un risc semnificativ pentru sănătatea umană şi mediu. Coordonatele planimetrice ale punctelor caracteristice ale limitelor sitului contaminat sunt prezentate în Sistemul Naţional de Proiecţie Stereografică 1970.
bb) sit potenţial contaminat - zonă definită geografic unde se desfăşoară ori s-au desfăşurat în trecut activităţi antropice cu potenţial de contaminare a solului, astfel cum sunt prevăzute în anexa nr. 1, şi unde contaminarea nu a fost confirmată/evaluată. Coordonatele planimetrice ale punctelor

ORDIN NR. 994 DIN 9 AUGUST 2018 PENTRU MODIFICAREA ŞI COMPLETAREA NORMELOR DE IGIENĂ ŞI SĂNĂTATE PUBLICĂ PRIVIND MEDIUL DE VIAŢĂ AL POPULAŢIEI, APROBATE PRIN ORDINUL MINISTRULUI SĂNĂTĂŢII NR. 119/2014

Art. 2 — (1) Amplasarea clădirilor destinate locuinţelor trebuie să se facă în zonele de locuit, pe terenuri sigure şi salubre care să asigure: a) protecţia populaţiei faţă de producerea unor fenomene naturale ca alunecări de teren, inundaţii, avalanşe; b) reducerea degajării sau infiltrării de substanţe toxice, inflamabile sau explozive, apărute ca urmare a poluării mediului; c) sistem centralizat sau individual de alimentare cu apă potabilă în conformitate cu normele legale în vigoare; d) sistem de canalizare care asigură preluarea, colectarea, evacuarea şi transportul apelor uzate, a apelor meteorice, precum şi epurarea corespunzătoare a apelor uzate înainte de evacuare; e) sistem de colectare selectivă a deşeurilor menajere; f) sănătatea populaţiei faţă de poluarea antropică cu compuşi chimici, radiaţii şi/sau contaminanţi biologici.

Art. 11 — (1) Distanţele minime de protecţie sanitară între teritoriile protejate şi perimetrul unităţilor care produc disconfort şi riscuri asupra sănătăţii populaţiei sunt următoarele:
33. Staţii de epurare a apelor uzate menajere, cu bazine acoperite: 150 m

34. Stații de epurare de tip modular (containerizate): 50 m
35. Stații de epurare a apelor uzate industriale și apelor uzate menajere cu bazine deschise: 300 m
38. Depozite controlate de deșeuri periculoase și nepericuloase: 1.000 m
39. Incineratoare pentru deșeuri periculoase și nepericuloase: 500 m
49. Rampe de transfer deșeuri: 200 m.

Art. 17. — (1) Parametrii sanitari care trebuie să fie respectați la proiectarea și execuția locuințelor sunt:
- suprafața minimă a unei camere: 12 mp;
- suprafața minimă a bucătăriei: 5 mp;
- înălțimea sub plafon: 2,55 m.
(2) Încăperile de locuit și bucătăriile trebuie prevăzute cu deschideri directe către aer liber - uși, ferestre,care să permită ventilația naturală.
(3) Iluminatul natural în camere și bucătărie trebuie să permită desfășurarea activităților zilnice fără a serecurge la lumina artificială.
(4) Ventilația naturală trebuie să prevină vicierea și poluarea aerului interior prin asigurarea următorilor parametri:
- volumul minim de aer necesar unei persoane este de 30 mc;
- ventilația naturală în bucătărie, baie și cămară trebuie asigurată prin prize de aer exterior, pentru ;
- evacuarea aerului prin conducte verticale cu tiraj natural, și prin păstrarea liberă a unui spațiu de 1 cm sub ușile interioare;
- suprafața părții mobile a ferestrei din încăperea de locuit trebuie să respecte proporția minimă de 1/20 din suprafața podelei.

Art. 20.
(4) Evaluarea impactului asupra stării de sănătate a populației se realizează pentru activitățile care intră sub incidența prevederilor legislației privind emisiile industriale, în cadrul procedurii de emitere a autorizației integrate de mediu, pe baza documentației întocmite în conformitate cu cerințele art. 12 din Legea nr. 278/2013 privind emisiile industriale, cu modificările și completările ulterioare.
(5) Concluziile evaluării impactului asupra stării de sănătate a populației se integrează corespunzător în raportul privind impactul asupra mediului/bilanțul de mediu/raportul de amplasament elaborat în procedura de evaluare a impactului asupra mediului, procedura de emitere a autorizației/autorizației integrate de mediu și sunt menționate în acordul de mediu și autorizația de mediu, autorizația integrată de mediu, după caz

Art. 28. — (3) La proiectarea stațiilor de epurare se va face și studiul de impact asupra sănătății publice, în situația în care vor fi amplasate în intravilanul localității și nu se respectă distanța minimă de protecție sanitară prevăzută la art. 11 alin. (1).

Art. 41. — Depozitele controlate de deșeuri periculoase și nepericuloase, instalațiile de tratare a deșeurilor și instalațiile de incinerare trebuie proiectate, construite și administrate cu respectarea prevederilor legislației pentru protecția mediului și a sănătății umane în vigoare. În acest scop se vor îndeplini următoarele condiții:
a) amplasarea și stabilirea zonei de protecție sanitară se fac în urma studiilor de impact asupra mediului și sănătății, în condițiile prevederilor art. 11 și 12; alegerea locului se face după studii geologice, hidrogeologice și urbanistice;
b) la proiectare și la funcționare se vor prevedea și respecta metode și tehnici adecvate de acoperire și asigurare a deșeurilor solide minerale; acoperirea și asigurarea se fac zilnic;

Art. 43. — Instalațiile de incinerare a deșeurilor vor îndeplini următoarele condiții:
a)amplasarea și stabilirea zonei de protecție se fac în urma studiilor de impact asupra mediului și sănătății;
b) funcționarea instalațiilor de incinerare este condiționată de: (i) monitorizarea emisiilor de gaze reziduale în atmosferă; (ii) monitorizarea imisiilor celor mai importanți poluanți specifici generați în cursul activității

de incinerare a deșeurilor, la limita celor mai apropiate clădiri din vecinătatea obiectivului, inclusiv locuințe.

HOTĂRÂRE NR. 257 DIN 15 APRILIE 2015 PRIVIND APROBAREA METODOLOGIEI DE ELABORARE A PLANURILOR DE CALITATE A AERULUI, A PLANURILOR DE ACŢIUNE PE TERMEN SCURT ŞI A PLANURILOR DE MENŢINERE A CALITĂŢII AERULUI

Art. 16 — (1) Studiul de calitate a aerului necesar întocmirii planului se bazează în principal pe modelarea matematică a dispersiei poluanţilor în atmosferă şi trebuie să cuprindă cel puţin următoarele aspecte:
g) caracterizarea indicatorilor pentru care se elaborează planul de calitate a aerului şi informaţiile corespunzătoare referitoare la efectele asupra sănătăţii populaţiei sau a vegetaţiei, după caz;

Art. 56 — Planul de acţiune pe termen scurt conţine cel puţin următoarele informaţii:
a) înregistrarea depăşirii pragului de informare şi/sau de alertă şi operatorul economic responsabil de această depăşire, cu menţionarea datei şi a intervalului orar;
b) valorile înregistrate;
c) poluantul/poluanţii la care s-a depăşit pragul de informare şi/sau de alertă, data, ora şi locul producerii depăşirii acestuia şi motivele care au generat depăşirea, dacă se cunosc;
d) aria geografică afectată;
e) durata incidentului;
f) riscurile pentru sănătatea populaţiei;
g) tipul de populaţie potenţial sensibilă la acest incident;
h) măsurile preventive ce trebuie luate de către populaţia sensibilă în cauză (copii, bătrâni, bolnavi cronici etc.).

LEGE NR. 104 DIN 15 IUNIE 2011 PRIVIND CALITATEA AERULUI ÎNCONJURĂTOR

Art. 1 — Prezenta lege are ca scop protejarea sănătăţii umane şi a mediului ca întreg prin reglementarea măsurilor destinate menţinerii calităţii aerului înconjurător acolo unde aceasta corespunde obiectivelor pentru calitatea aerului înconjurător stabilite prin prezenta lege şi îmbunătăţirea acesteia în celelalte cazuri.

Art. 3 — În sensul prezentei legi termenii şi expresiile de mai jos au următoarele semnificaţii:
b) poluant - orice substanţă prezentă în aerul înconjurător şi care poate avea efecte dăunătoare asupra sănătăţii umane şi/sau a mediului ca întreg;
c) nivel - concentraţia unui poluant în aerul înconjurător sau depunerea acestuia pe suprafeţe într-o perioadă de timp dată;
e) valoare-limită - nivelul stabilit pe baza cunoştinţelor ştiinţifice, în scopul evitării şi prevenirii producerii unor evenimente dăunătoare şi reducerii efectelor acestora asupra sănătăţii umane şi a mediului ca întreg, care se atinge într-o perioadă dată şi care nu trebuie depăşit odată ce a fost atins;
r) PM(10) - particule în suspensie care trec printr-un orificiu de selectare a dimensiunii, astfel cum este definit de metoda de referinţă pentru prelevarea şi măsurarea PM(10);
s) PM(2,5) - particule în suspensie care trec printr-un orificiu de selectare a dimensiunii, astfel cum este definit de metoda de referinţă pentru prelevarea şi măsurarea PM(2,5);

Art. 63
(1) Autoritatea publică teritorială pentru protecţia mediului organizată la nivel judeţean şi la nivelul municipiului Bucureşti pune la dispoziţia publicului, anual, până la data de 30 martie, raportul privind calitatea aerului înconjurător pentru anul anterior, cu referire la toţi poluanţii care intră sub incidenţa prezentei legi.

(2) Aceste rapoarte cuprind informaţii privind nivelurile care depăşesc valorile-limită, valorile-ţintă, obiectivele pe termen lung, pragurile de informare şi cele de alertă pentru perioadele de mediere corespunzătoare. Aceste informaţii sunt însoţite de o evaluare sumară a efectelor depăşirilor respective asupra mediului ca întreg şi asupra sănătăţii umane, în baza rapoartelor privind efectele calităţii aerului înconjurător asupra sănătăţii umane, elaborate şi transmise de autorităţile publice de sănătate.

Anexa 5 — Evaluarea calităţii aerului înconjurător şi amplasarea punctelor de prelevare
A.2. Amplasarea la macroscară a punctelor de prelevare
1. Protecţia sănătăţii umane
a) Punctele de prelevare destinate protejării sănătăţii umane se amplasează în aşa fel încât să furnizeze date despre următoarele:
- ariile din interiorul zonelor şi aglomerărilor în care apar cele mai mari concentraţii la care populaţia este susceptibilă a fi expusă în mod direct sau indirect pentru o perioadă de timp semnificativă în raport cu perioadele de mediere ale valorii/valorilor-limită/ţintă;
- nivelurile din alte perimetre (arii) din zonele şi aglomerările reprezentative pentru nivelul de expunere a populaţiei;
- depunerile care reprezintă expunerea indirectă a populaţiei prin lanţul alimentar.

HOTĂRÂRE NR. 564 DIN 26 APRILIE 2006 PRIVIND CADRUL DE REALIZARE A PARTICIPĂRII PUBLICULUI LA ELABORAREA ANUMITOR PLANURI ŞI PROGRAME ÎN LEGĂTURĂ CU MEDIUL

Art. 1 — Prezenta hotărâre are ca scop realizarea implementării obligaţiilor rezultate din Convenţia privind accesul la informaţie, participarea publicului la luarea deciziei şi accesul la justiţie în probleme de mediu, semnată la Aarhus la 25 iunie 1998, ratificată prin Legea nr. 86/2000, prin stabilirea cadrului de participare a publicului la elaborarea anumitor planuri şi programe în legătură cu mediul.

Art. 2 — (1) În sensul prezentei hotărâri, termenii şi expresiile de mai jos se definesc după cum urmează:
a) autoritate competentă - autoritatea publică care are competenţa de a adopta ori de a aproba un plan sau program în legătură cu mediul ori modificarea sau revizuirea unui astfel de plan ori program, conform legislaţiei în vigoare;
b) public - una sau mai multe persoane fizice ori juridice şi, în conformitate cu legislaţia ori practica naţionala, asociaţiile, organizaţiile sau grupurile acestora.

Art. 4 — (1) Publicul participă efectiv şi din timp, având posibilitatea de a se documenta şi de a transmite comentarii, întrebări sau opinii înaintea luării unei decizii, când opţiunile privind elaborarea unui plan sau program ori modificarea sau revizuirea unui plan ori program sunt încă deschise.

Art. 5 — (1) Publicul este informat prin anunţ public, făcut prin orice mijloace, inclusiv prin mijloace electronice, despre:
a) iniţierea procesului de elaborare a unui plan sau program la care se face referire în actele normative prevăzute în anexa sau despre orice modificare ori revizuire a acestor planuri sau programe;
b) dreptul publicului de a participa la luarea deciziei.

Art. 6 — (1) Autoritatea competentă identifică publicul îndreptăţit să participe la elaborarea, modificarea sau revizuirea planurilor şi programelor la care se face referire în actele normative prevăzute în anexa.
(2) Organizaţiile neguvernamentale care promovează protecţia mediului sunt considerate organizaţii neguver-namentale relevante şi fac parte din publicul prevăzut la alin. (1).

Art. 10 — Autoritatea publică centrală pentru protecţia mediului informează Comisia Europeană despre actele normative naţionale ce asigura conformitatea cu prevederile art. 2 din Directiva Parlamentului European şi a Consiliului 2003/35/CE din 28 mai 2003 privind participarea publicului cu privire la elaborarea anumitor planuri şi programe în legătură cu mediul, precum şi modificarea, în ceea ce priveşte participarea publicului şi accesul la justiţie, a directivelor Consiliului 85/337/CEE şi 96/61/CE , în termen de o luna de la intrarea în vigoare a acestora.

ORDONANȚĂ DE URGENȚĂ NR. 68 DIN 28 IUNIE 2007 CU MODIFICĂRILE ȘI COMPLETĂRILE ULTERIOARE - PRIVIND RĂSPUNDEREA DE MEDIU CU REFERIRE LA PREVENIREA ŞI REPARAREA PREJUDICIULUI ASUPRA MEDIULUI

Art. 1 — Prezenta ordonanţă de urgenţă stabileşte cadrul de reglementare al răspunderii de mediu, bazată pe principiul "poluatorul plăteşte", în scopul prevenirii şi reparării prejudiciului asupra mediului.

Art. 14 — (1) Operatorul este obligat să: a) acţioneze imediat pentru a controla, izola, elimina sau, în caz contrar, pentru a gestiona poluanţii respectivi şi/sau orice alţi factori contaminanţi, în scopul limitării sau prevenirii extinderii prejudiciului asupra mediului şi a efectelor negative asupra sănătăţii umane sau agravării deteriorării serviciilor.

Art. 15 — În orice moment conducătorul agenţiei judeţene pentru protecţia mediului are posibilitatea exercitării următoarelor atribuţii:
b) să acţioneze, să solicite operatorului să acţioneze sau să dea operatorului instrucţiuni pentru a controla, a izola, a elimina imediat sau, în caz contrar, pentru a gestiona poluanţii respectivi şi/sau alţi factori contaminanţi, în scopul limitării sau prevenirii extinderii prejudiciului asupra mediului şi a efectelor adverse asupra sănătăţii umane sau agravării deteriorării serviciilor;
c) să solicite operatorului să ia măsurile reparatorii necesare;

ORDONANȚĂ DE URGENȚĂ NR. 195 DIN 22 DECEMBRIE 2005 PRIVIND PROTECŢIA MEDIULUI CU TOATE MODIFICĂRILE ȘI COMPLETĂRILE ULTERIOARE

CAP. XII — Protecţia aşezărilor umane. Art. 70 — Pentru asigurarea unui mediu de viaţă sănătos, autorităţile administraţiei publice locale, precum şi, după caz, persoanele fizice şi juridice au următoarele obligaţii:
c) să respecte prevederile din planurile de urbanism şi amenajarea teritoriului privind amplasarea obiectivelor industriale, a căilor şi mijloacelor de transport, a reţelelor de canalizare, a staţiilor de epurare, a depozitelor de deşeuri menajere, stradale şi industriale şi a altor obiective şi activităţi, fără a prejudicia ambientul, spaţiile de odihnă, tratament şi recreere, starea de sănătate şi de confort a populaţiei;
d) să informeze publicul asupra riscurilor generate de funcţionarea sau existenţa obiectivelor cu risc pentru sănătatea populaţiei şi mediu;
g) să reglementeze, inclusiv prin interzicerea temporară sau permanentă, accesul anumitor tipuri de autovehicule sau desfăşurarea unor activităţi generatoare de disconfort, disconfort olfactiv pentru populaţie în anumite zone ale localităţilor, cu predominanţă în spaţiile destinate locuinţelor, în zonele destinate tratamentului, odihnei, recreerii şi agrementului, unităţi sanitare şi unităţi de învăţământ;
k) să prevadă la elaborarea planurilor de urbanism şi amenajarea teritoriului măsuri de prevenire şi reducere a disconfortului olfactiv;
l) să întreţină reţeaua de canalizare, instalaţiile de preepurare/staţiile de epurare şi să ia toate măsurile astfel încât să nu creeze disconfort olfactiv;

m) să controleze cu scop preventiv şi la sesizarea publicului activităţile care nu se supun reglementării din punctul de vedere al protecţiei mediului şi care pot crea disconfort olfactiv;
n) la implementarea prevederilor Legii nr. 50/1991 privind autorizarea executării lucrărilor de construcţii, republicată, cu modificările şi completările ulterioare, în vecinătatea activităţilor cu posibil impact olfactiv asupra populaţiei, autorităţile administraţiei publice locale resping solicitările de dezvoltare a proiectelor care necesită asigurarea de protecţie sanitară, dacă distanţele minime de protecţie sanitară stabilite între teritoriile protejate şi o serie de unităţi care produc disconfort şi riscuri asupra sănătăţii populaţiei nu sunt respectate;
o) în cazul zonelor rezidenţiale în vecinătatea cărora se desfăşoară activităţi existente cu impact olfactiv la care distanţa minimă de protecţie sanitară în vigoare nu este respectată, operatorul/titularul activităţii are obligaţia să ia toate măsurile necesare în vederea diminuării disconfortului produs, prin implementarea unui plan de gestionare a disconfortului olfactiv avizat de autoritatea publică centrală pentru sănătate, prin structurile subordonate şi/sau autoritatea administraţiei publice locale, după caz. Pentru activităţile supuse procedurilor de reglementare din punctul de vedere al protecţiei mediului planul de gestionare a disconfortului olfactiv se avizează şi de autoritatea publică centrală pentru protecţia mediului, prin structurile subordonate.

III.1.4. PROCEDURI DE INFRINGEMENT DESCHISE DE COMISIA EUROPEANĂ ÎMPOTRIVA ROMÂNIEI PE PROBLEME DE MEDIU

Conform prevederilor Art. 17(1) din Tratatul privind funcționarea Uniunii Europene (TFUE) ”Comisia promovează interesul general al Uniunii și ia inițiativele corespunzătoare în acest scop. Aceasta asigură aplicarea tratatelor, precum și a măsurilor adoptate de instituții în temeiul acestora. Comisia supraveghează aplicarea dreptului Uniunii sub controlul Curții de Justiție a Uniunii Europene (...)”.

Există trei tipuri de încălcări ale legislaţiei de mediu care determină declanşarea procedurii de infringement de către Comisia Europeană şi anume:
a) omiterea notificării actelor normative naţionale care transpun şi implementează directivele – statele membre au obligaţia de a notifica atât legislaţia de transpunere, cât şi cea care asigură implementarea;
b) neconformarea legislaţiei naţionale la cerinţele normelor europene – statele membre au obligaţia ca legislaţia naţională să fie în deplină concordanţă cu cerinţele europene;
c) aplicarea necorespunzătoare a actelor normative europene – statele membre au obligaţia de a asigura aplicarea întocmai a dispoziţiilor europene de transpunere.

La sfârşitul anului 2020, împotriva României erau deschise de Către Comisia Europeană 20 de proceduri de infrigement pe mediu. Adresa nr. 25/582/11.12.2020 de la Ministerul Mediului, Apelor si Pădurilor, înregistrat la Senatul României cu nr 9241/17.12.2020 arată: din cele 20 de proceduri, 18 au fost în faza precontencioasă, iar 2 în faza contencioasă, după cum urmează:

- În domeniul deşeurilor : 6 în faza precontencioasă şi 1 în faza contencioasă
- În domeniul calităţii aerului şi controlul poluării industriale : 4 în faza precontencioasă şi 1 în faza contencioasă
- În domeniul biodiversităţii : 4 în faza pre-contencioasă
- În domeniul schimbărilor climatice : 1 în faza pre-contencioasă

- În domeniul pădurilor : 1 în faza pre-contencioasă
- În domeniul restituirii taxei auto : 1 în faza pre-contencioasă

În data de 14.05.2020 Comisia a solicitat României să respecte cerinţele Directivei 2008/50/CE privind calitatea aerului înconjurător şi un aer mai curat pentru Europa şi să măsoare, să informeze publicul şi să raporteze în mod fiabil cu privire la gravitatea poluării aerului. În particular, România nu a respectat valorile-limită pentru dioxidul de azot (NO2) în aglomerările Bucureşti, Braşov, Iaşi, Cluj-Napoca şi Timişoara, şi nu a luat măsuri corespunzătoare pentru a scurta cât mai mult posibil perioadele de depăşire. Comisia solicită de asemenea clarificări cu privire la monitorizarea corespunzătoare a concentraţiilor de dioxid de azot (NO2) într-una dintre aglomerări (Bucureşti). Prezenţa unor concentraţii ridicate de NO2 implică riscuri pentru sănătatea umană. Prin urmare, Comisia a decis să trimită României o scrisoare de punere în întârziere, acordându-i un termen de patru luni pentru a lua măsurile necesare în vederea remedierii deficienţelor identificate de Comisie. În caz contrar, Comisia poate decide să trimită un aviz motivat[4].

Într-un comunicat de presă din 21.11.2021, Comisia Europeană a hotărât să trimită România în fața Curții de Justiție a UE pentru nerespectarea pe deplin a hotărârii Curții din 18.10.2018, care constata neîndeplinirea de către România a obligațiilor sale în temeiul Directivei privind depozitele de deșeuri (Directiva 1999/31/CE). Conform acestei hotărâri, România avea obligația ca până la 16.07.2009 să închidă și să reabiliteze toate depozitele de deșeuri care nu au obținut o autorizație de funcționare. Curtea a constatat că România nu și-a respectat această obligație cu privire la 68 de depozite de deșeuri. Aceasta a fost a doua sesizare a Curții și poate duce la aplicarea unor sancțiuni corespunzătoare intervalului de timp scurs de la prima hotărâre până la asigurarea conformității.

Directiva privind depozitele de deșeuri stabilește standarde și oferă orientări pentru prevenirea sau reducerea, pe cât posibil, a efectelor negative ale depozitării deșeurilor asupra sănătății umane și asupra mediului. Pactul verde european și Planul de acțiune privind reducerea la zero a poluării au stabilit pentru UE obiectivul ambițios de a reduce la zero poluarea. Este important să se pună pe deplin în aplicare standardele consfințite în legislația UE, astfel încât să se asigure în mod eficace protecția sănătății umane și a mediului natural. La trei ani de la pronunțarea hotărârii, România a închis și a reabilitat 26 de depozite de deșeuri. Așadar, 42 de depozite nu au fost încă închise, iar pentru multe dintre ele nu au fost încă prevăzute lucrările necesare pentru reabilitarea lor. Pentru a se conforma hotărârii Curții, România trebuie să ia toate măsurile necesare astfel încât să se asigure că aceste depozite de deșeuri sunt cât mai curând posibil închise, sigilate și reabilitate din cauza riscurilor pe care le prezintă pentru sănătate și pentru mediu. Comunicatul de presă poate fi consultat aici[5].

În 9.02.2022, Comisia Europeană a emis un aviz motivat în care solicită României să respecte cerințele Directivei privind tratarea apelor urbane reziduale Directiva 91/271/CEE. Datele de monitorizare arată că în România peste 180 de aglomerări mari continuă să nu respecte nici obligațiile în materie de colectare a apelor reziduale, nici cele în materie de tratare a acestora. Răspunsurile la scrisorile de punere în întârziere trimise României în iunie 2018 și în octombrie 2020 nu abordează în mod satisfăcător preocupările Comisiei. România are la dispoziție două luni pentru a răspunde și pentru a lua măsurile necesare, altminteri, Comisia poate sesiza Curtea de Justiție a UE cu privire la acest caz[6].

4 https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/RO/INF_20_859

5 https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/ro/ip_21_5354

6 https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/ro/ip_21_5354

III.2. ASPECTE INSTITUȚIONALE

III.2.1. Cazuri de locuire în mediu toxic în România raportate de autorități

III.2.1.A Metodologia de lucru – încercări de a afla informații despre locuirea în mediu toxic de la instituții publice

III.2.1.B Răspunsurile instituțiilor : de la refuz la informații neconcludente și excepționalitatea informațiilor relevante

III.2.2. Exemple de cazuri de locuire în mediu toxic – coroborarea răspunsurilor instituționale cu alte surse de informații

Această secțiune a raportului vizează în primul rând modul în care autoritățile raportează existența locuirii în proximitatea zonelor poluate/contaminate/toxice, cu o concentrare pe zonele locuite de romi. În măsura în care a fost posibil, am urmărit să descoperim și situații neraportate prin alte surse. Pentru a obține o imagine cât mai extinsă a locuirii în zone poluate, am apelat la mai multe tipuri de date.

III.2.1. CAZURI DE LOCUIRE ÎN MEDIU TOXIC ÎN ROMÂNIA RAPORTATE DE AUTORITĂȚI

III.2.1.A METODOLOGIA DE LUCRU ÎNCERCĂRI DE A AFLA INFORMAȚII DESPRE LOCUIREA ÎN MEDIU TOXIC DE LA INSTITUȚII PUBLICE

În mai 2021, am solicitat în două rânduri informații publice Agențiilor Județene de Protecție a Mediului, Gărzilor de Mediu și prefecturilor. Într-o primă rundă, am formulat întrebări legate de existența comunităților urbane și rurale marginalizate în apropierea unor situri toxice. În a doua rundă, pornind de la o listă din 2020 a cazurilor de infringement pe mediu, am întrebat dacă în apropiere de siturile care sunt vizate de procedura de infringement există sau nu așezări umane formale sau informale.

Tot în mai 2021 am transmis o solicitare către Garda Națională de Mediu, în care am cerut să ne pună la dispoziție Inventarul național al zonelor contaminate sau potențial contaminate. Inventarul ar fi putut reprezenta o sursă importantă de date necesară în identificarea locuirii în zone toxice. Însă nu ne-a fost transmis. Din informațiile identificate, inventarul a apărut în anii 2007-2008, când s-au colectat date privind siturile contaminate, apoi a fost actualizat în 2013. Conform datelor, existau 210 situri contaminate și 1183 situri potențial contaminate la nivel național. Motivele pentru care locațiile exacte ale acestor situri nu sunt cunoscute nu sunt clare. Autorul raportului Gabrian Florea Cornel declara că „Nimeni nu spune însă unde sunt aceste pământuri, cui aparţin, cu ce sunt poluate, cine le-a contaminat şi cine trebuie să le cureţe”[1]. Acest raport a fost adoptat prin HG 683/2015 de aprobare a Strategiei Naționale și a Planului Național pentru Gestionarea Siturilor Contaminate din România. În 2019 s-a adoptat Legea 74 privind gestionarea siturilor contaminate și potențial contaminate, care implică refacerea inventarului național. Normele de aplicare au fost adoptate la începutul anului 2021, iar agențiile de protecție a mediului sunt în proces de implementare a măsurilor, conform răspunsurilor majorității reprezentanților județeni. Însă unele APM ne-au transmis listele care au fost incluse în inventar. Prelungirea repetată a publicării rezultatelor concrete a condus la necunoașterea siturilor care fuseseră identificate drept contaminate într-o anumită perioadă, chestiune de interes pentru studiul nostru. APM Teleorman furnizează un exemplu: „În inventarul ANPM din 2007-8, actual în 2013, erau 60 de situri potențial contaminate, toate ale OMV Petrom, și un sit contaminat, al SC Donau Chem SRL, îngrășăminte chimice, la Târgu Măgurele. După apariția legii 74/2019, aceste situri nu mai fac obiectul inventarului, astfel că în baza celor mai recente date disponibile deținute, nu figurează niciun sit contaminat sau potențial contaminat”. APM Iași ne transmite, de exemplu, că inventarul național nu este informație publică pentru că nu a fost avizat interministerial.

Mai departe, încercând să identificăm mai multe informații decât cele primite de pe urma demersurilor de mai sus, în ianuarie 2022, am discutat cu Președintele Agenției Naționale pentru Romi, care a manifestat interes față de subiect. Agenția a transmis o solicitare către toate prefecturile din țară de completare de către UAT-urile cu populații semnificative de romi a chestionarului realizat de echipa ENHOJUST.

Pe baza tuturor răspunsurilor primite de la autorități, am început să coroborăm informațiile cu date din alte surse, în principal din presă, cât și prin verificări prin intermediul softurilor de mapare Google Maps și Google Earth, al doilea permițând și vizualizarea evoluției așezărilor sau a obiectivelor toxice în aproximativ ultimii

1 https://adevarul.ro/news/eveniment/ministerul-mediului-ascunde-opt-ani-otrava-pamant-1_56c368595ab6550cb8e09a19/index.html

10 ani. Am urmărit și descrierile comunităților de romi din cele 40 de orașe mari prezentate pe Socioromap[2]. Cu acest efort nu ne-am propus o identificare exhaustivă și detailată a cazurilor de locuire în mediu toxic din România. Prin cele de mai jos, însă, sperăm cel puțin putem să atragem atenția guvernanților din România și tuturor instituțiilor implicate în probleme de mediu, asupra lacunelor instituționale în ceea ce privește (re)cunoașterea și evidența cazurilor existente de locuire în mediu toxic în vederea identificării unor soluții pentru ele și prevenirea apariției altor noi cazuri.

III.2.1.B RĂSPUNSURILE INSTITUȚIILOR: DE LA REFUZ LA INFORMAȚII NECONCLUDENTE ȘI EXCEPȚIONALITATEA INFORMAȚIILOR RELEVANTE

La prima noastră rundă de solicitări de informații trimise către Agențiile de Protecție a Mediului județene am primit 28 de răspunsuri. APM ale județelor Argeș, Bacău, Bihor, București, Dolj, Galați, Giurgiu, Ilfov, Neamț, Sibiu, Vrancea nu au transmis niciun răspuns. În cazurile Brașov și Caraș-Severin am primit confirmarea recepției solicitării, dar nu avem răspunsurile efective. În cazurile: Buzău, Dâmbovița, Ialomița, Iași, Satu Mare, Suceava, Vâlcea, Gorj, răspunsurile ne transmit faptul că elaborarea inventarului privind siturile contaminate este în desfășurare conform Legii 74/2019 sau că nu dețin informații. Iar în cazurile: Alba, Arad, Bistrița-Năsăud, Botoșani, Brăila, Călărași, Cluj, Covasna, Harghita, Hunedoara, Maramureș, Mehedinți, Mureș, Olt, Prahova, Sălaj, Teleorman, Timiș, Tulcea, Vaslui, am primit un grad variat de informații, cum ar fi faptul că în unele cazuri în baza chestionarelor aplicate anterior la nivel județean nu s-au raportat cazuri; sau diverse informații privind distanțele față de rampele de deșeuri și starea lor actuală; cât și listele complete de situri contaminate sau potențial contaminate în câteva cazuri. APM Arad, Botoșani, Satu Mare, Vaslui ne-au comunicat cazuri concrete de așezări umane la mai puțin de 1000m de obiective cum ar fi rampe de deșeuri, stații de transfer deșeuri, stații de epurare a apei.

De asemenea, am primit răspunsuri de la 18 reprezentanți județeni ai Gărzii de Mediu. În nouă cazuri, răspunsurile au constat în declinarea responsabilității pe această temă către APM. Însă, în celelalte cazuri am primit variate informații, inclusiv liste de situri contaminate sau cazuri în care există locuințe situate la mai puțin de 1000m de obiective (Bihor, București, Mureș, Vaslui).

De la prefecturi ne-au parvenit doar 13 răspunsuri la prima rundă de solicitare de informații. Prefecturile ne informau că au trimis mai departe cererea noastră la alte instituții, consilii județene, agenții județene de mediu, gărzi județene de mediu. Răspunsul și procedura în sine nu sunt de mirare, pentru că reflectă construcția instituțională a responsabilităților în domeniu. Dar ceea ce este deranjant este că prefecturile nu se autosesizează în acest fel în cazuri de locuire în mediu toxic. Nu se interesează, nu adună informații, nu urmăresc cum se respectă legislația în teritoriu, conform atribuțiile lor, printre care se află atât atribuții privind asigurarea implementării la nivel local a politicilor guvernamentale și respectării ordinii publice, cât și atribuții în exercitarea rolului constituțional de conducere a serviciilor publice deconcentrate ale ministerelor și ale celorlalte organe ale administrației publice centrale din unitățile administrativ-teritoriale. Pentru că, probabil, dacă prefecturile s-ar interesa să își exercite aceste atribuțiile, nu ar exista cazuri de locuire în mediu toxic.

Mesajul ANR către toate prefecturile a fost de transmitere a chestionarului către UAT-urile care au populații semnificative de romi. Având în vedere faptul că oficial populația romă este subreprezentată numeric, chiar

2 https://socioromap.ro/content/studii-de-caz

dacă indicația este izvorâtă din bazele legale de operare instituțională, aceasta restrânge și mai mult, în complementaritate cu alte condiții, evidențierea exhaustivă a situațiilor locuirii în zone sau în jurul zonelor poluate/contaminate. Ne-au revenit răspunsuri din partea a 32 de prefecturi, cu informații acoperind numere diferite de localități din județe.

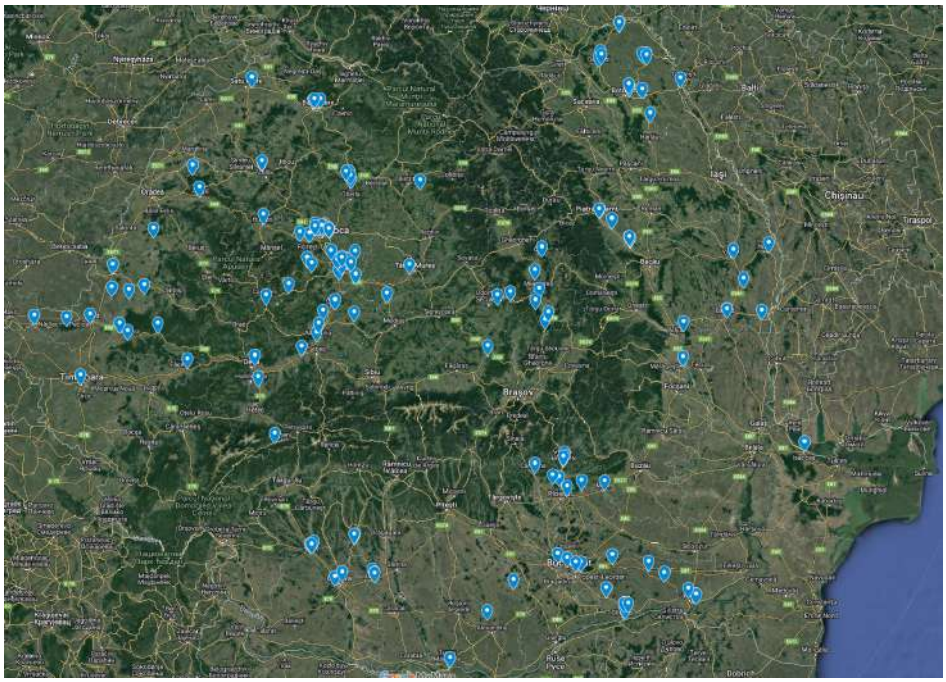

Imagine 1. Hartă cu situri (potențial) poluatoare și așezări umane în proximitatea lor.

Am transpus cazurile transmise de instituții pe o hartă Google care poate fi accesată aici: shorturl.at/eflKR.
Această hartă este orientativă și conține locații aproximative, atât cât au putut fi ele depistate de noi, ale majorității siturilor sau cazurilor despre care am primit informații de la instituții ale Statului Român. Pe lângă cele din urmă, harta conține și alte puncte de interes pentru tema locuirii în zone poluate sau potențial poluate. Le-am adunat aici tocmai pentru a sesiza, că, din diverse motive, instituțiile cu atribuții în probleme de mediu nu urmăresc aceste cazuri așa cum ar trebui, și că este nevoie de îmbunătățirea legislației și a mecanismelor instituționale privind atribuțiile lor în asigurarea respectării dreptului la mediu sănătos pentru toți.
Dincolo de ceea ce ne-au comunicat nouă instituțiile, ne întrebăm, cât de publice sunt constatările privind gradul de poluare? Spre exemplu, Primăria Zalău transmite cu referire la un caz de locuire lângă stația de epurare a apei că rezultatele nu sunt publice. Majoritatea, însă, răspund că da, chiar dacă accesul la informație nu este automat simplificat. O situație întâlnită este cea în care APM menționează cazuri (e.g. Satu Mare, rampa de gunoi), iar UATurile nu ajung să le înregistreze. Am testat o situație pentru a înțelege practica instituțională. APM Olt ne-a transmis că „Depozitul de deșeuri nepericuloase al SC SMR Balș. S-a realizat un studiu de impact privind sănătatea oamenilor din cea mai apropiată așezare umană. Pentru consultare studiu, de adresat DSP Olt, Slatina, str. Crișan 9-11, Județ Olt sau dspolt@dspolt.ro". Am solicitat DSP Olt transmiterea studiului, care ne-a recomandat să ne îndreptăm solicitarea către beneficiar - SC SMR Balș. Reprezentanții societății nu au putut fi contactați telefonic, iar adresa de email nu era disponibilă.

Răspunsurile instituțiilor relevă faptul că în unele cazuri consultarea locuitorilor privind amplasarea unor obiective cu potențial de poluare în vecinătatea lor este realizată, iar în altele nu. Nu avem date care să indice în ce măsură consultarea locuitorilor a condus la modificarea locației unor obiective cu potențial de poluare.

Răspunsurile instituțiilor publice mai indică și faptul că informațiile privind mediul sunt transmise publicului în grade diferite. Spre exemplu, în timp ce unele APM oferă informații extinse, altele nu oferă nicio informație în afară înștiințării privind desfășurarea procedurilor Legii 74/2019. Mai mult, în unele situații, existența unor cazuri clare de situare a așezărilor umane în proximitatea ariilor toxice este nerecunoscută.

III.2.2. EXEMPLE DE CAZURI DE LOCUIRE ÎN MEDIU TOXIC – COROBORAREA RĂSPUNSURILOR INSTITUȚIONALE CU ALTE SURSE DE INFORMAȚII

În cele ce urmează, prezentăm 14 cazuri de pe teritoriul României de locuire în mediu toxic, semnalând și modul în care fiecare dintre ele au fost sau nu integrate în răspunsurile instituțiilor. Hărțile care arată situația actuală se bazează și pe alte informații provenind din presă și diverse rapoarte.

În această parte a raportului nu ne referim la cazul Pata Rât din Cluj-Napoca, pentru că acestuia i-a fost dedicată o întreagă secțiune (vezi Secțiunea B din Partea I a raportului ENHOJUST). De asemenea, nu ne mai referim aici nici la cazul rampei de deșeuri Chiajna-Rudeni, deoarece l-am discutat în Secțiunea A din Partea I a raportului de față.

1. ZALĂU - „UNITĂȚI LOCATIVE MODULARE" REALIZATE DE PRIMĂRIE LÂNGĂ STAȚIA DE EPURARE A APEI

În Zalău există o așezare umană constituită la aproximativ 150m de stația de epurare a orașului, administrată de SC Compania de Apă Someș S.A., în zona de nord-vest pe str. Spicului. Stația de epurare funcționează din anul 1970. APM Sălaj ne-a transmis că nu există așezări umane la sub 1000m de situri toxice, conform răspunsurilor primite din partea primăriilor în baza Legii 74/2019.

Pe de altă parte, Primăria Mun. Zalău ne-a comunicat date privind proximitatea locuirii față de stație. Locuințele de la strada principală, numerele 92-106, se află la distanțe de 200-550 de metri de stație și sunt predominant ocupate de români. Pe lângă acestea, primăria ne informează despre existența unor locuințe de timp container realizate de către instituție începând cu anul 2015 pe str. Spicului nr. 11. Cele nouă locuințe sunt ocupate de nouă gospodării, însumând 21 de persoane, toate rome, așezarea existând din 2007, iar numărul locuitorilor este în scădere în ultimii trei ani. O privire asupra istoricului zonei pe aplicația Google Earth nu pare să indice existența locuirii în locație până în anul 2017.

Intenția municipalității de a strămuta romi în acea locație există cel puțin din anul 2009[3], când o asociație locală pentru drepturile omului s-a opus acestei idei în mod public. Prin Hotărârea 92 din 11 mai 2015 s-a aprobat achiziția și instalarea de „unități locative modulare" de tip container cu o investiție totală de 440 mii de euro[4]. Zece locuințe de acest tip au fost incluse în domeniul public al municipiului în 2016[5]. Prin hotărâri ulterioare ale CL al Mun. Zalău, unele unități locative modulare au fost convertite din locuințe sociale în locuințe de necesitate și atribuite cu contracte de chirie pe perioadă de un an.
Răspunsul transmis de primărie ne mai informează că poluarea este monitorizată permanent prin laboratorul

3 https://adevarul.ro/life-style/stil-de-viata/salaj-Tiganii-refuza-locuinte-sociale-periferia-zalaului-1_50b9ff257c42d5a663aec208/index.html
4 https://zalausj.ro/ro/hotarari/2015/h92-2015.pdf
5 https://zalausj.ro/ro/hotarari/2016/h253-2016.pdf

propriu de către Compania de Apă Someș SA, iar constatările nu sunt publice, dar se pot consulta la sucursala Zalău a companiei. De asemenea, starea de sănătate a oamenilor din împrejurul stației nu este monitorizată.

Imagine 2. Zalău - unități locative modulare realizate lângă stația de epurare a apei.

2. BAIA MARE - LOCUINȚE ALE ROMILOR ÎN PROXIMITATEA A TREI ZONE TOXICE

Instituția Prefectului Maramureș a transmis răspunsul conform căruia „Instituția Prefectului Jud Maramureș a transmis primăriilor din județ, unde există comunități mari de romi chestionarul spre a fi completat, răspunsul acestora fiind negativ cu privire la existența așezărilor umane în zone poluate/contaminate/toxice".

Răspunsul APM Maramureș indică faptul că procedura Legii 74/2019 este în derulare, iar la nivelul județului au fost identificate doar situri potențial contaminate, disponibile pe site-ul APM Maramureș la domeniul Sol Subsol, și în raportul anual. La domeniul Sol Subsol[6], găsim următoarea descriere:

„Zonă critică sau zonă fierbinte sub aspectul poluării solului este zona pe teritoriul căreia se înregistrează depăşiri sistematice ale indicatorilor de calitate a solului faţă de normele standardizate, producându-se deteriorări grave ale stării lui cu consecinţe asupra sănătăţii oamenilor, economiei şi capitalului natural al ţării. [...] „Considerăm ca "puncte fierbinţi" sub aspectul poluării solului cu metale grele (Cu, Pb, Zn, Cd, Mn, As etc) următoarele: ... Zona municipiului Baia Mare - poluare cu emisii industriale de compuşi de sulf şi metale grele datorită prelucrării minereurilor neferoase de către S.C. CUPROM S.A şi S.C."Romplumb"S.A.,precum şi de la depozitele de pirite arsenioase din apropierea fostei Flotaţii Centrale".
De altfel, APM Maramureș specifică istoricul de industrie minieră metalurgică drept unul dintre factorii

6 http://apmmm.anpm.ro/web/apm-maramures/sol-subsol

declanșatori ai acestor puncte fierbinți. Situația ecologică este, desigur, gravă pentru toți locuitorii orașului, fiind estimate 637 ha de teren poluat în toată zona metropolitană[7].

Din cunoștințele privind situația locuirii romilor, obținute în cadrul altor studii realizate de membri ai echipei ENHOJUST în Baia Mare[8], cât și din alte surse menționate mai jos, redăm aici situația din cele trei zone menționate: Pirita, Romplumb și Cuprom.

Imagine 3. Așezarea informală Pirita, Baia Mare, amplasată între stația de epurare a apei, fosta haldă de steril și noua rampă de deșeuri

BAIA MARE - PIRITA

Situată în zona de est a orașului, zona de locuire Pirita este denumită astfel de la haldele de pirite menționate de APM. Se află între stația de epurare a apei Baia Mare și cartierul de blocuri Meda. Depozitele de pirită au fost între timp înlăturate. Zona este epicentrul dezastrului de poluare cu cianuri a sistemului hidrografic internațional în anul 2000[9]. Locuitorii care și-au întemeiat gospodării aici provin atât din alte localități, cât și din Baia Mare, aproape toți fiind romi. Primii s-au mutat în zonă în jurul anului 1990. În anii 2000, primăria a mutat în zonă 10 familii din locuințele sociale de pe strada Melodiei. În mai multe rânduri, în ultimii 10 ani, primăria, prin acțiuni mediatizate, a izgonit familiile din zonă și le-a demolat locuințele improvizate, care au fost ulterior reconstruite de cele câteva zeci familii[10]. În 2020, primăria a prezentat planul de realizare a unui bulevard care va traversa zona[11], ceea ce, conform experiențelor romilor din oraș, pare că va conduce la evacuarea forțată a locuitorilor.

7 https://uia-initiative.eu/en/uia-cities/baia-mare

8 Muncă precară și locuire periferică. Practicile socio-economice ale Romilor din România in contextul relațiilor industriale și dezvoltării teritoriale inegale, http://precwork.granturi.ubbcluj.ro/

9 Detalii în raportul Mining Watch România(2014) - Baia Mare, avanpremiera dezastrului provocat de industria minieră, disponibil aici: https://miningwatch.ro/sitenou/wp-content/uploads/2014/01/RaportBaiaMare-MiningWatchRomania.pdf

10 https://www.emaramures.ro/tratative-primarul-chereches-le-a-promis-romilor-de-pe-pirita-ca-le-inchiriaza-teren-pentru-colibe-video/

11 https://www.facebook.com/catalincherechespaginaoficiala/videos/387325622260275/

Iar în 2021 a fost pusă în funcțiune o rampă de deșeuri situată în imediată vecinătate a stației de epurare și a locuințelor, iar cantitatea de deșeuri pare să se fi apropiat de limita maximă proiectată în doar câteva luni.

BAIA MARE - CUPROM

Situată în partea centru-est, zona fostului combinat Cuprom, denumit anterior Phoenix, este văzută drept una dintre cele mai poluate din intravilanul orașului Baia Mare. Suprafața considerată contaminată este de peste 50 de hectare[12]. Combinatul a intrat în insolvență în anul 2009[13]. În anul 2012, primăria a strămutat în fostele birouri ale fabricii, de la intersecția străzilor Luminișului și Electrolizei, zeci de familii de romi din zona Craica, o altă așezare informală creată de-a lungul pârâului cu același nume și unei linii dezafectate de cale ferată, la sudul orașului lângă cartierului Vasile Alecsandri. Astfel, dintr-o zonă cu condiții grele de trai, au fost evacuați și mutați într-o altă zonă inadecvată locurii, dar și toxică. Aproximativ 500 de persoane au fost strămutate, alte 500 continuând să locuiască în Craica[14].

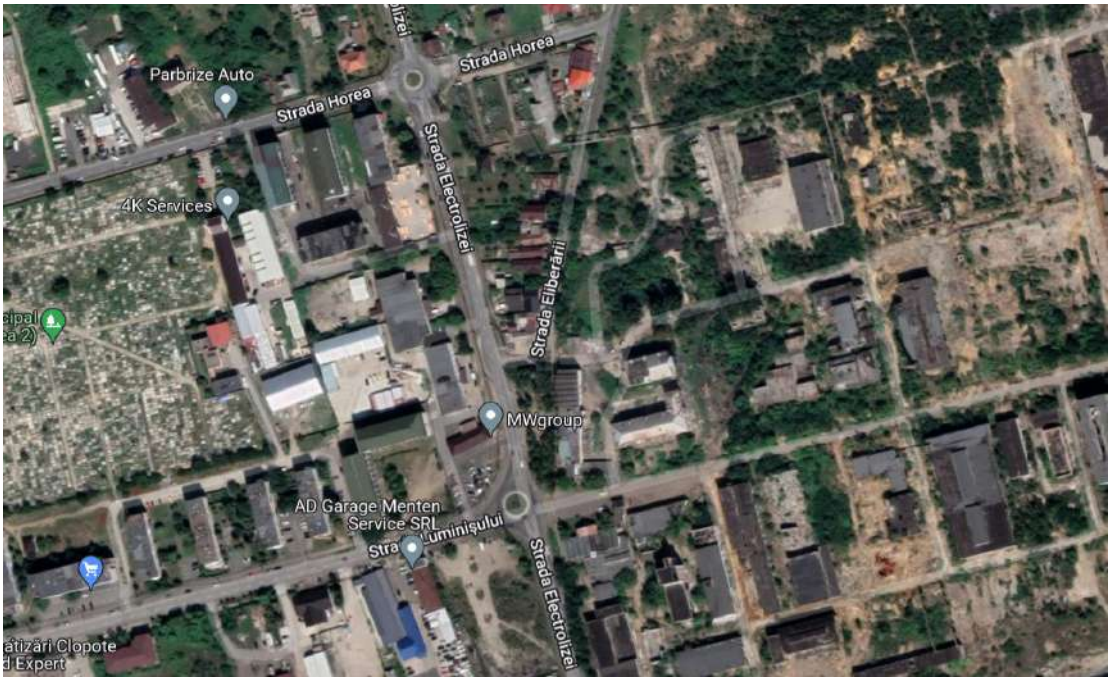

Imagine 4. Baia Mare. Cuprom, fostele birouri ale fabricii, unde familii rome au fost relocate forțat

BAIA MARE - ROMPLUMB

Fosta fabrică Romplumb este situată în partea de nord-est a orașului, în cartierul Ferneziu. Se află în insolvență din anul 2012, când a fost obligată de legislația de mediu să stopeze activitatea[15]. În 2007, comisarul-șef al Gărzii de Mediu Maramureș declara despre un nivel de 3.5 ori mai ridicat că „acest nivel de poluare este

12 http://apmmm.anpm.ro/-/lista-siturilor-contaminate_potential-contaminate-din-judetul-maramures
13 https://romanialibera.ro/special/cuprom-isi-inchide-combinatul-din-baia-mare-145259/
14 https://amnesty.md/en/petitions/petitie-opriti-evacuarile-fortate-ale-locuitorilor-din-baia-mare/
15 https://transilvaniareporter.ro/maramures/uzina-romplumb-baia-mare-scoasa-la-vanzare/

uzual pentru Romplumb, care a înregistrat depășiri și de 20-30 de ori ale valorii indicatorului de poluare cu plumb”[16], adăugând că instalația cu care operează fabrică datează de la jumătatea secolului 19.

În zonă figurează două situri pe lista celor 15 situri potențial contaminate de pe teritoriul administrativ al municipiului: SC Romplumb SA Baia Mare (5.54 ha) și Depozitul de zgură SC Romplumb SA Baia Mare (1.2 ha), ambele situate pe str. Gutinului nr. 9[17]. Din discuții cu localnici a reieșit că realizarea unei locuințe în zonă era și este în continuare o alternativă mult mai accesibilă, comparativ cu celelalte zone ale orașului. De asemenea, poluarea cauzată de fabrică a contribuit decisiv la agravarea unor probleme de sănătate ale locuitorilor.

Prin intermediul Google Earth observăm că pe dealul din vestul fabricii existau deja locuințe construite în 2011, iar zece ani mai târziu, numărul acestora a crescut.

Imagine 5. Baia Mare. Zona Romplumb - fosta fabrică de metale neferoase și noi locuințe rome

3. PLOIEȘTI - CARTIERUL MIMIU

Cartierul Mimiu se află în zona de sud a orașului Ploiești, pe fosta platformă Rafinăria Astra[18]. Imaginile Google Earth din 2002 și 2021 arată cum între cele două perioade a crescut masiv numărul de locuințe în zona industrială de prelucrare a petrolului. Pe lângă poluarea cauzată de activitățile industriale petroliere, în zonă apar și numeroase cazuri de incendii ale depozitelor de deșeuri. După 1990, o parte dintre romii care locuiseră în cartier și s-au mutat la bloc, s-au întors în zonă în lipsa altor posibilități, nereușind să cumpere

16 https://green-report.ro/poluare-cu-plumb-la-baia-mare/

17 http://apmmm.anpm.ro/-/lista-siturilor-contaminate_potential-contaminate-din-judetul-maramures

18 Alături de alte cazuri de marginalizare și segregare teritorială, sau ghetoizare, două studii din volumul Racialized Labour in Romania. Spaces of Marginality at the Periphery of Global Capitalism (Palgrave, 2018) descriu și formarea și situația cartierului Mimiu din Ploiești : “Ghettoization: The Production of Marginal Spaces of Housing and the Reproduction of Racialized Labour” (de Enikő Vincze) și “How Many Ghettos Can We Count? Identifying Roma Neighbourhoods in Romanian Municipalities” (de Cătălin Berescu).

apartamentele în care locuiau[19]. Conform aceleiași descrieri realizate în anul 2008, cei care au revenit s-au așezat pe amplasamentele pe care locuiseră anterior, chiar dacă nu dețineau documentele de proprietate, în baza unei înțelegeri tacite cu instituțiile publice. Solul și apa freatică erau atât de contaminate încât pe o perioadă extinsă, familiile au extras produse petroliere prin simpla săpare de gropi.

Imagine 6. Ploiești, zona Mimiu în 2002

Imagine 7. Ploiești, zona Mimiu în 2021

19 Daniel Arpinte - Romii din Mimiu în vol Romii.Povești de viață (2008). Disponibil aici: https://www.researchgate.net/publication/245023273_Romii_-_Povesti_de_viata

În răspunsul pe care ni l-a transmis APM Prahova se menționează depozitele conforme de deșeuri din județ, de la Boldești-Scăeni și Vălenii de Munte și Băicoi; depozitele de deșeuri menajere neconforme închise: Ploiești, Mizil, Urlați, Vălenii de Munte, Câmpina, Sinaia; rampe de transfer deșeuri funcționale: Bușteni, Urlați, Câmpina. De asemenea, menționează detalii privind situația siturilor cu procedură de infringement: Steaua Română Câmpina, Astra Română SA, Rompetrol Rafinare Sa Vega Ploiești, însă nu oferă locațiile precise și nici detalii privind distanțele dintre acestea și locuințe.

4. DEVA - LOCUINȚE IMPROVIZATE LÂNGĂ RAMPA DE GUNOI

Din partea APM Hunedoara am primit câteva informații privind închiderea unor rampe de deșeuri, fără date privind proximitatea unor așezări umane față de situri poluate.

Primăria Deva ne-a comunicat că există o așezare de maxim 10 gospodării și 30 de persoane rome care s-a format în anul 1990. Numărul de locuitori a scăzut în ultimii trei ani. În vederea relocării, au fost repartizate locuințe sociale. Acele locuințe improvizate au fost ridicate fără autorizație de construcție, motivația fiind „realizarea de venituri din recuperarea deșeurilor materiale; relații de rudenie, având în vedere că provin din alte zone ale țării și uneori fără documente de identitate; posibilitatea de construire de locuințe improvizate". Pentru a limita așezarea oamenilor în zonă „au fost efectuate verificări, pentru identificarea persoanelor; Au fost îndrumați către UATurile de la ultimul domiciliu; S-au construit locuințe sociale". Acțiunile întreprinse de autoritățile publice au fost de „îndrumarea și sprijinirea pentru întocmirea de acte de identitate; Repartizarea de locuințe sociale / de necesitate; S-au acordat servicii sociale (cantină socială, adăpost de urgență pe timp de noapte - persoanelor fără adăpost); S-au acordat beneficii sociale (ajutor social, alocație pentru susținerea familiei, ajutor pentru încălzirea locuinței, tichete sociale de masă, stimulent educațional, etc. - conform legislației în vigoare)". Primăria nu deține date privind gradul de poluare din zonă și nici impactul asupra oamenilor. Un articol din presa locală descrie că în anul 2013[20] erau aproximativ 200 de locuitorii. Aceștia se temeau că locuințele le vor fi demolate, că nu vor mai avea surse de venit și că, în caz de mutare, nu vor putea plăti cheltuielile de întreținere la bloc.

Imagine 8. Deva, locuințe informale lângă groapa de gunoi.

20 https://www.mesagerulhunedorean.ro/viata-colorata-la-groapa-de-gunoi-a-orasului/

5. TURDA

APM Cluj ne-a transmis lista completă de situri contaminate sau potențial contaminate, cât și situri remediate. Cele a căror locație aproximativă am identificat-o se regăsesc pe harta Google cu rezultate ale proiectului. Primăria Turda nu ne-a transmis informații, ci doar că completarea chestionarului „necesită obținerea unor date de la alte instituții ale statului. Când se vor colecta datele solicitate, ele vor fi transmise Instituției Prefectului Cluj".

În zona industrială din partea sudică a orașului a fost amplasată Uzina Chimică Turda, considerată drept sit potențial contaminat, în principal din cauza concentrației ridicate de mercur. În proximitate există mai multe forme de locuire, atât formală, cât și informală, fie prin construcții improvizate sau prin extinderi improvizate ale unor clădiri vechi, care găzduiesc aproximativ 600 de familii[21], pe strada Nicolae Teclu.

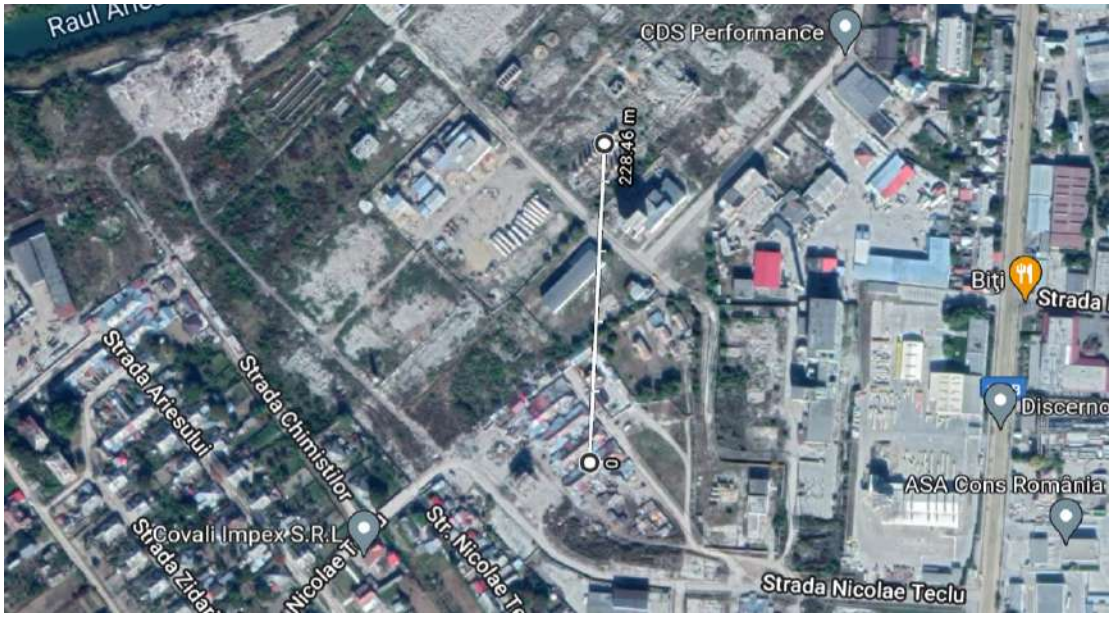

Imagine 9. Turda, locuire în zona fostei Uzine Chimice Turda

6. CÂMPIA TURZII - STAȚII DE EPURARE/DECANTARE LÂNGĂ ZONE DE LOCUIRE

Răspunsul primăriei este următorul: „Conform informațiilor primite de la compartimentul de specialitate, în momentul de față obiectivele și zonele poluate/contaminate din municipiul nostru au fost ecologizate/modernizate. Astfel: - depozitul de deșeuri urbane neconform Câmpia Turzii este închis și ecologizat, iar în prezent este în perioada de monitorizare post-închidere; - Stația de sortare a deșeurilor - a fost dezafectată; Stația de epurare a apei Câmpia Turzii - este modernizată, monitorizându-se în permanență calitatea apei; - Halda de zgură și iazurile de decantare ale ISCT Câmpia Turzii - au fost ecologizate și se monitorizează de către operatorul economic menționat."

APM Cluj listează drept sit potențial contaminat un iaz de decantare în proprietatea SC Mechel Câmpia Turzii SA aflat pe str. Luncii f.n. în partea de nord a orașului pe malul râului Arieș. Pe hartă se poate observa că la

21 https://ejatlas.org/conflict/roma-community-living-on-a-formal-industrial-site-contaminated-with-mercury

doar 25 de metri distanță începe zona de locuire, inclusiv de către gospodării rome. Din următoarea imagine se poate observa că un alt obiectiv, stația de epurare a apei Câmpia Turzii, este amplasată în plină zonă de locuire în zona de sud a orașului. Stația a fost modernizată în 2013.

Imagine 10. Câmpia Turzii. Iaz de decantare potențial contaminat pe str. Luncii

Imagine 11. Câmpia Turzii. Stația de epurare a apei după modernizare
Captură de ecran din videoclipul „Prezentare Statie de Epurare Ape Uzate Campia Turzii 2021”.
Disponibil aici: https://www.youtube.com/watch?v=8mTHitFQa7g

7. MIERCUREA CIUC - MUTAREA UNUI GRUP DE ROMI LÂNGĂ STAȚIA DE EPURARE A APEI

În august 2004, Primăria Miercurea Ciuc a strămutat în jur de 100 de romi din str. P. Nagy Imre 27 pe str. Primăverii, chiar lângă stația de epurare a apei[22]. O parte dintre ei încă locuiesc acolo.

Încă din anul 2001, prin HCL 115, autoritățile aprobau amplasarea a 10 rulote în acea locație, „cu scopul rezolvării provizorie a situației romilor". Raportul atașat hotărârii din 2001 discuta amplasarea „provizorie" a 10 rulote într-o „zonă care se află în intravilanul localității Miercurea Ciuc conform P.U.G. nr. 98 se află în zonă de protecție al stației de epurare conform Ord. M.S. nr. 536/1997". Prin HCL 123/2003 s-a aprobat demolarea imobilului locuit de romi, iar referatul atașat detaliază modul în care autoritățile au înțeles prezența romilor în acel imobil, deci și cum au legitimat evacuarea.

Astfel, imobilul construit în 1910 aparținea patrimoniului privat al municipiului, era în stare de degradare avansată și era locuit de aproximativ 120 de persoane fără forme legale, care ar fi contribuit la distrugerea structurii de rezistență a acoperișului. Expertul tehnic solicitat de primărie propune demolarea sau consolidarea imobilului. Mai departe „locatarii au fost anunțați de pericolul iminent de prăbușire a acoperișului, iar administratorul a reziliat toate contractele de închiriere", conform referatului care menționa chiar un paragraf mai sus că nu există forme legale. Referatul adaugă și solicitările vecinilor de desființare a locuinței respective, „dat fiind faptul că sunt terorizați de locatarii acestui imobil". Chiar dacă expertiza tehnică indica posibilitatea consolidării imobilului, primăria propune demolarea lui.

Din județul Harghita am primit răspunsuri din partea APM, GM, Administrația Apelor Române și Prefectura. APM Harghita ne informează că nu există rampe de deșeuri neecologice în județ. Deșeurile se depozitează la depozitul de pe platoul Cekend, lângă Odorheiul Secuiesc. S-a depus documentația pentru autorizarea funcționării depozitului conform de la Remetea, parte din SMID. GM ne-a îndreptat pentru informațiile respective înspre APM.

Imagine 12. Miercurea Ciuc. Așezare lângă stația de epurare a apei.

22 Raportul Organizației Romani Criss este accesibil aici
https://drepturile-omului.info/wp-content/uploads/2016/02/Caz-Miercurea-Ciuc.pdf

Administrația Națională Apele Române ne-a transmis localitățile cu cel puțin trei gospodării la mai puțin de 1000m de stațiile de epurare a apei; în zone urbane: Miercurea Ciuc, Bălan, Băile Tușnad, Vlăhița. Rural: Mădăraș, Siculeni, Frumoasa, Sâncrăieni, Sântimbru, Sânmartin, Tușnad, Harghita Băi, Homorod Băi, Mărtiniș; și lista siturilor contaminate: iazurile de decantare, haldele de steril din zona Sântimbru, zona Bălan, Haghita Băi, zona Vlăhița. Prefectura a răspuns că „a fost transmis în localitățile cu pondere mare de romi din județ, iar în urma centralizării datelor, rezultă faptul că în județul Harghita nu există asemenea așezări."

În ianuarie 2022, din partea echipei ENHOJUST, István Szakáts s-a deplasat în Miercurea-Ciuc pentru a vedea care este situația actuală a așezării romilor de pe lângă stația de epurare a apei. Din interviurile realizate cu locuitorii aflăm că familiile care au fost mutate forțat acolo în 2004 continuă să trăiască în acea zonă, dar și că multe persoane au decedat între timp. Oamenii sunt în continuare dependenți de această formă a locuirii inadecvate în mediul toxic, și au devenit tot mai resemnați și neputincioși față de bolile cu care se confruntă și sărăcia lor din care nu văd nicio o scăpare.

Din interviul realizat cu vice-primara municipiului Miercurea Ciuc reiese că, conducerea actuală a primăriei recunoaște că pe teritoriul său are această mare problemă, dar deocamdată nu a găsit soluție pentru relocarea oamenilor din acea zonă toxică.

8. PIATRA NEAMȚ - RAMPE DE DEȘEURI LÂNGĂ LOCUINȚE

Din partea APM Neamț nu am primit niciun răspuns, însă Primăria Piatra Neamț ne-a comunicat o situație privind activități de management al deșeurilor de către compania SC Brantner de pe str. Gheorghe Doja, în Anexa Vânători. Atât rampa de deșeuri, cât și stația de sortare a deșeurilor, au fost realizate în anul 2006 și sunt ecologice.

Imagine 13. Piatra Neamț. Rampă de deșeuri în proximitate locuințe private și locuințe sociale

Primăria notează că pe str. Ioan Slavici există locuințe la 200m de aceste situri, atât în proprietatea oamenilor, cât și case informale și locuințe de tip container, în ultimele locuind 10 persoane române și rome. Cele mai apropiate așezări de cele două situri au apărut în anul 2004. În plus, pe hartă putem observa că și cartierul de locuințe sociale Văleni II se află la sub 500m de situri, peste râul Bistrița.

În răspuns, primăria afirmă că oamenii au fost consultați prin reprezentanții Biroului Gospodărie Municipală, iar locuitorilor din zona identificată la punctul 2 li s-a propus relocarea în cartierul Văleni, dar aceștia au refuzat. Oamenii au fost informați de către reprezentanții Primăriei Mun. Piatra Neamț prin deplasarea la fața locului și purtarea de discuții directe. De asemenea, au fost informați despre impactul asupra sănătății de către reprezentanți ai Primăriei Mun. Piatra Neamț; li s-a recomandat relocarea într-un alt cartier al municipiului. Autoritățile au relocat absolut toate persoanele din locații, însă câteva au revenit. Locuințele din fondul municipal în regim de închiriere au fost date în folosință în anul 2004, anterior construirii depozitului ecologic, însă există locuințe în proprietatea oamenilor ridicate după anul 2006. Conform primăriei, oamenii au construit locuințe acolo datorită prețului accesibil al terenurilor din zonă și distanței relativ mare față de traficul rutier intens, drumul DN15 - cca 990m. Pentru a opri aceste mutări, în momentul eliberării certificatului de urbanism sau al autor de construire, Primăria Piatra Neamț a adus la cunoștința solicitanților faptul că există riscul de disconfort olfactiv și un nivel de zgomot mai ridicat. Gradul de poluare este monitorizat anual și la sesizarea celor interesați. SC Brantner servicii ecologice întocmește până la data de 30 martie a fiecărui an Raportul anual asupra calității mediului, iar constatările se pot consulta la sediul primăriei PN sau al sediului APM Neamț. Starea de sănătate a oamenilor care locuiesc la sub 1000m de aceste situri nu este monitorizată, conform răspunsului primăriei.

9. MĂRĂȘEȘTI

Stație de epurare a apei din 1970 a fost refăcută cu fonduri europene prin 2012, la 140 m de locuințe. Acestea sunt în proporție de 85 la sută locuite de romi în zona denumită Cartieru nou[23]. În răspunsul oferit de Primăria Orașului Mărășești este menționată Stația de epurare a apei, str. Cartieru Nou, nr. 153, SC CUP SA Focsani, 1970 ca aflându-se la sub 1000m de locuințe, fără alte detalii. APM Vrancea nu a răspuns solicitării.

Imagine 14. Mărășești, stația de epurare a apei și strada Cartieru nou

23 Raportul societății civile de monitorizare a implementării strategiei naționale de integrare a romilor în România (2019). Disponibil aici: https://cps.ceu.edu/sites/cps.ceu.edu/files/attachment/basicpage/3034/rcm-civil-society-monitoring-report-2-romania-2018-eprint-ro-2.pdf

10. ALBA IULIA - LOCUINȚE LÂNGĂ FABRICA DE METALE SATURN SA & LOCUINȚE INFORMALE LÂNGĂ STAȚIA DE EPURARE A APEI

APM Alba ne-a răspuns că depozitele de deșeuri municipale au fost închise și ecologizate. Există trei stații de transfer de deșeuri la Tărtăria, Blaj și Abrud; trei stații de sortare la: Aiud, Zlatna și Baia de Arieș; 1 depozit ecologic la Galda De Jos (la peste 1000m de zone locuite). Adaugă că inventarul zonelor contaminate va fi disponibil după realizarea procedurilor Legii 74/2019. APM a trimis Obligațiuni de mediu operatorilor economici care și-au încetat activitatea și dețineau platforme industriale, iar informații actualizate pot fi obținute de la UAT-uri.

Primăria Alba Iulia ne-a transmis că există două zone de locuire la sub 1000m de situri potențial poluante. Cartierul Barabanț, situat în nordul orașului, este adiacent cu fabrica Saturn SA., unde se toarnă piese din fontă și care se află la 200m de case în proprietate și de locuințe informale. Situația este mai veche de 50 de ani și în prezent cuprinde aproximativ 50 gospodării și 100 persoane, atât români, cât și romi, românii fiind mai numeroși. Așezările s-au format înainte, concomitent și ulterior, sunt și cazuri de locuințe edificate fără autorizație.

A doua situație adresată de primăria Alba Iulia este grupul de locuințe informale de lângă stația de epurare a apei, situat în sudul orașului. Primăria notează că distanța este de aproximativ 150m, harta indică o distanță mai mică. În răspuns primăria descrie că sunt case informale edificate în ultimii 30 de ani, unde locuiesc 20 de gospodării și 40 de persoane. Acolo locuiesc și români, și romi, aceștia fiind majoritari. Stația de epurare a apei, situată pe str. Rogozului, este administrată de APA CITA Alba Iulia și a fost retehnologizată în 2015, însă a fost înființată înaintea locuințelor informale.

Autoritățile nu au întreprins acțiuni în sensul relocării. Oamenii și-au construit locuințe aici pentru că existau terenuri libere în zone cu restricții de construire cu prețuri ale terenurilor mici. Autoritățile au elaborat documentații de urbanism și regulamente locale, pentru crearea unor condiții de locuire normale. Gradul de poluare nu este monitorizat, conform primăriei, și nici nu se monitorizează starea de sănătate a locuitorilor.

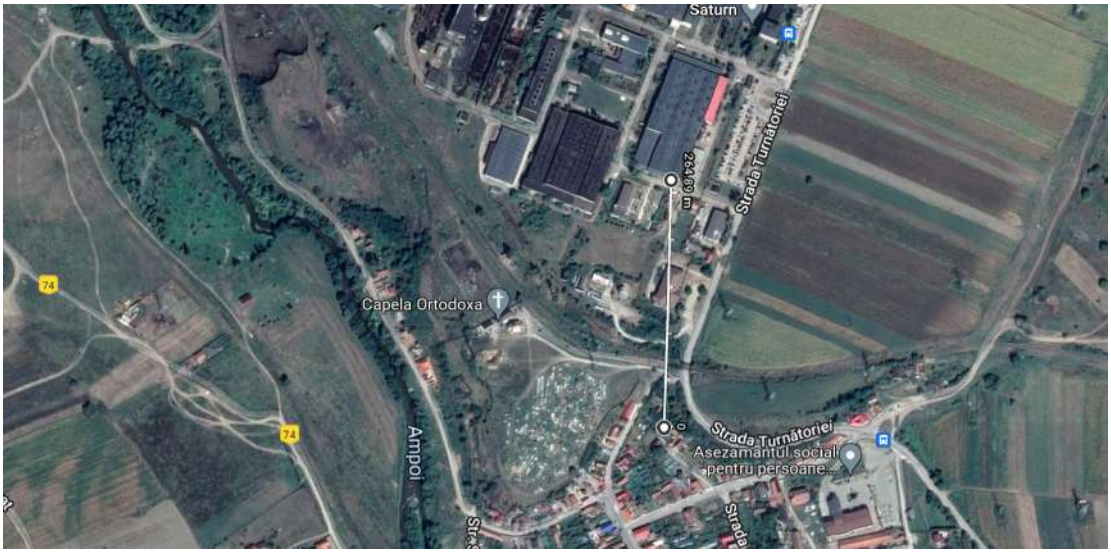

Imagine 15. Alba Iulia. Cartierul Barabanț și fabrica Saturn SA

Strada Rogojinari
Strada Rogojinari
Strada Dacilor
Strada Dacilor
Strada Dacilor

III.3. CONCLUZII. NEVOIA URGENTĂ DE A ÎMBUNĂTĂȚI LEGISLAȚIA DIN DOMENIUL DREPTULUI LA MEDIU SĂNĂTOS, PRECUM ȘI MECANISMELE DE URMĂRIRE A CAZURILOR DE LOCUIRE ÎN MEDIU TOXIC DE CĂTRE INSTITUȚIILE STATULUI

III.3.1. Armonizarea legislației românești cu cea europeană în domeniul mediului
III.3.2. Lacune legislative în România cu privire la locuirea în mediu sănătos
III.3.3. Nevoia de a îmbunătăți mecanismele instituționale de urmărire a cazurilor de locuire în mediu toxic

III.3.1. ARMONIZAREA LEGISLAȚIEI ROMÂNEȘTI CU CEA EUROPEANĂ ÎN DOMENIUL MEDIULUI

Odată cu aderarea României la Uniunea Europeană, România a fost obligată să-și armonizeze legislația națională în ceea ce privește capitolul mediu cu prevederile legale ale Uniunii Europene, obligație pe care statul român nu a îndeplinit-o în totalitate. Deși împotriva României au fost declanșate procedurile de infringement de către Comisia Europeană, după parcurgerea tuturor fazelor procedurale statul român nu a luat măsurile necesare pentru remedierea problemelor. În vederea evitării deschiderii de noi proceduri de infringement din partea Comisiei Europene pe capitolul mediu, precum și pentru închiderea procedurilor care sunt în derulare, România trebuie să ducă până la capăt următoarele măsuri :

- armonizarea legislației naționale cu cea europeană în ceea ce privește politica de mediu;
- transpunerea integrală a noilor norme ale UE privind:
    - gestionarea deșeurilor;
    - depozitele de deșeuri;
    - tratarea apelor urbane reziduale;
    - calitatea aerului înconjurător.

Dincolo de armonizare și transpunere legislativă pe probleme de mediu, poluarea aerului și locuirea în mediu toxic va continua să afecteze sănătatea oamenilor și să pună în pericol viața acestora dacă pachetul de legi nu va fi implementat prin planuri de măsuri concrete pe plan local.

În Partea I a raportului nostru am formulat deja concluzii și principii ale intervențiilor de care este nevoie pentru a asigura că:

- în viitorul apropiat se va preveni formarea unor zone rezidențiale în mediu toxic și/ sau amplasarea unor platforme toxice în apropierea așezărilor umane;
- platformele toxice din apropierea zonelor rezidențiale se vor închide sau se vor oferi locuințe alternative adecvate și accesibile ca preț persoanelor care locuiesc în mediu toxic.

În această secțiune a raportului am putut observa că din 2005 încoace, prin legi, ordonanțe de urgență, sau hotărâri guvernamentale din domeniul mediului, statul român a introdus multe norme juridice importante legate de rampe de deșeuri, epurarea apei uzate, și alte medii contaminate. În cele de mai sus am selectat o serie de prevederi privind:

- măsurarea poluării mediului ;
- informarea și consultarea populației cu privire la problemele mediului în care locuiesc;
- urmărirea riscurilor pentru sănătatea populației ale poluanţilor și luarea de măsuri imediate pentru protecția sănătății ;
- eliminarea poluanților care afectează sănătatea populației;
- evaluarea toxicităţii, precum şi a frecvenţei şi a amplorii expunerilor umane şi ecologice la mediul contaminat cu poluanţi care în anumite concentraţii pot reprezenta un risc semnificativ pentru sănătatea umană şi mediu;
- protecția așezărilor umane;
- distanța de protecție față de corpul depozitului ce trebuie să fie de cel puțin 1.000 m pentru depozitele de deșeuri nepericuloase și periculoase ;
- amplasarea clădirilor cu funcții de locuire în zone care nu afectează grav sănătatea prin factori poluanți (particule în suspensie, gaze, metale etc) ;
- standardele încăperilor de locuit privind mărimea spațiului, iluminatul, ventilația, cantitatea de aer ;
- obligaţia operatorilor de unități poluatoarea de a lua toate măsurile necesare în vederea diminuării disconfortului produs.

III.3.2. LACUNE LEGISLATIVE ÎN ROMÂNIA CU PRIVIRE LA LOCUIREA ÎN MEDIU SĂNĂTOS

Prevederile prezentate mai sus definesc drepturile populației în domeniul mediului, și se bazează pe recunoașterea obligațiilor statului de a defini și implementa măsuri menite să asigure pentru toți accesul efectiv la aceste drepturi. Dar, din păcate, în sine ele nu motivează autoritățile să acționeze în sensul dorit. Lipsa unor prevederi explicite cu privire la sancțiunile ce pot fi aplicate în cazurile în care statul și autoritățile sale de la nivel central și local își încalcă aceste obligații oferă celor din urmă posibilitatea de a se extrage de sub obligațiile lor din acest domeniu.

Precum am văzut, în legislația de mediu există chiar unele prevederi explicite privind relația între mediu și locuire. Ele sunt înrădăcinate până la urmă în Declaraţia internaţională a drepturilor omului şi mediului adoptată la Geneva în 1994. Cea din urmă precizează printre altele, că aceste drepturi includ şi dreptul la condiţii de locuit într-un mediu sănătos, nepoluat, şi nedegradat de activităţi care pot afecta sănătatea şi bunăstarea oamenilor. Unele norme privind protecția mediului au fost preluate în reglementările legale din domeniul sănătății, dar nu într-un mod care să genereze măsuri efective pentru protecția sănătății populației în caz de locuire în zone cu poluanți care în concentrații mari și de pe urma unor expuneri îndelungate duc la îmbolnăviri și chiar și la moarte. Ordinul Ministrului Sănătăţii nr. 536 din 23 iunie 2007, în articolul 11, a preluat norma ca distanţa minimă de protecţie sanitară, recomandată între zonele protejate şi o serie de unităţi care produc disconfort şi riscuri sanitare, să fie de 1000 de metri. Dar asta este departe de a genera măsuri efective de protecție față de efectele locuirii în mediu toxic.

În legislația locuirii din România nu găsim prevederi care să recunoască dreptul de a locui în mediu sănătos și/ sau să definească obligațiile statului precum și ale autorităților administrației locale în relație cu acest drept. Din păcate, legislaţia internaţională cu privire la o locuinţă adecvată, stabilită de către Comitetul pentru Drepturi Economice, Sociale şi Culturale al Naţiunilor Unite prin Comentariul General nr. 4, nu este transpusă și respectată de statul român. Astfel, în România nu sunt asigurate cele șapte criterii ale locuirii adecvate, printre ele nici prevederile care privesc locuirea în mediu curat și sănătos, sau asigurarea unei infrastructuri locative (apă, canalizare, salubrizare) necesare unei vieți trăite în sănătate. Este nevoie urgentă de modificări legislative din domeniul locuirii care să elimine aceste lipsuri în general, și în mod particular să reglementeze dreptul de a locui într-o locuință adecvată amplasată într-un mediu sănătos. Mai departe, în România nici legislația socială care definește dreptul la o locuință pentru categorii de persoane vulnerabile (persoane marginalizate social, persoane cu dizabilități, copii) nu explicitează protecția acestora față de efectele nocive ale locuirii în mediu toxic. Pentru a susține nevoia de reglementări care să asigure locuirea adecvată în mediu sănătos ar fi nevoie de preluarea normelor relevante în acest sens din legislația mediului în legislația socială. Mai ales datorită faptului că tocmai persoanele vulnerabile, dezavantajate și marginalizate sunt expuse riscurilor locuirii în locuințe inadecvate și chiar a locuirii în mediu toxic, nefiind protejate de legislația românească nici față de evacuările forțate și neavând garanții efective pentru a putea face uz în fapt de dreptul lor la locuință promis de lege.

La rândul său și legislația antidiscriminare ar trebui să preia considerentele normelor legale din domeniul protecției mediului, dintre care noi am accentuat câteva în acest capitol al raportului ENHOJUST. Ordonanţa de Guvern nr. 137 din 31 august 2000 privind prevenirea şi sancţionarea tuturor formelor de discriminare, aprobată prin Legea 48/2002 cu modificările ulterioare afirmă nevoia de a garanta egalitatea între cetățeni, și de a exclude privilegiile și discriminările în exercitarea drepturilor economice, sociale și culturale, printre ele dreptul la locuință. Pentru a reglementa în mod adecvat dreptul la mediu sănătos și în relație cu locuirea, este nevoie ca și legea antidiscriminării să aibă prevederi explicite în acest sens. Adică să interzică și să sancțion-

eze discriminarea instituțională care, făcând deosebire între persoane pe bază de rasă, naţionalitate, etnie, limbă, religie, categorie socială, convingeri, sex, orientare sexuală, vârstă, handicap, boală cronică necontagioasă, infectare HIV, apartenenţa la o categorie defavorizată, împinge persoanele discriminate pe aceste baze în situații de locuire în mediu toxic.

În Introducerea raportului ENHOJUST am observat deja, iar în ultimul capitol al raportului, cel cu revendicările noastre, vom reveni la această idee, că justiția antirasistă de mediu și de locuire impune nu doar politici publice universale în vederea asigurării pentru toți a dreptului de a locui în mediu sănătos. Ea necesită și măsuri speciale adresate persoanelor care se confruntă cu locuirea în mediu nesănătos și datorită tratamentului inegal și rasismului instituțional (al cărui manifestare este și rasismul de mediu) pe baza apartenenței lor la o etnie sau la o categorie defavorizată. Discriminarea romilor sărăciți în ceea ce privește accesul la o locuință adecvată în mediu sănătos nu este "doar" o discriminare instituțională multiplă, ci și o discriminare sistemică. Pentru că ei sunt cei care nu au resurse financiare și proprietăți care să le permită să locuiască în altă parte decât zonele cele mai ieftine din localități, sau să se mute din locațiile unde trăiesc în cazul în care corporațiile sau statul amplasează unități poluatoare în apropierea lor. Și tot ei sunt cei care au acces foarte redus sau deloc la justiție, precum și la participarea la deciziile locale/ naționale cu privire la locuire și la mediu. Doar în momentul în care se va recunoaște și în România că nedreptățile sunt rasializate, se va putea întâmpla și aici ceea ce s-a întâmplat în SUA după anii 1980, când activiști de culoare, și în mod special Benjamin Chavis, au inițiat termenul de rasism de mediu, începând să aibă un impact asupra legislației de mediu (precum arată Richard J. Lazarus în articolul său din 2000 intitulat "Environmental Racism! That's What It Is."

De aceea considerăm, că o altă lege în care ar fi nevoie de introducerea unor prevederi speciale formulate cu scopul asigurării dreptului la locuire în mediu sănătos pentru toți, dar și de norme pentru prevenirea și combaterea rasismului de mediu care expune categoriile sociale rasializate la locuirea în mediu toxic, ar putea fi Legea nr. 2 din 4 ianuarie 2021 privind unele măsuri pentru prevenirea și combaterea antițigănismului. Pentru că anti-țigănismul nu constă doar în „manifestări verbale sau fizice, motivate de ură împotriva romilor, îndreptate împotriva romilor ori a proprietăților acestora", ci și în politici care direct sau indirect conduc la ghetoizarea romilor în zone toxice sau tolerează astfel de situații fără să intervină împotriva lor. Precum vom arată în ultimul capitol al raportului nostru, în sinteza revendicărilor, prevenirea și combaterea rasismului de mediu trebuie să se obiectiveze printre altele în mai multe măsuri concrete la nivel local de la interzicerea și prevenirea evacuărilor forțate, prin asigurarea în fapt a unor locuințe sociale adecvate într-un mediu sănătos, până la relocarea imediată a persoanelor/ grupurilor/ comunităților care locuiesc în medii ce prezintă pericol de toxicitate, în locuințe adecvate dintr-un mediu sănătos.

III.3.3. NEVOIA DE A ÎMBUNĂTĂȚI MECANISMELE INSTITUȚIONALE DE URMĂRIRE A CAZURILOR DE LOCUIRE ÎN MEDIU TOXIC

Pe urma demersurilor noastre de solicitări de informații de la instituții publice cu atribuții în probleme de mediu și răspunsurile primite, putem atrage atenția guvernanților din România și tuturor instituțiilor implicate în probleme de mediu, asupra lacunelor instituționale în ceea ce privește (re)cunoașterea și evidența cazurilor existente de locuire în mediu toxic în vederea identificării unor soluții pentru ele și prevenirea ocurenței altor noi cazuri. Până nu va exista la nivel central o voință politică de coordonare a eforturilor în acest sens, din păcate aceste probleme se vor tergiversa. Instituțiile vor continua să se eschiveze de responsabilități, și în loc să răspundă într-un mod echivoc, pot trimite cererile de informații și de soluții dintr-o parte

în alta a rețelei instituționale pe orizontală și verticală. Până nu va fi clar cine este responsabil cu privire la încălcarea dreptului la mediu sănătos, sau a normelor legislative existente privind așezările umane în relație cu siturile toxice (precum rampele de deșeuri, stațiile de epurare a apei și altele asemenea), sau cu privire la nerespectarea prevederilor pe care le-am prezentat în această parte a raportului ENHOJUST, nu va fi tras nimeni la răspundere și crima de a plasa oameni sau a-i lăsa să locuiască în medii care pun sub risc sănătatea și viața, sau de a autoriza platforme periculoase pentru sănătate în apropierea de zone rezidențiale, nu va fi nici sancționată și nici oprită.

În contextul modelului de dezvoltare spațială inegală combinat cu transformarea locuinței nu doar în bun tranzacționat pe piață, ci într-un obiect integrat în speculațiile financiare, locuința devine și mai inaccesibilă pentru cei cu venituri reduse. Terenuri care în trecut erau ținte ale abandonului devin puncte de interes pentru investiții imobiliare. În acest context se manifestă rasismul ecologic/de mediu: romii sunt fie direct împinși să locuiască în zone toxice, fie nu au decât această alternativă la îndemână, acestea fiind zonele pe care autoritățile locale le consideră adecvate.

Dacă legislația românească și mecanismele rețelelor de instituții publice cu atribuții în protecția mediului nu vor încerca să reechilibreze inegalitățile produse de economia de piață, dezvoltarea pentru profit va continua să genereze efecte negative atât asupra mediului cât și asupra sănătății oamenilor. Prin proiectul ENHOJUSt susținem că și în România este nevoie de politici care să adreseze expunerea inegală la poluarea mediului și locuirii inadecvate, și în mod particular vulnerabilitățile maxime ale comunităților rome sărăcite ale căror sănătate și viață sunt puse în pericol de locuirea în mediu toxic.

IV. POSTFAȚĂ. REVENDICAREA UNEI POLITICI PUBLICE PENTRU O JUSTIȚIE ANTIRASISTĂ DE MEDIU ȘI DE LOCUIRE

Enikő Vincze

IV.1. INTEGRAREA REVENDICĂRILOR ENHOJUST ÎN TRENDUL EUROPEAN RECENT AL CONȘTIENTIZĂRII LEGĂTURII ÎNTRE JUSTIȚIA DE MEDIU ȘI JUSTIȚIA SOCIALĂ

IV.2. PRINCIPIILE REVENDICĂRILOR ENHOJUST IZVORÂTE DIN RECUNOAȘTEREA PERICOLELOR LOCUIRII ÎN MEDIU TOXIC

IV.3. OBLIGAȚIILE AUTORITĂȚILOR PUBLICE LOCALE CU PRIVIRE LA DREPTUL LA MEDIU SĂNĂTOS, ȘI ÎN PARTICULAR CU PRIVIRE LA PROTEJAREA CELOR MAI VULNERABILI EXPUȘI LA TOXICITATE DATORITĂ MEDIULUI ÎN CARE LOCUIESC

IV.4. OBLIGAȚIILE AUTORITĂȚILOR PUBLICE LOCALE CU PRIVIRE LA DREPTUL LA LOCUINȚĂ ADECVATĂ, ȘI ÎN PARTICULAR CU PRIVIRE LA PROTEJAREA CELOR MAI VULNERABILI EXPUȘI LA TOXICITATE DATORITĂ MEDIULUI ÎN CARE LOCUIESC

IV.5. CUVÂNT DE ÎNCHEIERE: OBLIGAȚIA DE A ASIGURA CONDIȚII PENTRU REALIZAREA JUSTIȚIEI ANTIRASISTE DE MEDIU ȘI DE LOCUIRE SAU A DREPTULUI DE A LOCUI ÎN MEDIU SĂNĂTOS

IV.1. INTEGRAREA REVENDICĂRILOR ENHOJUST ÎN TRENDUL EUROPEAN RECENT AL CONȘTIENTIZĂRII LEGĂTURII ÎNTRE JUSTIȚIA DE MEDIU ȘI JUSTIȚIA SOCIALĂ

Deși implicațiile mediului poluat asupra drepturilor omului sunt resimțite de indivizi și comunități din întreaga lume, consecințele sunt resimțite cel mai acut de acele segmente ale populației care se află deja în situații vulnerabile, inclusiv popoarele indigene, persoanele în vârstă, persoanele cu dizabilități, femei. (Rezoluția Consiliului pentru Drepturile Omului al Organizației Națiunilor Unite în octombrie 2021 (HRC/RES/48/13).

Inegalitățile în ceea ce privește expunerea la mediul poluat care pune în pericol sănătatea sunt abordate doar într-o oarecare măsură de politicile și practicile europene actuale. Acestea vor continua și în viitor, de aceea ele necesită o recunoaștere sporită la diverse nivele ale guvernării. O mai bună aliniere a politicilor sociale și a politicilor de mediu, precum și o acțiune locală îmbunătățită pot ajuta la îmbunătățirea abordării justiției de mediu (European Environment Agency: Unequal exposure and unequal impacts: social vulnerability to air pollution, noise and extreme temperatures in Europe, 2019).

Față-n față cu o problemă atât de complexă și îngrijorătoare pentru milioane de oameni, precum este poluarea aerului, pe baza analizelor prezentate în raportul ENHOJUST, în acest capitol final vom formula revendicări cu privire la justiția antirasistă de mediu și de locuire în contextul României.

Cu acest demers ne raliem la recentele constatări ale European Environment Agency (EEA) cu privire la interconectarea inegalităților de mediu și inegalităților sociale, contribuind la dezbaterile curente despre justiția socială și de mediu în Europa (EEA: Unequal exposure and unequal impacts: social vulnerability to air pollution, noise and extreme temperatures in Europe, 2019, https://www.eea.europa.eu/publications/unequal-exposure-and-unequal-impacts/environmental-justice-environmental-hazards-and/view). Raportul EEA din 2019 observă, că răspunsurile de politici la nivel local, reflectând oarecum politicile mainstream/ tradiționale ale Uniunii Europene, în cel mai bun caz reflectă asupra poluării aerului și poluării fonice din punctul de vedere al întregii populații, neglijând să trateze această problemă din punctul de vedere al grupurilor dezavantajate sau cel al inegalităților sociale care se manifestă și în inegalitatea în ceea ce privește efectele poluării asupra oamenilor. EEA concluzionează: este nevoie de politici de mediu, sociale și economice, care să adreseze expunerea inegală la pericolele poluării, precum și vulnerabilitățile inegale ale diferitelor grupuri. Și, în continuare, face apel la cercetări care să arate care sunt aceste grupuri vulnerabile pentru a putea ști ce categorii de persoane trebuie abordate prin ce politici și acțiuni. Cercetarea noastră realizată în România în 2021 răspunde și ea la această nevoie atât din punct de vedere empiric, cât și din punct de vedere conceptual.

În consens cu problematizarea EEA, în 2020 agenția European Environmental Bureau (EEB) a publicat raportul Pushed to the wastelands: Environmental racism against Roma communities in Central and Eastern Europe (https://eeb.org/library/pushed-to-the-wastelands-environmental-racism-against-roma-communities-in-central-and-eastern-europe/). Acest Raport a identificat 32 de cazuri din Europa Centrală și de Est, implicând 150000 de persoane din comunități rome din Europa, și a constatat că există trei mari moduri prin care romii sunt afectați de injustiția de mediu: (1) nu au acces la servicii publice de mediu, sau au acces foarte limitat la

apă curată, la servicii de colectare a deșeurilor, în timp ce zonele din apropierea lor beneficiază de acestea; (2) comunitățile rome de multe ori sunt constrânse în lipsa altor alternative să locuiască și/ sau să muncească în medii degradate și poluate, în zone industriale contaminate, sau în teritorii expuse unor pericole de mediu precum inundațiile; (3) comunitățile rome sunt victime ale unor evacuări forțate din locații cu valoare economică care le-ar putea asigura acces (și) la resurse naturale precum terenuri necontaminate, apă și alte utilități. Cercetarea ENHOJUST realizată prin analiză legislativă, printr-un chestionar aplicat agențiilor de mediu și instituțiilor județene ale administrației publice din România, precum și prin studiul de caz despre Pata Rât din Cluj-Napoca efectuat prin multiple metode, fundamentează prin date despre poluare, sănătate și locuire revendicări formulate și în legătură cu fenomenele de mai sus identificate de EEB cu scopul de a le adresa decidenților din România.

Numim recomandările noastre revendicări, și nu pur și simplu recomandări, pentru că situațiile la care ne referim sunt foarte urgente de soluționat, deoarece pun în pericol sănătatea și viața oamenilor. Și anume, ne referim aici la circumstanțe în care categorii sociale vulnerabilizate de situația lor socio-economică precară și de stigmatizarea/ rasializarea etniei sau statutului lor social ajung să locuiască în mediu toxic care le scurtează viața trăită în stare de sănătate și viața în general. În aceste cazuri:

- Se încalcă drepturile universale ale omului, precum dreptul la sănătate, dreptul la mediu curat, dreptul la locuință adecvată, dreptul la o viață sănătoasă;

- Se reduce speranța de viață în general, și speranța de viață trăită în sănătate în mod particular;

- Se resimt efectele distribuirii inegale a efectelor poluării (în funcție de distanța la care oamenii locuiesc de zonele toxice și gravitatea toxicității);

- Se produc forme specifice ale nedreptății sau injustiției sociale datorită intersectării efectelor mediului toxic, locuirii inadecvate și sănătății precare;

- Aceste nedreptăți și inegalități sunt rasializate în măsura în care ele afectează persoanele și comunitățile care pe baza etniei și/ sau statutului lor social-economic se consideră a fi o „rasă" inferioară și ajung să fie asociate cu spațiile toxice care la rândul lor și ele sunt stigmatizate.

Revendicările noastre completează o serie de recomandări internaționale existente în domeniul dreptului la mediu sănătos și al inegalităților internaționale de mediu, atrăgând atenția în România asupra:

- Nevoii de a adopta în legislația românească anumite drepturi neglijate și a asigura condiții în care toți oamenii, indiferent de statutul lor social sau etnia lor să poată să aibă acces la ele, precum:
    - dreptul la mediu sănătos,
    - dreptul la locuință adecvată;

- Legăturii dintre mediul toxic, locuirea inadecvată, sănătatea precară, recunoscând că starea de sănătate a populației depinde în mod direct de condițiile locuinței în care trăiesc și ale mediului în care locuințele lor sunt amplasate.

- Inegalităților de mediu create la nivel local, legate de inegalitățile dintre oameni în funcție de unde își pot permite să locuiască și/ sau unde sunt constrânși să locuiască nu doar datorită condițiilor lor financiare ci și datorită politicilor locative și politicilor inadecvate de mediu ale statului/ autorităților administrației publice.

IV.2. PRINCIPIILE REVENDICĂRILOR ENHOJUST IZVORÂTE DIN RECUNOAȘTEREA PERICOLELOR LOCUIRII ÎN MEDIU TOXIC

Principiile enumerate mai jos pot fi folosite într-o etapă următoare în definirea modificărilor legislative ce sunt necesare pentru asigurarea justiției antirasiste de mediu și de locuire.

- Este imperativă elaborarea și implementarea unor măsuri integrate urgente, care să repare atât injustiția produsă de mediul toxic, cât și nedreptatea locativă în vederea asigurării efective a dreptului de a trăi o viață sănătoasă.

- În vederea asigurării sănătății pentru toți, politicile de mediu-locuire-sănătate trebuie să facă urgent dreptate tuturor celor care suferă de pe urma proximității locuinței de mediu toxic: cum sunt victimele amplasării în apropierea zonelor unde locuiesc a unor rampe de deșeuri sau incineratoare de deșeuri sau altor situri industriale toxice; precum și victimele care suferă de pe urma mutării lor în proximitatea unor surse de toxicitate.

- Deoarece în astfel de situații avem de-a face cu o injustiție complexă care se produce la intersecția dintre mediu, locuire și sănătate dar și planificare urbană, este nevoie ca autoritățile statului să elaboreze seturi de politici publice multi- și inter-sectoriale.

- Cele din urmă trebuie susținute atât de o legislație națională adecvată care să acopere toate domeniile implicate și să acorde atenție corelărilor dintre ele, cât și de mecanisme de finanțare care să asigure implementarea acestora prin planuri multianuale concrete oriunde este nevoie de ele pe plan local.

- Deoarece victimele locuirii în mediu toxic de cele mai multe ori și cu precădere sunt din rândurile unor categorii sociale ce sunt considerate, pe baza etniei și/ sau statutului lor social, mai puțin importante ca sau inferioare față de alte categorii, precum sunt romii săraciți, în vederea asigurării justiției de mediu și de locuire pentru toți este nevoie și de combaterea rasismului instituțional și a formelor sale specifice precum rasismul de mediu și rasismul inerent politicilor de locuire.

- Lacunele instituționale din România, create în spațiul dintre prefecturi, consilii județene, consilii locale, agenții de protecția mediului, gărzi de mediu, direcții de sănătate publică fac ca în cazurile de locuire în mediu toxic toată lumea să se eschiveze de responsabilități, astfel încât, aparent, nicio instituție nu este responsabilă pentru producerea și perpetuarea lor. Din acest motiv, este nevoie și de o revizuire a atribuțiilor acestor instituții: trebuie stabilite clar responsabilitățile și modurile de cooperare, pentru ca să fie clar cine răspunde sau cum răspund împreună mai multe instituții în legătură cu efectele mediului toxic asupra sănătății și vieții oamenilor (și) în cazurile specifice ale locuirii în astfel de mediu.

IV.3. OBLIGAȚIILE AUTORITĂȚILOR PUBLICE LOCALE CU PRIVIRE LA DREPTUL LA MEDIU SĂNĂTOS, ȘI ÎN PARTICULAR LA PROTEJAREA CELOR MAI VULNERABILI EXPUȘI LA TOXICITATE DATORITĂ MEDIULUI ÎN CARE LOCUIESC

- Monitorizarea atentă a calității aerului în mai multe zone ale localităților, ca punct de plecare în demersurile asigurării unui mediu sănătos tuturor locuitorilor.

- Obligativitatea realizării unor măsurători permanente a poluării aerului în zonele rezidențiale aflate în proximitatea unor rampe de deșeuri, stații de poluare a apei, sau alte platforme toxice, acordând atenție mai multor elemente, precum: hidrogen sulfurat, gaz metan, dioxid de carbon, mercur, arsen, cadmiu, PVC, solvenți, acizi, plumb, benzen sau clorură de vinil, dar și particulele în suspensie PM2.5 și PM10. Aceste măsurători trebuie să se efectueze și de către autoritățile publice, nu doar de poluatori, sau măsurătorile celor din urmă trebuie supravegheate din partea unei comisii de specialitate independente.

- Cunoașterea cu exactitate a surselor de poluare din diverse zone, cu mare atenție asupra zonelor toxice.

- Luarea de măsuri din partea autorităților pentru a îmbunătăți calitatea aerului în toate zonele localităților, cu mare atenție asupra zonelor toxice:

  ● Responsabilizarea companiilor poluatoare în localități (penalizări, obligații de retehnologizare, suspendarea activității), cu scopul de a preveni, reduce și elimina poluarea care afectează sănătatea oamenilor, și în primul rând al celor afectați exponențial datorită locuirii lor în apropierea unor platforme toxice.

  ● Informarea oamenilor despre gradul de poluare a aerului, iar în cazurile ce prezintă mari pericole pentru sănătatea lor, luarea unor măsuri urgente în favoarea acestora.

- Asigurarea unei asistențe tehnice oamenilor care sunt afectați cel mai tare de poluare în vederea sprijinirii participării acestora la procesele decizionale cu privire la locuirea și mediul lor:

  ● Consultarea, și nu doar informarea oamenilor cu privire la deciziile privind utilizarea terenurilor și mediului din proximitatea lor pentru diverse proiecte de dezvoltare, cu atenție deosebită asupra cazurilor în care se urmărește o dezvoltare infrastructurală sau amplasarea unei entități economice cu activități poluatoare cu un potențial de a dăuna sănătății locuitorilor din apropiere.

  ● Implementarea unor proceduri clare și accesibile prin care oamenii pot să își prezinte autorităților preocupările lor și să recomande soluții pentru ca un proiect de dezvoltare infrastructurală din proximitatea lor să îi protejeze de la eventualele efecte negative și să le servească interesele.

- Teste de screening gratuite pentru populația afectată de mediul toxic, cu scopul diagnosticării unor boli în stadii în care acestea pot fi curabile.

- Susținerea persoanelor care locuiesc în zone toxice pentru a avea acces la analize și terapii medicale necesare tratării bolilor agravate din cauza locuirii într-un mediu toxic.
- Susținerea victimelor locuirii în mediu toxic în efortul lor de a avea acces la justiție, și de a obține despăgubiri de la instituțiile și companiile responsabile pentru daunele cauzate sănătății și vieții lor.
- Adăugarea la strategiile și planurile de dezvoltare ale localităților a unui capitol privind justiția de mediu, care să includă prevederile de mai sus și modalitățile concrete prin care ele se vor implementa.

IV.4. OBLIGAȚIILE AUTORITĂȚILOR PUBLICE LOCALE CU PRIVIRE LA DREPTUL LA LOCUINȚĂ ADECVATĂ, ȘI ÎN PARTICULAR CU PRIVIRE LA PROTEJAREA CELOR MAI VULNERABILI EXPUȘI LA TOXICITATE DATORITĂ MEDIULUI ÎN CARE LOCUIESC

- Garantarea accesului la locuințe adecvate pentru toți într-un mediu curat printr-o politică a locuirii și a mediului care prioritizează interesele locuitorilor, și nu ale companiilor care fac profit din construirea de locuințe și din activități economice poluatoare. Cu acest scop se impun următoarele:

• Asigurarea în fapt a accesului la locuințe sociale[1] adecvate într-un mediu sănătos, care oferă condiții de locuit la un preț accesibil în funcție de veniturile oamenilor și în care își pot proteja sănătatea. Se au în vedere toate categoriile sociale eligibile conform legii locuinței, acordând prioritate celor mai săraci cu condiții de locuire precare și/ sau din medii toxice.

• Prevenirea evacuărilor forțate prin măsuri integrate de locuire și de asistență și beneficii sociale.

• Interzicerea relocării din alte zone ale localității a persoanelor rome și altor persoane sărace sau fără adăpost la o distanță de sub 1000 metri de la platforme toxice (precum sunt rampele de deșeuri, sau stațiile de epurare a apei, sau foste/ noi situri industriale periculoase), și/sau într-un teritoriu slab dezvoltat sau neglijat din punctul de vedere al infrastructurii.

• Asigurarea unui program de locuire în cazul fiecărui proiect de regenerare urbană care schimbă nu doar mediul construit ci și structura socială a populației din zonele ce trec prin schimbări urbanistice majore, cu scopul de a proteja victimele vulnerabile (care nu își mai permit să locuiască în zonele ale căror valoare imobiliară crește de pe urma acestor transformări) și a le asigura, după caz, alternative locative adecvate.

1 Locuințele sociale sunt locuințe care asigură accesul financiar al tuturor la locuințe adecvate, fiind create pentru a servi interesul public. Ele formează un stoc de locuințe care nu este sub influența proceselor de comodificare și financializare ale pieței imobiliare. Conform Legii locuinței din România, persoanele care câștigă sub venitul mediu pe economie și nu au (avut) în proprietate o locuință, sunt eligibile la locuințe sociale. Tocmai acest lucru asigură faptul că locuințele sociale constituie un fond de locuințe care, chiar dacă sunt într-un bloc, sau alte clădiri colective, nu implică riscul segregării rezidențiale. Cea din urmă se întâmplă când autoritățile, de pe urma unor evacuări, mută oamenii cei mai săraci în zone sau în locuințe degradate. Segregarea rezidențială se datorează mai ales modului în care funcționează piața de locuințe, pentru că cea din urmă clasifică și distribuie locatarii în zone/ locuințe mai bune sau mai slabe în funcție de veniturile lor. Ideal ar fi, dacă chiriașii locuințelor sociale ar avea un control asupra acestui stoc de locuințe, de exemplu prin asociații de chiriași sau reprezentanți în comisii care administrează aceste locuințe și iau decizii cu privire la soarta lor.

- Reglementarea strictă a utilizării pentru scopuri rezidențiale a terenurilor periculoase din punctul de vedere al sănătății, datorită poluării anterioare sau existenței curente a unor platforme care emană noxe toxice.

- Interzicerea amplasării unor platforme care poluează și prin activitatea desfășurată emană elemente toxice, la sub 1000 de metri de la o zonă locuită formal sau informal.

- Relocarea imediată a persoanelor/ grupurilor/ comunităților care locuiesc în medii ce prezintă pericole toxice, în locuințe adecvate dintr-un mediu sănătos.

IV.5. CUVÂNT DE ÎNCHEIERE: OBLIGAȚIA DE A ASIGURA CONDIȚII PENTRU REALIZAREA JUSTIȚIEI ANTIRASISTE DE MEDIU ȘI DE LOCUIRE SAU A DREPTULUI DE A LOCUI ÎN MEDIU SĂNĂTOS

În acest volum am prezentat rezultatele cercetării derulate prin proiectul ENHOJUST cu scopul de a atrage atenția asupra și de a trage semnale de alarmă în legătură cu pericolele pe care locuirea în mediu toxic le are din punctul de vedere al sănătății oamenilor, dar și în legătură cu nevoia de a combate rasismul instituțional, inclusiv rasismul de mediu.

Apoi am formulat câteva revendicări pe de o parte cu privire la justiția de mediu și pe de altă parte la justiția locativă, susținând că în cazul locuirii în mediu toxic este nevoie de conectarea celor două. Pe scurt, revendicarea bazată pe analizele noastre este cea referitoare la justiția antirasistă de mediu și de locuire ca formă a justiției sociale care combate rasismul de mediu și nedreptatea în toate cele trei componente ale complexului locuire-mediu-sănătate. În Introducerea volumului am clarificat toate aceste concepte, respectiv am elaborat matricea conceptuală care ne-a ghidat în formularea problemei și a revendicărilor în lumina analizelor făcute. O redăm și aici:

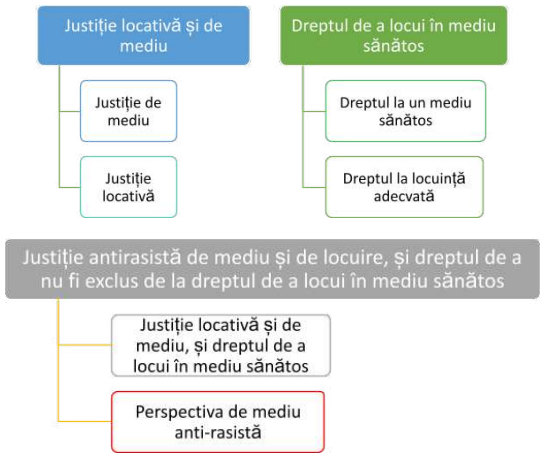

Matricea conceptuală ENHOJUST

Raportul ENHOJUST nu și-a asumat să formuleze modificări legislative concrete care, conform tehnicilor legislative în vigoare, să fi transpus principiile și nevoile definite în articole de legi. Acest pas trebuie să urmeze după ce Statul Român (guvernanți centrali și locali, parlamentari, agenții de specialitate etc) își asumă obligațiile cu privire la protecția oamenilor față de locuirea în mediu toxic. Asta înseamnă obligația de a implementa măsuri prin care să creeze condiții în care tuturor, indiferent de statut social, situație economică, etnie, le va fi asigurat:

- dreptul la mediu sănătos,
- dreptul la locuință adecvată, și
- dreptul de a nu fi exclus de la aceste drepturi sau de a nu fi limitat în exercitarea lor.

După conștientizarea problemei și asumarea obligațiilor cu privire la aceste drepturi, statul român va trebui să elaboreze instrumente prin care ele se pot transpune în realitate, precum legi, politici, proceduri instituționale, programe financiare, sisteme de sancționare în cazul nerespectării obligațiilor de a le asigura.

BIBLIOGRAFIE

CUPRINS

1. CALITATEA ȘI POLUAREA AERULUI
2. POLUAREA AERULUI ȘI COVID-19
3. POLUAREA RAMPELOR DE DEȘEURI (STUDII DE SPECIALITATE DIN ALTE ȚĂRI)
4. RAPOARTE INTERNAȚIONALE PRIVIND VULNERABILITATEA LA MEDIU TOXIC ȘI DREPTUL LA LOCUINȚĂ ADECVATĂ
5. DREPTUL LA MEDIU SĂNĂTOS (JURISPRUDENȚĂ LEGATĂ DE ROMÂNIA)
6. CAZURI DE LOCUIRE ÎN MEDIU TOXIC (REFLECTATE ÎN PRESA DIN ROMÂNIA)
7. RAPOARTE DESPRE LOCUIRE ÎN MEDIU TOXIC (CAZURI DIN ROMÂNIA)
8. LOCUIRE ȘI MEDIU (STUDII DE SPECIALITATE DIN ROMÂNIA)
9. FILME DOCUMENTARE DESPRE FORMAREA ZONEI DE LOCUIRE DIN PATA RÂT ȘI MUNCA PE RAMPELE DE DEȘEURI
10. ARTICOLE DE ZIAR DESPRE RAMPELE DE DEȘEURI DIN PATA RÂT, CLUJ-NAPOCA

1. CALITATEA ȘI POLUAREA AERULUI

Senzori pentru calitatea aerului de la Airly
https://airly.org/ro/

WHO Air Quality Guidelines,
https://www.c40knowledgehub.org/s/article/WHO-Air-Quality-Guidelines

Air Quality Data Explorer
https://www.c40knowledgehub.org/s/article/Air-Quality-Data-Explorer?language=en_US

Air pollution in Balkans, Airly Report
2020 https://repairtheair.org/static/Air_pollution_in_Balkans_e-book_EN-5445727e44cafd67851afc8c91b8cb1e.pdf

Air pollution in Romania: counties ranked from best to worst,
https://airly.org/en/air-pollution-in-romania-counties-ranked-from-best-to-worst/

Strop de Aer, https://stropdeaer.aqi.eco/ro
https://romania.maps.sensor.community/#7/46.000/25.000

uRad Monitor
https://www.uradmonitor.com/

Calitate Aer, Rețeaua Națională de Monitorizare a Calității Aerului:
https://www.calitateaer.ro/public/assessment-page/map-page/?__locale=ro
https://www.calitateaer.ro/public/assessment-page/pollutants-page/pulbere-suspensie-page/?__locale=ro

Poluanți atmosferici, https://www.calitateaer.ro
Particular pollution and your health, https://nepis.epa.gov/Exe/ZyPDF.cgi/P100RQ5N.PDF?Dockey=P100RQ5N.PDF

United States Environment Protection Agency, How Does PM Affect Human Health?
https://www3.epa.gov/region1/airquality/pm-human-health.html#:~:text=Health%20studies%20have%20shown%20a,as%20asthma%20attacks%20and%20bronchitis

Standard de Stat. Ediție oficială. Aer în zonele protejate, 1987
http://www.anpm.ro/DOCUments/14011/34547034/STAS+12574.pdf/edc7ed15-e971-4604-8c57-a25ade67c3d3

CONVERT MG/M3 TO PPM
https://www.teesing.com/en/library/tools/ppm-mg3-converter#mgm3-ppm

2. POLUAREA AERULUI ȘI COVID-19

UNDP Global Policy Network Brief: Air quality monitoring data for analysis of the pace and intensity of the coronavirus (COVID-19) spread in Central and Eastern Europe and the Balkans, by by Piotr A. Kowalski (AGH), Marcin Szwagrzyk (UJ, Airly), Aleksander Konior (Airly), Jakub Madej (Airly), Cansu Demir (UNDP), Eva Lacinová (UNDP), Katarzyna Rozesłaniec (UNDP),
https://www.undp.org/sites/g/files/zskgke326/files/2021-10/UNDP-DFS-Air-Quality-Monitoring-Data-COVID-19-Spread-in-Central-and-Eastern-Europe-and-the-Balkans-V2.pdf

Yang, L. et al.:
COVID-19: immunopathogenesis and Immunotherapeutics, Signal Transduction and Targeted Therapy, 2020

Zheng, Y. et al.:
COVID-19 and the cardiovascular system, Nature Reviews Cardiology, 2020, 17: 259–260

Wu, F. et al.:
A new coronavirus associated with human respiratory disease in China, 2020, 579: 265–269

Cole, M. et al.:
Air Pollution Exposure and Covid-19 in Dutch Municipalities, Environmental and Resource Economics, 2020, 76 : 581–610

Travaglio, M. et al.:
Links between air pollution and COVID-19 in England, Environ Pollut., 2021

Morawska L., Milton D.:
It Is Time to Address Airborne Transmission of Coronavirus Disease 2019 (COVID-19), Clin Infect Dis, 2020, 71(9):2311-2313

European Environment Agency Report Nr 09/2020: Air quality in Europe — 2020 report, Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2020
https://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2014_2019/plmrep/COMMITTEES/ENVI/DV/2021/01-14/Air_quality_in_Europe-2020_report_EN.pdf

3. POLUAREA RAMPELOR DE DEȘEURI (STUDII DE SPECIALITATE DIN ALTE ȚĂRI)

Environment Victoria. The problem with landfill, 2013
https://environmentvictoria.org.au/resource/problem-landfill/

What is a landfill? Why are landfills bad for the environment?, 2022
https://www.unisanuk.com/what-is-a-landfill-why-are-landfills-bad-for-the-environment/

Jacobs, P.: Study Finds Toxic Gases in Ordinary Trash Landfills : Research on Dumps Indicates 'Underneath the Surface, They Are Boiling Like a Kettle', LA Times, 1986
https://www.latimes.com/archives/la-xpm-1986-11-26-mn-15424-story.html

Sakawi Z., Sharifah S.A., Jaafar O., Mahmud M.:
Community perception of odour pollution from the landfill, Res. J. Environ. Earth Sci. 2011, 3:142–145

Estimating lost amenity due to landfill waste disposal,
by Garrod G., Willis K., Resour. Conserv. Recycl. 1998, 22:83–95

Kampa M., Castanas E.:
Human health effects of air pollution. Environ. Pollut. 2008; 151:362–367

Duruibe J.O., Ogwuegbu M.O.C., Egwurugwu J.N.:
Heavy metal pollution and human biotoxic effects. Int. J. Phys. Sci. 2007, 2:112–118

Durmusoglu E., Taspinar F., Karademir A.:
Health risk assessment of BTEX emissions in the landfill environment. J. Hazard Mate, 2010, 176:870–877

Vrijheid M.:
Health effects of residence near harzadous waste landfill sites: A review of epidemiologic literature. Environ. Health Perspect. 2000, 108:101–112

Bridges O., Bridges J.W., Potter J.F.:
A generic comparison of the airborne risks to human health from landfill and incinerator disposal of municipal solid waste. Environmentalist. 2000, 20:325–334

Health Protection Agency Impact on Health of Emissions from Landfill Site, Advice from the Health Protection Agency, 2011
https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/334356/RCE-18_for_website_with_security.pdf

4. RAPOARTE INTERNAȚIONALE PRIVIND VULNERABILITATEA LA MEDIU TOXIC ȘI DREPTUL LA LOCUINȚĂ ADECVATĂ

Rezoluția Consiliului pentru Drepturile Omului al Organizației Națiunilor Unite, octombrie 2021 HRC/RES/48/13 în engleză aici - https://daccess-ods.un.org/tmp/7022613.88301849.html

European Environment Agency: Unequal exposure and unequal impacts: social vulnerability to air pollution, noise and extreme temperatures in Europe, 2019
https://www.eea.europa.eu/publications/unequal-exposure-and-unequal-impacts/

European Environmental Bureau: Pushed to the wastelands: Environmental racism against Roma communities in Central and Eastern Europe, 2020
https://eeb.org/library/pushed-to-the-wastelands-environmental-racism-against-roma-communities-in-central-and-eastern-europe/

The human right to adequate housing. Special Rapporteur on the right to adequate housing,
https://www.ohchr.org/EN/Issues/Housing/Pages/AboutHRandHousing.aspx

5. DREPTUL LA MEDIU SĂNĂTOS (JURISPRUDENȚĂ LEGATĂ DE ROMÂNIA)

Trușcă, P. și A. Trușcă Trandafir:
Dreptul fundamental al omului la un mediu sănătos în Jurisprudența CEDO, Revista Transilvană de Științe Administrative 1(23)/2009

Chiriță, R. et al:
Dreptul de acces la o instanță. Jurisprudență C.E.D.O, 2013

Comisia Europeană, Decizie de infringement, mai 2020,
https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/RO/INF_20_859

Comisia Europeană. Comunicat de presă. Depozitarea deșeurilor: Comisia trimite ROM NIA în fața Curții de Justiție a Uniunii Europene pentru nerespectarea hotărârii Curții, noiembrie 2021,
https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/ro/ip_21_5354

6. CAZURI DE LOCUIRE ÎN MEDIU TOXIC (REFLECTATE ÎN PRESA DIN ROMÂNIA)

Bărbulescu, M. : Așa am ajuns să ne salutăm aici: Aer Curat!, mai 2021,
https://inclusiv.ro/asa-am-ajuns-sa-ne-salutam-aici-aer-curat

Ion, A. : Acuzaţii grave la adresa societăţii care administrează groapa de gunoi din Târgu-Jiu. „S-au comis falsuri“, martie 2021,
https://adevarul.ro/locale/targu-jiu/acuzatii-grave-adresa-societatii-administreaza-groapa-gunoi-s-au-comis-falsuri-1_60544deb5163ec42710e8acf/index.html

Anghel, D. : Ministerul Mediului ascunde de opt ani otrava din pământ, februarie 2016
https://adevarul.ro/news/eveniment/ministerul-mediului-ascunde-opt-ani-otrava-pamant-1_56c368595ab6550cb8e09a19/index.html

Sălaj: Ţiganii refuză locuinţe sociale la periferia Zalăului, aprilie 2009, https://adevarul.ro/life-style/stil-de-viata/salaj-Tiganii-refuza-locuinte-sociale-periferia-zalaului-1_50b9ff257c42d5a663aec208/index.html

Municipiul Zalău – Consiliul Local, Hotărârea 92/ 2015,
https://zalausj.ro/ro/hotarari/2015/h92-2015.pdf

Municipiul Zalău – Consiliul Local, Hotărârea 253/ 2016,
https://zalausj.ro/ro/hotarari/2016/h253-2016.pdf

https://uia-initiative.eu/en/uia-cities/baia-mare

TRATATIVE – Primarul Chereches le-a promis romilor de pe Pirita ca le inchiriaza teren pentru colibe (VIDEO), septembrie 2012,
https://www.emaramures.ro/tratative-primarul-chereches-le-a-promis-romilor-de-pe-pirita-ca-le-inchiriaza-teren-pentru-colibe-video/

Baia Mare – Infrastructură de transport public,
https://www.facebook.com/catalincherechespaginaoficiala/videos/387325622260275/

Cuprom își închide combinatul din Baia Mare, februarie 2009,
https://romanialibera.ro/special/cuprom-isi-inchide-combinatul-din-baia-mare-145259/

Uzina Romplumb Baia Mare, scoasă la vânzare, septembrie 2013,
https://transilvaniareporter.ro/maramures/uzina-romplumb-baia-mare-scoasa-la-vanzare/

Poluare cu plumb la Baia Mare, octombrie 2007,
https://green-report.ro/poluare-cu-plumb-la-baia-mare/

Viaţă colorată, la groapa de gunoi a oraşului, aprilie 2013,
https://www.mesagerulhunedorean.ro/viata-colorata-la-groapa-de-gunoi-a-orasului/

Roma community living on an industrial site contaminated with mercury, Romania, Environmental Justice Atlas, October 2019,
https://ejatlas.org/conflict/roma-community-living-on-a-formal-industrial-site-contaminated-with-mercury

7. RAPOARTE DESPRE LOCUIRE ÎN MEDIU TOXIC (CAZURI DIN ROMÂNIA)

Raportul Organizației Romani Criss despre comunitatea de romi mutată lângă stația de epurare a apei, 2016,
https://drepturile-omului.info/wp-content/uploads/2016/02/Caz-Miercurea-Ciuc.pdf

Raportul societății civile de monitorizare a implementării strategiei naționale de integrare a romilor în România, 2018,
https://cps.ceu.edu/sites/cps.ceu.edu/files/attachment/basicpage/3034/rcm-civil-society-monitoring-report-2-romania-2018-eprint-ro-2.pdf

Lista siturilor contaminate/potenţial contaminate din judeţul Maramureş, ANPM,
http://apmmm.anpm.ro/-/lista-siturilor-contaminate_potential-contaminate-din-judetul-maramures

Mining Watch România - Baia Mare, avanpremiera dezastrului provocat de industria minieră, 2004,
https://miningwatch.ro/sitenou/wp-content/uploads/2014/01/RaportBaiaMare-MiningWatchRomania.pdf

Muncă precară și locuire periferică. Practicile socio-economice ale Romilor din România in contextul relațiilor industriale și dezvoltării teritoriale inegale, 2021-2023
http://precwork.granturi.ubbcluj.ro/

Amnesty International. Opriți evacuările forțate ale locuitorilor din Baia Mare!, august 2013,
https://amnesty.md/en/petitions/petitie-opriti-evacuarile-fortate-ale-locuitorilor-din-baia-mare/

8. LOCUIRE ȘI MEDIU (STUDII DE SPECIALITATE DIN ROMÂNIA)

SocioRoMap. Studii de caz,
https://socioromap.ro/content/studii-de-caz

Webinar Locuire în mediu sănătos: rolul activismului civic, octombrie 2021,
https://www.facebook.com/CasiSocialeACUM/videos/696927544619353

Vincze, E.:
Urban landfill, economic restructuring and environmental racism, in Philobiblon – Transylvanian Journal of Multidisciplinary Research in Humanities, 2013, 18(2): 389-406;

Vincze, E.:
Socio-Spatial Marginality of Roma as Form of Intersectional Injustice, in Studia UBB Sociologia, 2013, 58(2): 217-243;

Dohotaru, A., H. Harbula, E. Vincze (eds.):
Pata, Cluj: Desire, 2016;

Vincze, E.:
Ghettoization: the production of marginal spaces of housing and the reproduction of racialized labour, in E. Vincze, N. Petrovici, C. Rat, G. Picker (eds): Racialized Labour in Romania. Spaces of Marginality at the Periphery of Global Capitalism, Palgrave, 2018, pp. 63-95
Berescu, C.: How Many Ghettos Can We Count? Identifying Roma Neighbourhoods in Romanian Municipalities, in Racialized Labour in Romania. Spaces of Marginality at the Periphery of Global Capitalism, Palgrave, 2018

Vincze, E., G. Zamfir, A. Liță, M. Mireanu: Locuirea în Cluj-Napoca. Fondul locativ, dezvoltare imobiliară și evacuări, Desire, 2019,
https://casisocialeacum.ro/archives/5300/locuirea-in-cluj-napoca-fondul-locativ-dezvoltare-imobiliara-si-evacuari/

Vincze, E., A. Liță: Muncă și locuire. Salarii și costurile locuirii în pandemie la Cluj, Desire, 2020,
https://casisocialeacum.ro/archives/6315/munca-si-locuire-salarii-si-costurile-locuirii-in-pandemie-la-cluj/

Blocul Pentru Locuire : Raportul cercetării despre evacuări
https://bloculpentrulocuire.ro/wp-content/uploads/2019/04/Raport-Cercetare-Evacuari-2008-2017.pdf

Blocul Pentru Locuire :
https://bloculpentrulocuire.ro/wp-content/uploads/2019/04/Ghid-Evacuare-2019.pdf

Marinescu, D. :
Tratat de dreptul mediului, Ed. CH Beck, Bucureşti, 2003

Pîrţu, D.:
Consacrarea legislativă internațională a dreptului la un mediu sănătos și echilibrat ecologic, 2019

9. FILME DOCUMENTARE DESPRE FORMAREA ZONEI DE LOCUIRE DIN PATA RÂT ȘI MUNCA PE RAMPELE DE DEȘEURI

Romii nu sunt gunoaie/ Roma are not garbage (with English subtitle), 2016, 54 min,
https://www.youtube.com/watch?v=ihP_rs3IOoE

Dislocări. Rutele evacuărilor spre strada Cantonului/ Dislocations. Routes of evictions towards Cantonului street (1996-2016) (with English subtitle), 2016, 106 min,
https://vimeo.com/194308421

Dreptate socială în Pata Cluj/ Social justice in Pata Cluj (with English subtitle), 2016, 17 min,
https://www.youtube.com/watch?v=tafjsl0r7ek

10. ARTICOLE DE ZIAR DESPRE RAMPELE DE DEȘEURI DIN PATA RÂT, CLUJ-NAPOCA

“Rampele din Pata Rât sunt toxice pentru oameni”, https://cluj.com/articole/rampa-de-gunoi-a-clujului-pata-rat/

https://zcj.ro/administratie/gnm-explica-de-ce-a-inchis-rampa-de-la-cluj-altfel-ue-ar-fi-declansat-procedura-de-infringement-asupra-romaniei-amenzi-de-135000-euro-pe-zi--101213.html

https://www.mediafax.ro/social/cluj-rampa-de-deseuri-de-la-pata-rat-inchisa-din-cauza-depasirii-capacitatii-de-stocare-13813269

https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/IP_17_237)

https://www.clujust.ro/sute-de-metri-cubi-de-deseuri-depozitate-ilegal-la-pata-rat-neutralizarea-lor-costa-milioane-plangere-penala/

https://zcj.ro/administratie/pata-rat-este-istorie-groapa-de-gunoi-a-clujului-veche-de-peste-70-de-ani-a-fost-inchisa-si-devine-deal-inverzit--192956.html

http://www.monitorulcj.ro/actualitate/77059-este-pata-rat-istorie-activistii-spun-ca-nu-cand-se-vor-trage-la-raspundere-cei-vinovati#sthash.Tq23QF1n.dpbs

https://adevarul.ro/locale/cluj-napoca/anuntul-facut-emil-boc-facebook-am-rezolvat-criza-gunoaielor-cluj-1_562394f5f5eaafab2cc95d03/index.html

https://www.mediafax.ro/stirile-zilei/poluare-majora-in-cluj-depasiri-de-750-de-ori-ale-concentratiilor-admise-la-azot-amoniacal-pe-un-parau-un-lac-cu-6-000-de-metri-cubi-de-lichid-toxic-s-a-format-in-zona-16722088

http://www.monitorulcj.ro/actualitate/53942-incendierea-gunoaielor-de-la-pata-rat_-ilegala_-dar-%E2%80%9Cacceptata%E2%80%9D-tacit-de-autorita%C5%A3i#sthash.146h6ksu.kNphIP9B.dpbs

http://www.monitorulcj.ro/actualitate/60357-incendiu-de-amploare-la-pata-rat-rampa-de-gunoi-ar-de-din-nou#sthash.7AoJX7Jk.dpbs

http://www.monitorulcj.ro/actualitate/63704-al-doilea-incendiu-din-acest-an-la-pata-rat-arde-rampa-de-gunoi-a-primariei#sthash.jKSFqUob.dpbs

http://www.monitorulcj.ro/actualitate/69987-primul-incendiu-din-acest-an-la-pata-rat-s-a-reaprins-rampa-de-gunoi-a-primariei#sthash.57m90wdQ.dpbs

http://www.monitorulcj.ro/actualitate/80586-moment-istoric-clujeni-tise-s-a-tinut-de-cuvant-dupa-un-deceniu-a-intrat-prima-masina-de-gunoi-in-centrul-de-deseuri-fara-aviz-de-mediu-se-incheie-epoca-poluarii#sthash.4H1K6VvY.dpbs

Cercetarea ENHOJUST a fost realizată prin mai multe metode: studiu de caz despre rampe de deșeuri și locuire în Pata Rât din Cluj prin analiză de documente, interviuri, măsurarea toxicității aerului, anchetă medicală; analiză legislativă comparativă privind dreptul la locuință adecvată și mediu sănătos; cerere informații publice de la instituții cu atribuții în protecția mediului.

Revendicări ENHOJUST privind asigurarea în fapt a dreptului la locuințe adecvate pentru toți: creșterea fondului de locuințe sociale; interzicerea evacuărilor forțate și mutării constrânse în medii toxice; reglementarea strictă a distanței dintre așezări umane și platforme toxice; compenentă de locuire în fiecare proiect de regenerare urbană; relocarea imediată din zone toxice.

Revendicări ENHOJUST privind justiția de mediu pentru toți: măsurarea toxicității mediului din apropierea așezărilor umane; informarea și consultarea locuitorilor cu privire la efectele asupra sănătății; screening, analize și tratament gratuit pentru bolile legate de mediul toxic; tragerea la răspundere a companiilor poluatoare și a instituțiilor publice; susținerea victimelor locuirii în mediu toxic în acțiunile lor în justiție.